

1881 marz

Slovenske Večernice

za

počuk in kratek čas.

Izdala in založila

Družba sv. Mohora v Celovcu.

Šestintrideseti zvezek.

Z dovoljenjem visokočast. Kerškega knezoškofijstva.

1882.

Natisnila tiskarna družbe sv. Mohora v Celovcu.

Slovenske Večernice

za

poduk in kratek čas.

Izdala in založila

Družba sv. Mohora v Celovcu.

Šestintrideseti zvezek.

Z dovoljenjem visokočast. Kerškega knezoškofijstva.

1882.

Natisnila tiskarica družbe sv. Mohora v Celovcu.

26085.

26085

F. Z. C. 1136/1951

Loterijo je pustil.

(Pripoveduje E. Jurjev.)

„Ura je ednajst odbila,
Gospodarjem naročila:
Var'te ogenj, var'te luč,
Bog vam daj svojo pomoč!“

Odpel je na trgu malega mesta na Dolenskem neke tamne jesenske noči mestni čuvaj, Adamov Pavel. Mèdlo je koračil dalje v podkovanih čevljih in v bukovej suknji po slabem tlaku, da se oglasi kot mestni čuvaj tudi drugim meščanom. Marsikatero dete se tedaj prestraši ter prebudi iz sladkih sanj mater ali svojo pestunjo, in potem, ko ga je bila vtolažila, pojoč mu: Ajaj! ajaj! zlato moje dete! počne zopet sanjati o bavbavih in mnogih drugih otročjih strahovih. Kar je starega in spati ne more, zastoka v svojem grobu, začuvši glas živega človeka. Kar jih je na preji, ti se spogledajo ter zakrohotaajo hripavemu in zaspanemu glasu Pavlovemu, katerega ne veseli hojevati po noči okrog, ko spijo vsi krčmarji, temuč po dnevu si mora gasiti večno žejo, po noči pa dremlje in je zaspan. Kogar pa je ta pozna dóba v noči dobila pri trudnem poslu, ta se pokriža, prosi dobredelnega nočnega spanja, priporoči se angelju varhu, ter se spravi v postelj.

Vsak po svoje; — ko pa prodre glas nočnega čuvaja do ušes in duše starega mesarja Jurja, stresne se, kakor bi bila strela vanj vdarila, posadi se precej na postelj, menca si oči, da se do dobra osvesti; potem vžge luč, ter pregovori sam sè sabo jezen pa žalosten: „Proklete številke! Glej, koliko časa mi uže ta nesrečna številka nagaja, da se je rešiti ne morem. Pred štirnajstimi dnevi prišla je (na prvi poziv) prva; pred osmimi dnevi dobila je strina Mica nanjo dvojko (ambo). Meni je zmiraj po glavi vršelo, da je ta številka na vrsti. Kar sem mislil, to sem našel tudi v zapisniku; ali jaz pravim, da je neka skrivna vražja moč, ki sedi vsacega človeka sreči za vratom, ter kadar ni treba, popusti jej uzde, kadar bi pa treba bilo, navrača jo na drugo stran! È treba se boriti, brez muje se čevelj ne obuje! Kdo ve, je li ta glas, ki mi še ječi po ušesih, glas preroka, ki

mi ga je sreča poslala, ali ostane zopet le navadna in stara pesem — pijanega čuvaja Pavla? Pavel in sreča nikakor se ne vjemata; temuč če pomislim: nekdanj premožen gospodar . . . kartač . . . lotrijec — sedaj pa čuvaj in h temu pijanec! . . . Hm! hm! . . . A kdo ve, kako mu je Bog namenil? . . . Pridi od kogar koli! — Jurij piši ednajst! . . . Liho število, srečno število! — Sladka številčica! Tolike so me uže prevarile, ti me morda ne bodeš! — Poznam nemilostne številke, ki se mi vidijo prav krvave. — Hranil sem jih z vsem, kar sem imel, prelagal sem jih kakor mati svoje dete, klical na tihem po dnevi in v noči Božjo pomoč nanje, prideval sem jim molitve in darove; . . . one pa, kedar jih je bilo treba, niso mi prišle, in oglasile se pač kedaj, kedar se po njih še prašalo ni. Ni je več tice, kot je edenindvajseta. Ne vem, je li še kaj pod nebom, kar bi se mi pod tem številom osmililo. Ednajst — Bog in sveti križ Božji!“

V tem se prikaže zopet stric Pavel. Udarivši pred Jurjevo hišo s kopjem — znamenjem svoje oblasti in službe — zapoje še z bolj zamolklim glasem kakor prej, cmokajoč z jezikom, svojo pesem:

„Dvanajst ura je odbila,
Gospodarjem naročila:
Var'te ogenj, var'te luč,
Bog vam daj svojo pomoč!“

Kovač Jurij pa, ki je za Pavlovega kričanja pobožno molčal, nasloni glavo na levo roko, popraska se za ušesom in počne dalje premišljevati tako-le:

„Dvanajst . . . dvanajst! — Nu, kdo bi vsem vstregel? Res, lepo in skrivnostno število; apostoli, angelski kori, sinovi Jakobovi, plemena izraelska, ura duhovom . . . E moj stari prijatelj Štefe! Da te pusté, kakor te ne pusté, z onega sveta, pak da sedaj, ker si čist duh, ker vidiš in veš, kar mi pod to potno odejo ne vidimo in ne vemo . . . da zdaj prideš, ko je tvoja ura, pa da staremu tvojemu bratcu šaptneš v uho, kar bode in kar ne bode! — kako bi to lepo bilo! . . . Nu kaj dvanajst? — Ali je to sveto pismo, da se pijani Pavel dere, kjer se mora? — O Bog! moja glava! Mi je li res prisojeno, da se vse življenje s številkami vojskujem? Strašna vojska, mili Bog! Stokrat pobita, stokrat zopet oživi. Čudna vojska! ki jo mora protivnik sè svojo krvjo vzdržavati. Za vruga! kakih dvanajst? — Če bi bile sanje ali kaj družega, pa ne ta pijana pesem pijanega pevca! Ne,

ne! Budni ljudje se ne varajo. Ednajst! — in to zase zmumljavši, prime kredo ter napiše ž njo na črno tablico pri postelji število 11. Predno pripovedovanje nadaljujem, moram ob kratkem opisati osobo in življenje našega znanca. Ostavimo ga torej, ko je bil luč ugasnil, še edenkrat se prekrizal, obrnil in na bodečem vzglavji svojih številčk zopet zaspal.

Jurij je bil nekdam lep fant, kakor se ga še danes spominjajo, pošten mladeneč. Zmerno je živel, dobro se oženil, srečne čase preživel, ali nesrečo pričakal. Nastale so vojne, draginje: več stroškov, manj dohodkov. Kdor mnogo posedva, kakor je on, je malokdaj dober gospodar. Dokler se jim sreča smeja, je dobro za nje; ali joj jim, kadar jih zadene nesreča. Njegovi starši niso mislili, da mu je lahko danes ali jutri tudi slabše; deli so ga na dobro, a proti slabemu ga niso zavarovali. Velikemu zlu treba tudi junaško se ustavljati; toda Jurij je bil zato slab junak. Nikdar se ni bojeval, orožja ne poznal pa propadel. Težke rane, ki jih le prebrisana delavnost ozdravi, zadale so mu dosti skrbi in žalosti, ker si revež v svojej nevednosti ni znal pomagati. Nikakor si ni mogel opomoči in ker poprej bogat človek v nesreči navadno nima nič poguma in upanja, tako bi bil skoro tudi ta obupal. Nu, dobro srce varovalo ga je potov, ki so sami na sebi slabi; pa, ko so ga bila mlajša leta še nekaj vzdržavala, prišla so ona leta, ko padajo taki ljudje v babje slabosti ter iščejo zdravja v praznoverstvu, v čudežih in sreči. Oni postanejo igrača različnih neumnosti, kakor pravimo, smešni ljudje, taki, da če bi jih ne bilo, ne bilo bi tudi toliko smeha — in tudi ne te-le male smešnice.

Mi poznamo mesarja Jurja samo kot smešnega človeka in to nam smeh olajšuje, ker pravi nesreči se ne smejemo radi. Jaz sem njegov znanec od tistega časa, ko sem ga videl, kako je pred svojo mesarnico sedel ali notri za čokom prirezoval meso, da ga je bilo lepše videti. Takrat je trgoval večjidel s prešičjim mesom, in to mu je bilo videti od pete do glave. Bil je ves tak, kakor bi ga iz ocvirkov potegnili. Jaz si ga ne morem drugače misliti, kakor v zelenej sukni, mastnih jirhastih hlačah za visokimi čevlji, s polhovko na glavi in pipo v ustih. Tak je hodil v eno mer pred svojo prodajalnico, kadil neprestano in plupal, mahal z rokami in pel. Bil je čokat človek, trebušast, polnega svetečega se in zagorelega obraza, malokrat obrit, na kratko vstrižen — kakor glava bodeče neže, ojestrega pogleda — zamišljen.

Zakaj pa zamišljen? Ali je izmišljal kake posebne naprave in imel zelo modre osnove? — Ne! Jurij ni kakor ga vidiš družega kot edna sama številka. Duša mu gomzi kakor na mravljišči, samih števil in ves svet prikazuje se mu v številkah. On pozna rimske in navadne. Mesarnica, soba, vsak košček papirja, celo vsi nohti na rokah so popisani s številkami. Ene zбриše, druge napiše. Razun teh malih zapiskov ima pa še debele zapisnike, v katere od stave do stave zapisava vse, kar je po širokem svetu izšlo. To mu je kupčijska knjiga in evangelje in njegovo vse. Nad njim nagnjen modruje včasih po več ur, iskajoč brez prestanka skrivni ključ sreče. To si je ubil v glavo: to je naloga njegovega življenja. Kadar se kdo razgovarja z njim, mu je govorjenje le v toliko kaj vredno, v kolikor je število ali kaže na število. V žepu ima knjižico s švinčnikom, v hiši pa nad posteljo tablico s kredo, s tem lovi po dnevi in po noči. Če kdo reče: „Tega ali onega leta — tega in tega dne“ — to precej prime za švinčnik, da si vlovljeno številko zapiše. Možki mu je 1, ženska 0; če pa gre možki s žensko skup, to je deset; ako se pa s tretjim srečata — to je zopet nov račun. Če se vsedejo lastavice na streho: velja, da se prešteva; če se vidijo kokoši, ravno tako; kolikor je vsega skupaj ur po cerkvah udarilo, tudi to je nekaj vredno. Kar je čez številke male loterije, to gre na veliko, ako le kolikaj denar pripusti, in mu stara zapisovanja tako svetujejo.

Tak-le je mesar Jurij — pravi mučenik Božji. Marsikdo pogine kakor si uže bodi, on pa bode prav od loterije. Nekdaj je sekal meso, kupčeval z voli in prešiči v Trst; zdaj včasih vjame še kako staro ovco in še tista bravina visi toliko časa na drogu, da ni več za kuho. Pri kaki mešetariji dobi še največ, da nese zopet vse loteristu.

Njegova žena Katra je uže od nekdanj malo zmešana, a zaradi njegovega neumnega razsipanja je skoraj trapasta. Ona je dobra gospodinja, hripavi glas čuje jej se ves božji dan po hiši do tretjega sosedu, kakor v noči glas dobrega psa, hišnega varha. In Bog jej je tudi dal, da se nad kom dere: nad nesrečo svojega moža. Otrok jej Bog ni dal, razun tega ni živega v hiši, kot edini in to bedasti hlapec Jože. Njemu zaupa gospodar vse; on odnaša številke k loteristu in prinaša v hišo tiste vražje plave papirčke, katerih so uže vse shrambe polne, da bi jih lahko meril na polovnjake. On drži v vsem s svojim gospodarjem: dve združeni moči proti

žalostni Katri. Mastna, na temenu strgana kapa z vegastim sčitcem (šildom), zamazan oprsnik (lajbelč), moder na sto krajih preluknjan predpasnik, hlače spodaj prekrevsane, zgoraj pa flika na fliki, stari rujavi šlebedri na bosih nogah, vse to kaže, da tudi Jože tisto malo svojega zaslužka, kakor gospodar znosi na gromado sreče, od koder se malo komu kaj vrne. On je suh človek, mrklega lica, rudečega nosa, neobrit, zamišljen ter gredoč po cesti zaleteva se z desne na levo. Imenitno je pa to, da je Jože tudi tajni svetovalec svojega gospodarja Jurja, in da bi se po celem svetu iskala, ne bila bi se taka sèšla.

Dogodki, kar smo jih dozdej zvedeli, godili so se neko noč pred nedeljo. Pred poludnem tega dne sedel je Jurij v svojej sobi, premetaval je one nesrečne zapisnike, ter snoval nove trojke (terne). Jože pa je v cerkvi ter prosi Boga, da mu izmeni za krajcarje tisučake. Svetega Janeza altar v farni cerkvi je na zadnji strani vpisan ves sè številkami; pa tudi spredaj pršé, kadar se blazinica dvigne, papirčki, ki jih devajo k svetnikom, češ, da bi jih o priložnosti pregledali, ter potem postopače obogateli! Tudi Jože ostaja kot pobožen človek, dostikrat v cerkvi, ko so drugi uže odšli, ter, če gre mežnar le kam vstran, smukne on hitro za altar.

Katra pripravlja južino, pred južino pa se obleče v praznično obleko, bele rokalice, krilo s črnega mezlana, na glavo dené starinsko pečo in opaše si srebern svoj pas, ki jej je pred časom pač držal mnogo ključev za prepolne shrambe, zdaj ne nosi take teže.

Po jedi, zabeljeni sè živim razgovorom o loteriji, napelje Katra, da bi končale svoje težke belečine, razgovor na druge stvari.

„Dragi moj! danes štirinajst let. — Toda zastonj, kakor izreče število, se Jurče požene in vpraša Jožeta: „E Jože moj! kako misliš o tej štirinajstjej?“

On pa mu smrkav odgovori: „Ni osem dni, kar je prišla.“ — „Kar je prišla“ — ponovi nehoté gospodar in mahne z roko Katri: „Kako dalje Katra?“ — „Bog se usmili! ti češ res ves svet polotrijati, pač dušo mi hočeš sè svojimi številkami iztrgati. Štirinajst let je, veš, kar je umrla sestra Marjeta in takrat si bil res za toliko let pametnejši. Da nisi pozneje znorel ter vragu dušo in pamet zapisal, to se ne bi danes njenih devetero otrok“ . . .

„Devet! — ni slaba številka“, opazi tiho Jurij.

„Ti nesreča ti! ne bi še danes onih devetero otrok potikaló se po svetu kakor devet beračev.“

„Devet in devet — osemnajst, — malokrat pride! Res Katra, res! osemnajst ali da rečem devet revežev; prav praviš. Jože kaj misliš?“

„Oče, jaz mislim ekstrat!“ — „Tri sto vragov vanj“ — razljuti se Katra, dvigne se, v prsi se vdari ter z glavo kima joč gre iz sobe; Jurij pa vikne za njo: — „Preveč je za malo, morda bi bilo za veliko. — E Jožek moj! Tako je le; kdor se hoče z našim poslom pečati, ne sme se ženiti. Saj ženske ne umejo, kak poklic je to! Zmiraj naprej: „daj za kuho“, kakor da človek dela samo zato, da bi vse snél. Oni skrbi za danes, na jutri pa ne misli — in da, kjer je danes krajcar, bi jutri bil lahko tisučak. Prav pravijo, da se dela z glavo najteže, in kadar imaš zraven tega še družih situosti na vratu, kadar uže mora kakor bučela še trote hraniti, je bolje za vsacega, da ga ni na svetu. Blagor ti, ki greš lahko zdaj v loterijo in če hočeš danes samega sebe, kakor tu stojiš, z dušo in telesom zastaviš — na ekstrat; nobeden za te ne poprašuje — lahko si srce zadovoljiš, kakor ti drago.“

„Lepo je res, gospodar, kadar stoji človek tako sam na svetu, kakor prst; da se sam hrani in oblači kakor jaz, sicer pa da počne, kar mu srce veli. Zdaj grem k Lahovim, tam bo kaj družčine; jutri pa grem, kakor ste rekli, da zaročim tista mala števila s srečo ali nesrečo. Tedaj ed najst ekstrat!“

Jože odide, Jurij pa se opravi ter tudi on gre k svemu botru Marku, da se ž njim malo porazgovori.

II.

Stara navada je huja kot pijavka in kršelj. Kogar se prime, ne spusti ga več. Zato ni čudo, da je preteklo med tem uže celih pet mesev in Jurij je še zmiraj tak, kakoršen je bil uže mnogo let poprej. Po tistih mescih pa zakliče nekoga dne: — „Jože, sim pojdi!“ ter ozre se nekolikrati na vse strani smehljajoč se s tihim glasom in zamolklo, kakor bi se na primer smejal človek, ki je iznašel, kako se zlato dela. Jože je ravno na dvorišči drva cepil in ko je stopil v sobo, pritisne ga gospodar na prsi ves v veselji in šepetne mu na uho, prav jeclaje od radosti:

„Jože! torej v čertetek.“

„Dobro, oče“, odgovori hlapec kratko.

„V četrtek je vnebohod Gospodov“, nadaljuje gospodar. „Zdi se mi, da je take dni tudi Bog boljše volje kakor sicer, zato sem ta dan izbral. Samo molči, ne pravi nikomur ničesar.“ — Potem mu stisne nekaj v roko in pravi: „Tu imaš dvajsetico, nova je, kakor bi bila zdaj le skovana; ž njo pojdi v samostan (kloster) k očetu Benvenutu, pa reci mu, da mu jo pošilja mesar Jurij v dober namen. Ako bi le popraševal v kak namen? tedaj mu reci: na svoj namen, in če bi še kaj popraševal, potolaži ga s tem, da mu rečeš, kot človek, ki se tudi malo razume v krščanskem nauku: Oče Benvenut, Bog uže ve zakaj je, vam pa je za trud in opravilo. — On je uže večkrat zame molil in človek je, ki ne sili, da bi vse znal, kakor mnogi drugi, ki kadar se jim pove to ali ono, kar se ne vidi vsak dan, precej trdijo, da ni res.“

In še nekaj! kako je z blagoslovljeno vodo?“

„Imam je skoro cel liter prav iz cerkvenega kamna, odgovori sluga. — „No, no!“ povzame gospodar, ko človek, ki je o tem dobro podučen. „Ni na tem, koliko je je, samo da je. Edna kaplja blagoslovljene vode je več vrédna, kot poln studenec druge, kot ves naš potok. Toda še nekaj je“, doda gospodar položivši prst na usta: „Treba je tudi blagoslovljene krede.“ — „A čemu to?“ vpraša začuden hlapec. — „Čemu?“ — „Glej ga čemu. Vrag stori človeku dobro, ker ga Bog prisili, ali on ostane naš sovražnik. Zato, da ne more človeku škodovati, vpiše se sè sveto kredo veliko kolo in v tem krogu mora stati tisti, ki ga kliče. V takem krogu stal bom tudi jaz v noči na vnebohod in videl bodeš, kadar pride, kako počne prositi, da naj krog vsaj toliko prerežem, kolikoršna je človeška stopinja; pa ne boš! Tam smem početi, kar me je volja, on pa ne sme, če bi še tako rad, noter, ako hoče obdržati živo glavo. Pa, da ga iz kroga grdim in z volovsko žilo preko ušes tolčem, če bi me volja bila: stal boče kakor prikovan na meji tega kroga in moledoval, da naj ga spustim, češ, da bi me rad poljuboval in nekaj pošepetal o skritem bogastvu in o tem, kar mi poročajo moji ranjci — ter še druge skrivne reči.“

„Bog nas varuj“, spregovori sluga in prekriža se. „Tega do zdaj nisem vedel.“

„Ti še marsikaj ne znaš, Jožek moj“, pravi gospodar, smehljajoč se ponosno, „ali česar ne znaš, to boš videl. Do nedelje bode tudi sosedov Francek zakletvico prepisal. Mnogo sem se trudil, dokler sem jo na skrivaj dobil od Butina, o

komur veš da pravijo, da ima vruga v steklenici. Tudi drugih zakletvic je še več, pa skoraj da bode ta najboljša; na to je uže marsikteri vrug, hočeš ali nočeš, prišel na zemljo. Vse je tedaj v redu. V četrtek pred večerom pripravi vse, pa greva v vinograd Markovega botra. Pa, da ne pozabiš čutare z vinom, da bova malo bolj pogumna.“ — „Razumim, oče“, konča sluga, kateremu so se od strahu uže sedaj režali vsi vrugi pred očmi.

To odločivši razideta se, hlapec gre na vrt, gospodar pa nekam v mesto. V tem pride boter Marko. Na sobnem pragu postoji in zakliče:

„Botrica!“

„Tukaj sem, boter!“ oglesi se Katra iz kuhinje in pride v sobo.

„Kako je, žalostna moja botrica? Zakaj tako resna in žalostna?“ vpraša nadalje Marko.

„Meni, boter, ne rodi se več oni sad; meni je zatonilo za vedno ono solnce, ki ga ljudje imenujejo veselo in dobro voljo. Sej veste, kako je.“

„A kje je Jurij?“

„Bog ve, boter moj, kodi se potika. Najbrže lovi zopet številke po svetu. To mi je pokora! Skupi le malo, hiša pa se nam hoče nad glavo podreti. On pa, mesto da bi ščedil in delal, pošilja dan na dan mesnico in hišo v tisto pekleno žrelo — v loterijo — ter da vse, náposled še kapo z glave za one nesrečne listke, o katerih sem mu uže večkrat rekla, da so vstopnice v večno prokletstvo.“

„Pa kaj bi mi dali, kuma,“ reče Marko po dolgem pre-mišljanji, „če počnem jaz Jurija zdraviti? Morda raste kjerkoli kaka travica tudi za njegovo bolezen. Prišel sem nekej novej bedariji njegovej na sled. Izdal ga je šolarček, ki pri mojem sosedu stanuje. Tam sta dala on in Jože prepisati za dober denar, samo da tajno ostane, neko knjižico, ki jo poznam še iz otročjih let. Bedaki mislé, da se kliče vrug iz pekla, da prinese blaga tega sveta, v zameno pa da hoče dušo človeka, kateri ga kliče. In tako vidim, ko hoče Jurij tudi svojo dušo prodati nečastnemu. Nu nadjam se, da ga bodem rešil iz vražjih rok, ako bode tako, kakor jaz mislim. Res da mi to malo drago poplača ali pamet za neumnost ni še nobeden v ceno dobil.“

Ako kateri dan nekako pohabljen in tepen domov pride, to vedite, da je od moje roke. Bolezni so na svetu, ki se zdravé na tak način. Ko sem hodil jaz v šolo, učilo se je,

udri trdoglavca po glavi, da se omehča. Ali se tudi sedaj uči, tega ne vem, vendar to je edino zdravilo za mnoge bolezni. Da niso klofute zabranjene, to bi marsikateri uže zdavnej ozdravel. Ako mi se ta pot ne posreči izdraviti ga, tedaj hočem še nekaj poskušati, potem pa naj ozdravi ali propade. Ako ozdravi — ostane gotovo tudi zdrav, ako propade, ni ga škoda. Kaj pravite k temu, botrica? — „Da bi vedela za koga“, potoži Katra, ki mi ga ozdravi, poljubovala bi mu roke, molila bi Boga zdravja zanj, dokler sem živa; ali jaz ne verujem. Ne marala bi, če mu kedo omehča tisto nič vredno kožo, samo da bi enkrat zlevil ono slabost, v kateri je sedaj.“

„Nehajva, zdaj le gre. Varujte kumica, da me kakorkoli ne izdaste in da nam ta prilika ne uide, od katere se nadejam vsega dobrega.“

V tem vstopi Jurij v sobo in začudi se malo dobivši botra svojega v takem živem razgovoru s Katro. Ne boji se, da bi mu kdo prevzel njegovo zlato; temuč on je le sit do grla Markovega opominjanja in naukov; — Marko in žena pa, ter še taka kakor je Katra, je njemu gotova vojska, iz katere je težko rešiti se. Kadar je Katra sama, je besedna — Bog jej odpusti — ali palca je vendar huja kot besede, če ni drugače; boter pa se ne da s palico vtolažiti. On mu je, kar se nekih posel tiče, kost v grlu. Ž njim ne more deset besedi spregovoriti, da bi mu ne razsul žive žerjavice hudih priimkov na glavo zarad njegove norosti k loteriji. No Jurij je modra glava — pa da se Bogu usmili, — in vede se proti svojemu neusmiljenemu botru kakor mlinski kamen s trdim zrnem. Tedaj prišedši v sobo, priskaklja k njemu, dene mu roke krog vrata in pozdravi ga: — „Da si mi zdrav, kúme Marko! V slabem času prihajaš; Bog daj, da bi bil srečo prinesel.“

Oni pa mu odgovori: „Kake sreče, Bog te? Vsakdo o čem živi, bedasti moj Jurij, ti pa samo o lažnivej sreči, ki jo uže tako loviš za njen kratek rep, a je nikakor vloviti ne moreš. — Glej, kaj se mi je sanjalo! Silna številka! in to izvrstna številka! Jaz pa vedno ponavljam v spanji proti tem sanjam: Nisem Jurij; temuč pojdite h kumovim, tam ga najdete; ne mučite mene zastonj. — A ko se prebudim, posedli so me komarji, ker je žena pozabila zvečer okna zapreti. Številke so torej težave, ker s težavami se prikazujejo.“

„E bedarija in neumnost“, preseka Jurij, „kaj sem jaz

tako norel za njimi? Včasih poskušam, pa zakaj bi ne? Trkam, če bi se mi hotelo odpreti.“

„Nekterikrat, dostikrat potrkaš na vrata sreče; kaj ne da kume? Toda veš li, kaj so ljudje zagledali, kateri so na ta vrata trkali? — Kadar se vrata odpró, pricaplja pred te malo, krilato dete, ki razsiplje po svetu žrebove (lože), kakor so kateremu prisojeni, ter kdor mu nepoklican pride, temu se s krohotom nasmeja, za nos ga povleče, ter oslovska ušesa mu nasadi na glavo, rekoč: Počakaj malo!“ — „Ne norčuj se“, preseče ga jezno Jurij; „pride čas, ko ti hočem tudi jaz pravljice praviti. Ti žena pa šivaj mošnjice in pospravi vse iz predal. Za nekaj dni!“

„A tako Jurij?“

„Tako da! kume Marko. Slab dijak, ki se uči, a ne nauči. Takó, tako!“ in pri tem pogleda okolo z lica v lice, najprej svojega kuma, potem pa Katro, oba dva sta se storila nevedna, dobro vedoča, kaj je menil. Za malo časa se kum dvigne in odide, Jurij pa ostane ter nadleguje ženo pozno v noč, in jej pripoveduje o ljudeh, katerim je Bog dal, da so videli na sveti večer, kje zaklad gori; drugim pa se je odprlo nebo ter spustil se jim čeber zlata na zemljo, in ko so drugi dan šli na tisti kraj kopat, našli so zvrhan kotel samih cekinov; drugim pa da Bog ni hotel pomagati, dokler niso vragu duše zapisali, ki je ta odkup sprejel ter jih obsul z blagom od pete do glave.

„Kako pa si se ti odločil?“ vpraša ga Katra. „Vsako leto greš tisto noč pred vnebohodom v nebo zjat, k temu si prečul toliko svetih večerov, lahko bi pač zapazil, da kje iz zemlje gori; ne postopaš in ne beračiš, kakor mnogi drugi, a žejen si denarja kakor goba vode. Kar dobiš, v loteriji poženeš . . . Kaj ti tedaj ostaja, kakor da — Bog bodi z nami — slednjič dušo vragu zapišeš, da se te morda on usmili, ker od Boga ne moreš ničesar sprositi.“

„Tega ne bo“, odreže se Jurij, „duša je samo ena in ne more se nadomestiti. Raji pridem čisto na nič, kakor da bi se prodal vragu — in pri tem mu vdari mrzel pot na čelo, glava pa se mu povesi. — Pojdimo spat!“ Kam smo zabredli v take razgovore, Bog ne daj, da bi se nam o tem sanjalo. Pač imam po dnevi dosti nemira in skrbi, pa da bi še po noči ne mogel odpočiti se. Lehko noč!“

„Lehko noč, Jurij!“

III.

Večer pred praznikom Gospodovega vnebohoda je nastopil. Osma ura je odbila. Glejte botra Markota, kako se mu mudi. Za plotom svojega vinograda hiti in smukne — v svojo kolibo. Pod pazduho ima veliko culo, v roci pa dobršen kolec, ki ga je bil malo poprej vsekal v meji, mimo katere je šel. Pri priliki ene ure pozneje, ko se je uže zmračilo, maha jo preko ravnega polja mesar Jurij in ž njim njegov verni sluga — proti vinogradu. Oba sta se razgrela, nekaj od nagle hoje, nekaj od težkega razgovarjanja.

„Mene je strah, oče!“ reče naenkrat sluga.

„Molči vendar, plašljivec! Kak strah! In če bi bil sam vrag, panan je in nima moči, da bi nam kaj slabega storil. Glej to je njegov strah!“ — rekoč potrese torbo, kjer je imel kredo in tiste črne bukve.

„Oče, jaz mislim, da bo storil, kakor se mu bode zdelo, knjiga je knjiga in kreda je kreda; če ušečeva kje dober glogov kolec, on nama bode morda več pomagal.“

„Z glogovim kolcem se gre na vraga, ki je sam in nepoklican prišel, ali kogar jaz na to knjigo pokličem, temu so dosti te strašne besede, križ in ime Božje.“

„Kakšen pa pride, oče, da vem in da se manj prestrašim?“

„Kakor ga je volja. On se spreminja v vse, kar si moreš misliti: v mačko, zajca in v kar hoče, ter kar mu je najpripravniše, a danes pride najbrže tak, da bo lahko nosil škrinjico z blagom! Mislim torej, da se prevrže v človeka. Čemu bi se tedaj bal svojega brata?“

„Nu vsakako se mi zdi previdno, da pustiva vrata odprta, ako bi trebalo bežati.“

„To lahko storiva, če prav ni potrebno. Njega ne skrbi, kje bi vstopil, nama pa, pravim ti, ne bo treba bežati . . . Ali vendar naj bode po tvoje . . . vse eno je.“

„Tukaj sva, oče, pri kolibi.“

„Pri kobili“ . . . ej, reči čem „pri kolibi“ . . . „Nekaj . . . nevem . . . nič, nič.“

„Dajte, da se vas primem.“

„Primi se, bedak, kolikor te volja.“

Zdaj počneta laziti po stopnicah. Ko sta prišla uže do polovice, nekaj zaškriplje, sluga se strese, noga mu omahne in ker se je držal gospodarja za obleko, tako potegne padši z znak tudi njega za sabo. Trkljala sta se do doli, eden

druzega se vstrašita in bežati početa, kakor bi imela peruti. Čez nekaj časa se gospodar ustavi, kri se mu je vlila iz nosa, pa ne mené se za to, jame hlapca klicati: „Nazaj nesrečni človek!“

„Stoj! Stoj! Kakega vruga imaš? Kdo te podi? Zakaj bežiš. Pokaj so mi tolike priprave, pa še da me na zadnje neumno izdaš.“

Hlapec se vrne blede kot zid in zasopljen kot konj!

„Jaz bežim od straha, od česa pa vi, gospodar?“

„Jaz ne bežim, norec, temuč sem samo tebe vrniti hotel. Pojdi nazaj!“

„É, hajdiva v imenu Božjem.“

„A kaj je tisto bilo?“

„Kaj je bilo, stara baba! Kdaj se je še človek miši zbal?“

„Jaz bi tudi tega ne rekel, ali zdaj vidim.“

„Kaj vidiš? kakega vruga vidiš?“

„Hajd nazaj!“

In tako se sta v kolibo vrnila, ozirajoč se enkrat eden, enkrat drugi, zdaj na eno, zdaj na drugo stran. Prišedša v gorno izbo, izvlečeta najprej večerjo iz torbe.

„Daj založi, Jože!“

„Ne morem oče. Pričakati ga hočem na tešče.“

„Pa kaj zmiraj požiraš, če ne ješ?“

„Teh slin pač tudi vi dobetе, da si ž njimi večerjo zasladite.“

„Zdi se mi, da se od straha daviš?“

„Glejte, da se tudi vam ne dogodi še kaj hujega?“

„Ne blebetaj, bes te; pokaj sva pa sèm prišla?“

„Prišla sva lahko, ali kako bodeva odšla?“

„Dejal sem ti, da se ni treba ničesar bati.“

„Vi mene učite, česar sami ne verujete.“

„Sedaj mi je dosti! Molči! — Če bi tebe poslušal, bi človeka res skoro strah prijel. Ti nisi toliko pogumen, da sè ženami perje skubiš, a ne, da vragove pričakuješ.“

„Moj oče tudi ni vragov pričakoval, pa je srečno končal; a kako bom jaz skupaj z vami, to se bode še le videlo.“

„Ne besede več, ampak na delo. Enajsto je odbilo in ko bo dvanajsto bilo, velja pričeti. Izvleči križ in voščene sveče in popostavi jih; meni pa pripravi kredo, knjigo in koc.“

Sluga stori to in povpraša:

„A hočem tudi jaz v ris ali krog?“

„Kaj pak da češ? — ali hočeš da te vrag odnese?“

„Pa kaj hočem početi?“

„Molčati, kakor da bi ne bil živ, ako te on nič ne povpraša.“

„Ako me kaj povpraša, bojim se, da omolknem za vselaj. — Joj meni!“

„Ne javkaj, nepridiprav!“

„Pa kaj hočem sedaj, gospodar? V takem stanju ne puške, ne kolca — in Bog ne daj, da bi nama tega treba bilo.“

„Jezik za zobe! Danes sem jaz gospodar pekla. Čaj kredo! Ali zdaj, da se mi ne premakneš — veš, in primši kredo, počne nekaj moliti ter pri tem okolo mize na kaka dva koraka v okrogu kolobar vleči in ko ga sèstavi, odahne se pa reče: Glej ga!“

„Oče, razmaknite ga malo; sej to nič ne stane, pretesno nama bode.“

„Dva koraka sta dosti, še preveč. Molči! Koliko je uže?“

„Tri četvrti na — dvanajst!“ — bile so poslednje besede hlapčeve. Na to ga gospodar spodi v kolobar ali ris, pomeče hitreje ko more obleko sè sebe, omota se v rjuho, na glavo pa navleče belo kapo, ko da bi hotel vruga plašiti, nastavi križ in užge sveče ter mahne zopet hlapcu v roke, naj bode miren; sam pa si nikakor ni mogel oprave na sebi vrediti, temuč od hudega natezanja strga kapo in rjuho, sveče pa mu le slabo brlijo, križ ne stoji dobro, — ter vsak čas kreše in prestavlja — a od ubozega sluge se ne čuje nič druzega, kot tiho šepetanje očenaša in češčene Marije in pa kateri težki vzdih, pri katerem mu vdari vselaj debel in mrzel znoj na čelo.

Dvanajst udari, Jurij pa odpre knjigo in počne zaklinjati: „V imenu . . . v imenu Božjem in vseh . . . svetnikov njegovih zaklinjam te du . . . du . . . duh peklenški (verige zarožljajo, gospodarju se pošibé kolena, sluga pa si z rokama oči zatisne), — zaklinjam te duh peklenški, da prideš tu sèm iz črnih svojih dvorov in da mi prineseš, kar sem od Boga izmolil — — —“ Vrata se odprejo in hudič vstopi. Črn je kot zamorec in čudno napravljen. Na glavi ima malo rudečo kapico, na plečih pa zeleno sukno, noge so mu od beder pa do kolen z dlako obraščene, a mesto nožnih prstov ima kozje parklje. Iz ust mu ogenj suklja in osvetljuje one strašne oči in ustne, bolj rudeče kot kri. Med noge je rep podvil in ušesa nima kot človek. Okoli vrata

visi mu jarmen za škrinjico, v desnej roki drži dobršen kolec in za pas ima vtaknjeno neko pismo.

Vstopi in obstoji na meji Jurjevega kroga, ter ga počne gledati, smejoč se, kakor se smejaajo vrage. Jurij se je revež preplašil in, dolgo ne vedoč, kako bi ga nagovoril, sname vendar kapo in pozdravi ga:

„Hvaljen Jezus . . . Dober ve . . . Vrag se strese in zamumlja kakor medved, ter vpraša:

„Tedaj ti si me klical?“

„Klical sem vas pač . . . Klical sem vas . . . Ali če vas je volja . . . jaz ne maram . . . to se pravi . . .“

„Ha! ha! ha! Nič, nič, moj Jurij Kramarjev. Na tvoje klicanje sem prišel; toda vedi, da vrag tacega pota ne dela zastonj.“

„Bog nama pomagaj! še za ime mu ve“ — šapne sluga.

„Molči, Jože Kolovratnikov“ — zadere se vrag. Sluga pade na obraz.

„Ne zamerite mi kaj, jaz nisem tako mislil“ — poprime hitro Jurij.

„Nisi li ti od mene zahteval tega-le blaga?“

„Jaz, — sem . . . to se pravi . . .“

„Tedaj si. Kadar si, toraj podpiši! reče vrag in pripogne se nad krog ter mu podaja tisto pismo. Svojo dušo mi zapiši. Dobro ti jo bodem plačal, če prav ni mnogo vredna. Vzemi! ne meččaj!“

„Gospod in vraže pekleni! . . . Čakaj da ti povem.“

„Ne besedice več. — Podpiši.“

„Ne znam pisati.“

„Odkodi pa znaš čitati (brati) in vragove klicati?“

„Pisati bi še znal, gospod vrag, ali nimam s čim, Bog ve, da ne.“

„Tukaj je!“ — in takrat seže vrag pod ono kozjo kožico v žep in mu ponudi svinčnik; a da je ta čas ubogi Jurij kaj videl, bil bi hlače svojega botra Marka spoznal. Jurij se razjoče, ali od strašnega pogleda vražjega ni mogel drugače — podpiše in vrne mu pismo.

„Sedaj z Bogom“ — reče vrag in se odpravi. Toda Juriju postane žal, da je dal dušo zastonj, ter ljut vikne za vragom.

„Ali tako vraže? Ti si me prevaril. Kje je moje blago?“

„Blago! . . . Saj res, blago!“ odgovori vrag vračajoč se h kolu, na meji kroga postoji ter zagrmí:

„Jurij Kramarjev! Obrni se!“

„In ti Jožek drži se, da vama plačam obema. Obrnita se!“ vikne še en pot in zakorači v krog (ris).

„Nazaj vrag! nazaj!“ zadere se Jurij; tam je tvoja meja.

Vrag zakorači drugikrat.

V tem popade Jurij nekaj lesenih križev sè stola in počne ž njimi metati na vraga; Jože pa se je v enomer križal.

V tretjem koraku zamahne vrag s kolcem ter opali najprej gospodarja, potem hlapca — zopet gospodarja, pa hlapca.

Oba sta jela bežati iz sobe ter preko stopnic in vinograda javkajoča, — vrag pa zmiraj za njima in spremi jih prav do vrat vinograda, od koder se vrne.

Ona dva pa sta stopala pretepena in niti besede nista govorila, temuč samo molila sta, dokler vendar Jurij ne pride k sebi in hlapcu reče:

„Težko sva jo odnesla, Jožek moj. Tu imava blago. Kdo bi se bil nadjal, da bode vrag mejo prekoračil. Joj! te sramote, ako se zve, kaj je bilo z nama. A kako bi se ne zvedelo? Tam nama je orodje ostalo, domov pa neseva kervave pleče. Kaj poreče gospodinja, kadar naju zagleda take?“

„Prav vam je“, zavrne jezni sluga; hteli ste z vragom češnje zobati. Mene uže nobeden več ne pripravi k temu opravilu. Toda zdaj, kar je, to je. Bog daj, da naju to spameti.“

V tem razgovoru prispeta domov in spravita se tiho, da jih nikdo ne sliši, vsaki v svojo posteljo. To je trda postelja pod namazanimi ledji, pa tudi hudič jim neče spred oči, temuč predstavlja se jima, pa se smeje enemu in drugemu. Drugi dan zbudita se oba od straha in bolesti v hudej vročici.

IV.

Desetkrat je uže solnce zapalo od one nesrečne noči, ko sta se mesar Jurij in njegov sluga prvič sèznanila s peklenko počastjo. Od strašnega trpljenja, ki ga je takrat prestal, osušil se je kot trska; sluga pa je zgubil tudi tisto malo mesa, ki ga je imel prej krog kosti in se spremenil v pravo okostnico smrti, katero je stokrat pred očmi videl, stokrat nehoté objel.

Vročica je odlegla, nekaj so pomagala zdravila, nekaj svéti starih sosedinj, ki jih je bila Katra v pomoč pozvala —

ali vse to ne more odpraviti tiste notranje vročice, ki jima je potrla dušo pa s strahom napolnila srce. V teh desetih dneh prošel je ubogi Jurij ves pekel, kakor je dolg in širok; in da mu je od Boga dano tisto opisati, kar je videl in si domišljjal, pripovedoval bi nam o jaskajočih četah loteristov in takih, ki kličejo vragove, katerim je peklenško kraljestvo izmislilo posebno ojstra terpljenja. Tako izmučena in potrta, da se Bogu usmili, sedela sta gospodar in sluga, vsak na svojem stolu v sobi, in Jurij spregovori s slabim glasom pa pravi:

„Hvala Bogu, vendar sva zopet sama. Gospodinje ni.“

„Ni je, gospodar.“

„Kako ti je kaj Jože?“

„Bilo je uže precej dobro; kar glej nove nesreče.“

„Kakošne za Boga? Jeli iz kolibe vse pospravljeno?“

„Ravno to vam hočem povedati! Po vašej želji zaprosil sem oni dan svojega prijatelja Andreja, da gre čim prej v vinograd in vse, kar v kolibi najde, sim prinese. Moral sem mu vse povedati, kaj in kako je bilo; sicer bi mi bil težko vstregel. Ko mi je stvari sim prinesel, razvežem koc, in notri, seveda so me zopet popale vse tiste groze — zagledam tudi vražji rep, prav tisti rep, ki ga je vrag imel in sem si ga jaz dobro zapomnil. Ves prestrašen ga spravim v culo ter ga odnesem v svojo sobo, kjer ga zbašem pod zglavje; — toda od tistega časa ne zahajam več notri in dve noči sem uže pod kozolcem prespal.“

„Kaj hočeva sedaj?“

„Kaj čemo! Še vprašaš, kaj čemo? Sim ž njim; on meni dušo, jaz njemu rep.“

„Prav dobro! Še raji mi je, samo da ni pri meni.“

„Poravnajte se vi ž njim, jaz pa naj ga ne vidim več. Res čuden rep ima vrag, prav kakor da je lisičji!“

„Naj bo kakoršen koli, njegov je. In ker ga je zgubil, mogla bi biti še sreča zame. Oh Jožek moj, koliko sem pretrpel! Uže zato sem zaslužil, da me Bog oprostí.“

„A kakó bode pa s peklenkim trpljenjem?“

„Tiho! molči. Ko bi me imel tešiti in miriti, tu mi še o peklu govoriš, kot da ga nisem uže desetkrat gledal in pretrpel. Misliš li, da je šala, kadar veš, da ta duša, ki je v tebi, ni tvoja, temuč tuja, in to še čegava? Kolikokrat sem za svoje bolezní vstal in v zrcalo kukal, da vidim kaka je. Zmeraj me je strah prevzemal, da steklo počrni od nje, da kedaj zagledam tisto črno, rogato — uže veš kaj. Joj,

joj meni — zopet me težave spopadajo. Jože! Beži! Beži za Boga! Ta, ki govori s tabo ni Jurij, gospodar tvoj, temuč hudič, ki ga je obsedel. Kaj ti ne diši po žveplu? Mar ne slišiš kako klofuta s peruti, kako renči in kako mi z nohti po drobu rije?“

„Joj! moja glava, razpasti mi hoče! — Moja prsa, raztrgati se mi hočejo!“

„Umirite se oče! Jaz naj bom kriv, če ne bode bolje. Vrag mora rep odkupiti. Naj le pride, ne bojim se ga več. Huje ne more biti, kakor je bilo; in če bi večkrat bilo, verujte mi, da bi človek slednjič navadil se tudi ž njim drugovati.“

„Prav praviš, Jožek moj. Daj da te poljubim. Tudi jaz mislim, da je vragu več za rep, kakor za eno ubogo dušo. Med toliki tisuči mu za eno še mar ni; zanj je pa vendar sramota, da hodi med drugimi vragovi brez repa in da se mu ves pekel smeja. Jaz ti pravim, da me ta rep zeló tolaži in mi skoro ves strah odvzema.“

„Tako, tako oče. — Jaz se nadjam, da bode vse tako, kakor je bilo.“

„Pač, pač; ali — glej — glej — spregovori z veselim glasom gospodar, obraz se mu razvedrí in poteze na njem oživé. Kako je vendar z loterijo? Ne čuješ nič, kaj je vse v tem času izšlo?“

„Tudi meni je včeraj prvi pot prišlo na um, da sem poprašal — nekoliko dvojek (amb) — in nič družega.“

„Ono drugo je ostalo za naju — mar ne bratec Jože? pridene šaljivo gospodar. Jaz mislim, da v loterijo staviti in vragove klicati, ni vse eno in da nama ne more škoditi.“

„Pač nikomur se nisva zavezala, da loterijo popustiva. Pa zakaj bi jo, ko naju morda v kratkem sreča čaka, za katero sva se trudila uže toliko.“

„Prav praviš. Jutri zopet pričneva. Vraga klicati — to ne. To si je le svet zmislil, toda v loterijo staviti — zarad tega ni še nobenega vrag vzal. Ta hip vzdahne nekdo v veži: Oj Bog nas varuj! in ne dolgo potem nastane novi dogovor med gospodinjo Katro in botrom Markom v nje-govej hiši.

V.

Na večer istega dne prikrade se, da nikdo ne vidi, v hišo Marko in gre kar v kuhinjo, kjer ga je pričakovala Katra, kakor sta se bila dogovorila.

„Dober večer botrica. — Tukaj sem.“

„Dobro mi došli boter; z vami je vedno prihajala tudi sreča v hišo.“

„Bog daj da bi tudi danes. Ali nesreča uže beži?“

„Prav pravite, nesreča. Radovala sem se uže, da preboli bolezen in ž njo svojo neumnost; ali ko sem danes čula tisto nesrečno loterijo izgovarjati, bilo mi je, kakor da bi treščilo v me. Vidim, da zopet ne bo dobrega. Klobase z hrbta, neumnost pa z nova v glavo. Lek je bil precej močan, ali za tisto njegovo ožuljeno kožo in dušo preslab. Da bi le Bog dal, da ste si kaj gotovega izmislili.“

„Poglejte, če spi.“

Katra stopa lehno v sobo in se prec vrne.

„Zaspal je in še trdo, smrči da je kaj.“

„Tem bolje. Dajte mi zdaj rjuho in krinko (larfo). Glejte, kako angeljski obrazček ima ta krinka. Če le malo več vidi kot je, videl bo danes slavo nebeško, saj je vendar zadnjič pekel videl.“

„Tedaj kar pojdite boter. Kakor ste rekli, tako je vse pripravljeno.“

Marko se ogrne z rjuho, prikrije obraz s krinko, v roke pa vzame kositarjevo posodico, in ko je bil zažgal spirit v njej, napoti se polahko v sobo. Priplazi se srečno k postelji, pst — nekolikokrat in ko vidi, da se Jurij počasi probuja, počaka, dokler oči odpre in potem glasno zavikne: „33.777!“ ter odide s počasnim korakom kakor kaka prikazen iz sobe in prej ko moč domov.

Jurij ostane še dolgo sedeč na postelji kot bi bil mustast. Tako je bilo našemu velikemu apostolu Pavlu, tako Mojzesu, Eliji, Zahariji, in več drugim, kadar jih je svetlost nebeška obsijala. Potem si jame oči raztirati, da vidi, je li resnica, ali so le sanje. In ko se popolno razbistri, povzdigne roki in jecajoč od radosti, spregovori sam seboj tako-le: Pozdravljen bodi angelj Božji, sreča in odrešenik moj! Nisem vreden in ne zaslužim . . . ali naj bode po besedi tvojej . . . Pa res! — poprime kredo in zapiše na tablici 33.777. Oj kako so lepe, pa vse enake! Navadne, toda čudežno skrivnostne. Človeška modrost zmede, Bog pa spet razmota; Božja volja je priprosta in čista in nikdo je ne more prevreči. Toda kaj čem zdaj? Da bi se vlegel in spal, o tem še govoriti ni; ali da bi premišljal — ne smem. — Jože! Jožek! Katra, ki je dobro vedela kaj je, počne se žalostna smejati; Jože pa ko je bil začul, da ga gospodar

kliče, dvigne se jezen s slame in ogrnivši se s sukno, pride mrmljajoč v sobo pa se zadere:

„Kaj je spet? Kaj vas boli? Menda vam še zmiraj vrag roji po glavi. Toda če to še dolgo traja, to jo bom, na mojo vero, kar pobral, potem pa rastresajte sitnost, nad komur hočete.“

„Ne, ne, srce moje. Glej solnca tudi pred našimi vrati! Kar smo trpeli, pretrpeli smo; sedaj se vse na bolje obrne. Zdaj-le me je nekaj probudilo in ko so se mi oči odprle, bilo jim je kaj gledati. Ženska belo oblečena, lepa, kakor more angelj biti, obraz kakor kri in mleko, stala je pri postelji in — —“

„Dosti, dosti. Jaz več ne verujem tem prikaznim. Ste li dobro oči odprli, če ni bil oni naš prijatelj prišel po tisto, kar je pozabil?“

„Ne jezi me, bedak. Kedaj še je hodil vrag v belini po svetu, kje ima on tak obraz, kje ima pekel tisto blago svetlobo, ki slepi, pa vendar ne škoduje, temuč razblažava in dušo topi v blaženosti?“

„Hm! Hm! pa je li kaj reklo?“

„Reklo, toda samo meni, ti pa in drugi zveste, kadar bo čas.“

„A bode tako nekaj za naš posel — —?“

„Bode, bode, toda molčati treba. Veš kako se v evangeliju veli zdaj temu, zdaj onemu: Idi, toda da ne praviš nikomur ničesar. Ti ljudje ne vidijo radi, da bi se razglašalo po svetu, kar so komu storili.“

„A bode li na me kaj palo?“

„Nam vsem bode dosti. Sedaj lahko miruješ ter tudi kak groš več popiješ, kakor do sedaj. Miren biti in čakati, to je tvoje. Male loterije še pogledati več nečem, pa tudi tebi je ni treba. Sicer ostaneš ti pri meni to kar si bil, naj se stvari premené, kakor se hoté. Jaz sem človek, ki se tudi v bogastvu nečem našopirjati. Akoravno bode kočija, gospodske sobe, svilene obleke, izbrana jedila, tako boš sedel spred na kočiji v zlatej obleki pa nič družega ko gledal, kako jo debeli in iskri konjiči naglo vbirajo, hop! hop! Kadar pa se voz ustavi, skočil bodeš, vratca odperl, vzdignil me iz kočije, poklonil se in dejal: Kaj zapovete vaša milost! To vse samo pred svetom, a na samem ostaneva stara prijatelja. Imel bodeš svojo sobo tako kot je v raji: lé-tu bodejo pregrinjala, vsakovrstne slikarije, mehki stoli za sedeti in naslanjati se, tukaj se leniš lahko cel dan, in če

kdo pride mu porečeš: Počakajte malo, moram pogledati, ali se je njih milost oblekla; jaz pa porečem, kadar me bodeš vprašal, je li svobodno to ali ono: Svobodno je; malo bolehen sem, naj pride jutri in tako dalje.“

„Tega ne maram, oče. Bog daj, da se kakor si bodi izvlečeva, vi iz vašega špeha, jaz pa iz svojih cunj.“

„Kaj špeha? Kaj cunj? Bhu! bhu! — Pa ko vzamem svojo Katro pod roko, vse bo šumelo krog nje, ti pa boš za nama: na klobuku ti zlata rožica, krog vrata in rok se spreminja in blišči zlato, čevlji z ostrogami škripljejo — kako zavistno nas bode gledal svet in popraševal: Glej! glej! Kaj je iz Jurja postalo? Ta-le je tisti Jože? In Katro! Kdo bi jo poznal? Kako ošabno so vzdigali glave! — Tako bode napačen svet govoril, mi pa nalašč še bolj glave podvignemo, pomahamo z rokami, odkašljamo se, in nikoga ne pogledamo takrat. — Kaj praviš Jožek na to? — Boter Marko pa, počne od tega dne, glavo stavim, staviti v loterijo, ne bi li nas kakor si bodi dosegel. Takrat mu bom, kakor sem mu rekel, o dobrih svetih pripovedoval.“

„To je vse lepo; pa samo poslušati.“

„To je moja briga. A sedaj pojdiva zopet spat, ti na slamo, jaz pa na debel koc, dokler ne bode drugače.“

„Lehko noč, oče! Glejte, da do jutri ne bode vse le prazne sanje.“

„Tako se ne sanja. Lehko noč!“

VI.

Hoj! hoj! Vesel bodi Jurij! Tudi tebi je prišel rešilni dan, potrkala je sreča enkrat tudi na tvoja vrata, naj ti procvetejo rože in rožmarin na stezi tvojega življenja, mesto starega drača in plevela! Moj Bog! Revščina je velika težava. Dan na dan hrani, preživi, odevaj sebe in svoje, pa nemaš odkodi; kadar koli kdo poprosi, je kakor bi prijel za uho; kadar koli se daje, rana globoka; kadar se pa ne more, bolečina prehuda. — Ali tudi bogastvo ne da spati; železne škrinjice — tudi one pritiskajo dušo težko; ne veš, kam bi šel z denarjem; izmišljaš vse načine, kako da ga priskrbiš, pa nikakor ne moreš do kraja priti. Sreča, ošabna sreča! Je li mogoče, da si se tudi z mano enkrat posestrila! — Pač! pač! Tiste sanje ne lažejo, in če tudi zdaj nobeden več ne spremeni resnice v laž. Po vsem mestu gre od ust: Jurij pa — Jurij pa, ta je zdaj gospod! Številka 33.777 je vsem na jeziku in otroci jo uže klepečajo; tej številki se

zdaj vse uklanja, vse se jej čudi, in kadar se jaz pokažem na ulici, kar lete kape in klobuki: Sluga ponižen gospod! Čestitam vašej milosti, priporočujem se! A jaz človek, ki nečem, da bi se v dobrem poošabil, odzdravljam vsakemu velikodušno in samo izpod očesa motrim in merim prijatelje in sovražnike ter pri sebi odločujem: Temu bodem milostljiv, onemu pa nečem nikoli odpustiti. In kako boter Marko: Hvala, prijatelj Jurij! Klanjam se, zopet se je sèšlo na tvoje. — Vem, da se je izšlo, boter Marko. No pa Marko je še človek še. — Pa odkodi ve svet za mojo številko? Kakor sem jo srečno dobil in kupil, spravil sem jo v predalček ovito v deset zavitkov, se vendar ve. Pa sej res! Danes je uže sedmi dan, kar se je vleklo, a tolika sreča, čuje se daleč: Huj! huj! Koliko je samo to vredno! Po vsem svetu se bode razglašalo, vse novine bodejo pisale o mojej sreči. Mnogi bogataš, ki je dozdej mislil, da je samo njega Bog vstvaril, da se v denarji valja in drugi svet po strani gleda, poreče zdaj: Glej ga, tega mesarja! To se bode govorilo na Dunaji, v Parizu, Londonu in povsod, kjer kupujejo in prodajajo denar, jaz pa bom pod to svojo podrtó streho in v teh mastnih hlačah roke mencial si, žvižgal in mislil si: Bedaki, kakor da ste vi srečo v najem vzeli. — Toda! Jutri je pri meni pojedina! Toliko gosti, a jaz se nič ne brigam zato.

„Hej Katra, pošlji mi po Marka!“

Za malo časa pride Marko.

„Brate Marko, reče mu Jurij, vpre se ob eno nogo in maje ž njo, roke pa vtakne v žep; — ti veš, kako sedaj stojim, in rad mi storiš ljubav, za katero se smeš nadjati stoterega plačila. Ker sem tako srečen, hočem nekaj potrošiti. Jutri bi rad nekatere prijatelje pogostil, naj se mojej sreči veselé. Nekaj pa sem pri raznih rokodelcih naročil, pa hočem, da kot bogat človek tudi pošteno plačam. Daj mi, daj kakih štiri sto goldinarjev, tu le imaš pismo na štiri tisuče.“

Marko ga žalosten pogleda, toda kar je pričel, mora tudi zvršiti, ter zopet ljubeznjivo in ves prijazen odgovori:

„Kako da bi ne dal brate? Dajal sem poprej, kako da bi sedaj ne. Nu potrpi do jutri večer.“

„Vse eno, dan prej ali pozneje. To sem te hotel prositi, zdaj pa da si mi zdrav.“ Marko se mu pokloni in odide.

„Moj Bog, kako se časi premenijo! nadaljuje Jurij svoje govorjenje. — Ta človek, ki me je poprej toliko obdelaval,

grdil in samo iz usmiljenja včasi iz blata izvlekel, glej ga! zdaj se mi vklanja. O zlato! o blago! Ti si gospodar, ti Bog tega sveta, ne vklanjajo se Juriji, temuč samo tebi.

„Jurij, kaj hočemo za jutri zaklati?“ popraša Katra skozi vrata.

„Bhu, bhu, kaj hočemo zaklati? — To je vprašanje! Kaj hočemo zaklati?“

„Seveda! zadere se Katra. To treba vedeti. Ona dva purana ali tele?“

„Kako tele, prokl . . . ? Kravo zakolji in kjerkoli kaj dobiš. Kjer je ena stvar, tam jih danes mesec dni lahko stoji sto. Kolji vse, kar ti pod roko pride, nič naj se ti ne smili, to je samo eden dan ali milijon milijonov družih vreden.“

Katra se na skrivnem nasmeje in zapre vrata, toda kmalu se zopet povrne in napove, da pride mizar Dletar.

„A veseli me, veseli me, mojster Dletar. Ste li uže delali kedaj omare, v katerih se denar shranuje?“

„Oče . . . ali da rečem gospod Jurij, ni potrebe bilo, pa če treba umem tudi to.“

„Ha, ha, ha! Potrebe! Kake potrebe, kje se delajo omare za denar! Potem pa „če treba!“ kako, da bi ne bilo treba! Vam je ni treba za vaših pet grošičev, to vem, ampak za dve sto tisuč, pravim, dve sto tisuč, mislim, da je bilo vedno treba in da bode potreba.“

„To je res, vaše gospodstvo, ali to je prvi pot pri nas, odkar svet stoji.“

„Tako, tako moj Dletar,“ in potrepta ga z roko po rami. „Zdaj pa da vam povem, kako da želim imeti to omaro. Iz najboljšega orehovega lesa, zvonaj lepo na rujavo osvetlena; vsa omara na dvoje razdeljena in za vsaki predel posebna vratica, v doljnem konci bolj velike podolgaste predele za debel denar in take papirje, od zgoraj pa tri do štiri vrste samih malih, drobnih predelčkov, ki se tajno odpirajo in zapirajo, da ne more vsakdo svojega nosa vanje vtikati. In kadar se eni pridelčki spredaj izvlečejo, da so za temi zopet drugi, taki kot prvi. Tako mi naredite, ampak kadar bode gotovo in ste vi prijeli lep denar za delo, potem še prisežite mi, da nikomur ne izdaste, kako ste omaro naredili. Toliko denarja ni šala, — kaj mislite.“

„Vstregel vam bodem, gospod. Kako pa bo za ceno?“

„Računite, kakor vas je volja. Kar gre v en predelček cekinov, to je vaše.“

„Lepo zahvalim. Pa kedaj da bi bila gotova?“

„Čim prej. Jaz grem skoraj po denar, in kadar ga prinesem, treba, da jih imam kam spraviti. Vi veste, kako je svet dandanes poreden. Vem, da so tu tisoči sedaj name oči vprli, kakor gladne vrane na mrhovino, do katere ne morejo. Eni mislijo: sedaj bode Jurij zagrabil z eno pa drugo roko in metal bode na vse strani, tu se sedaj oglašajo žlahtniki, večjidel iz tistega kolena z mano v sorodstvu, ki ga nikoli bilo ni; prijatelji, za katere se prej nikoli vedelo ni, krstni, birmanski in Bog ve še kaki botri, in izvajajo po najtajnej krvi eni rodbinstvo, drugi prijateljstvo, tretji pa kumovega kumstva kumstvo. To so eni. So pa tudi taki, ki so morda pošteneji od prvih, ter sodijo: ako z lepa ničesar ne dobimo, bodemo pa s silo. To so tisti nepovabljeni gosti, od katerih bi se bila morala najprej zemlja očistiti, potem pa reči: Hajdi Jurij po svoj denar. Bog ve! — živ odideš, mrtev prideš.“

„Mrtev prideš! Kako to govorite?“

„Molči neboré! To cika na bogastvo. Pri tolikem denarji sme človek neumno govoriti in celó budast postati. Denar in neumnost, to sta dva druga, ki se dobro razumeta. Misliš li, da tam, kjer je polna škrinja, ne more biti prazna glava! Še več, sreča in bedasti človek, to sta navadno spremeljevalca polne škrinje. Marsikdo bi po onem, kar je sam na sebi vreden, bil uže davno poginil, toda roka mu je zlata, pa je ves zlat, trebušček mu rase in podbradek se mu je obesil; mnoga poštena duša pa, ki je polna dobrote a ne zlata, zvezana je kakor natič v fižolu. Tako je na svetu, kaj hočemo? Eden vara z onim, česar ni, drugi pa se ne more pokazati tacega kakor je. Zato rečem kratko: Zraven blaga ne išči pameti, in ako bi danes ali jutri čul tudi neumnih stvari od mene, tedaj moraš misliti, da je tudi patent na neumnost, in ta je bogastvo.“

„Vi modro govorite, gospod Jurij, kakor bukve.“

„Ej gorje mi je bilo — pa zdaj vsaj lahko govorim. Sicer imam še nekaj posla, drugih naročb; vi pa se žurite, da kmalo zgotovite omaro.“

„Bodem. — Vaš sluga!“

„Pač — sluga. Zdravi ostanite!“

„Jurij, kolar uže zdavnej čaka,“ vikne Katra.“

„Naj čaka — tudi jaz sem včasi tako čakal. Lepo je biti velik gospod, ali bogat človek — kar je slednjič vse eno. Tu lahko ves svet za nos vlačiš, on pa se ti mora

vklanjati. Kadar sem jaz včasi hodil k velikej gospodi, če je bilo ob desetih pred poludnem, rekel mi je sluga: „Gospod se ravno oblači, počakajte malo. Enajsto je odbilo. „Prosim vas, pravim —“ „Zdaj njih milost ravno zajutrkva.“ Dvanajst je ura. „Prosim vas . . .“ „Vidite, da je gospoda, ki mora poprej na vrsto, pridite jutri.“ Tako je bilo jutri, tako pojutranjem in tako vedno. Le čakaj kolar! — — Pa naj ti bo — —“

„Vstopite!“

„Kakor zapoveste —“

„Imate gotovih kočij po najnovejši šegi?“

„Po kakej ceni?“

„O tem ni govora; temuč samo če imate gotovih kočij po najnovejši šegi?“

„Gotovih nimam, pa če zapoveste —“

„Kaj pak, da zapovem; kočijo z dvema sedaloma pokrito, da se more tudi največi človek nasloniti v njej kakor ga je volja, vse iz samega železa, kar more iz železa biti, zeleno pobarvano, z grbom. — No! to bomo še pozneje.“

„Postregel vam bodem. Doklej?“

„V štirinajstih dneh najpozneje. Da ste mi zdravi!“

Tako je sprejel tisto popoldne še nekaj mojstrov in umetnikov mestnih, med katerimi je bil zadnji lah Danjelo, ki je včasi le moter mešal, zdaj pa se je štel, da zna tudi nekaj sobe slikati. Tega je pozval, da mu malo olepša prostor, kjer ima jutri obed biti, nujni posel, na kateri velja, da se potroši vsa noč, ampak za lep denar.

Ko se je bil tako nagospodoval to popoldne in na večer, povečerja po navadi malo krompirja in zelja ter spuši tobaka, kakor da bi se bil najel samih pišek in napil šampanjskega vina. Potem pa se vleže pod tisto rastrgano plahto in počne sanjati o dvoranah, hlapcih, pséh, konjih in o drugem gospodstvu, ki si ga je vbil v glavo.

VII.

Drugi dan pod večer je v hiši Jurjevej vse po konci, domači in najeti. Eni dogotavljajo lopo na dvoru, drugi mizo pregrinjajo in jedila prinašajo. Katra je v kuhinji, zavihala in zasukala si je rokave ter kuha in peče, da se kar bliska; Jurij pa hodi gori doli in pričakuje goste. Sobe so mu premajhne, zato jim je pripravil mizo in stole v dvoru pod lopo.

Gostje dohajajo, eden za drugim in kakor kdo dojde,

seže mu Jurij v roko ter sprejema voščila; oblečen je od pete do glave v novo obleko, odgovarja na voščila, goste poseja in pozdravlja na vse strani.

„Večerja je na mizi!“ pokliče eden sluga. Po mizi je pregrnjen lep bel prt, in s čimer se je, vse je lepo in drago ceno, za ta pot še od soseda izposojeno. Nad mizo na prvem konci, napravljena je podoba „sreče“ kot ženska. Na razvitem papirji, ki ga drži v levi roki, napisano je z velikanskimi številkami in razsvitleno je število 33.777.

Družba se vsede, je in pije, ali malokdo se norčuje in veseli. Pridejo do zdravic.

Marko vstane in nazdravi: „Bog nam poživi domačina, katerega sreče se danes veselimo. Naj se v njej ne poošabi, temuč ostane naj nam prijatelj, kakor nam je bil. Blago mine, a pravo prijateljstvo ostane na veke. Bolje, da ni premoženja, kakor da se ž njim greši. Bolje je pamet ohraniti pa blago zgubiti, kakor v blagu pogubiti dušo. Tedaj Bog ga nam poživi še mnogo let — kolikor kapljic toliko let!

Trčili so pa zapeli:

„Kol'kor kapljic tolko let,
Bog nam daj na svet živet!“

V tem prinese nekdo pismo in ga da Juriju.

Odkodi je pismo Jurij? viknejo kot v eden glas vsi gosti, Marko pa se takrat dvigne in odide. Jurij ne opazi tega, temuč zagledal se je v list ter vgiba: od kod je neki, kaj je neki.

Odpri ga Jurij, viknejo zopet gosti. On pa list odpre. Videti ni družega v njem kot tiskane številke poslednje stave. Zaupno razmota list, nu ko pogleda vanj: pobledi kakor smrt, ustne mu zdrhté, lasje mu vstajajo, žile se mu napnó in z veliko težavo spravi iz grla eno samo, ampak strašno besedo „Izdaja“ in omoten pade po naslonjači, na kateri je sedel.

V tem stopi v lopo vrag, ravno tisti vrag, ki se mu je prikazal v vinogradu, v ravno tisti obleki in brez repa. Okoli vrata je škrinjico obesil, pa pisma za prsa zataknil in vstavši so pri Jurijevem stolu, pogleda ga ojstro in reče:

„Tukaj je denar!“

On pa se dvigne kot besen iz stola, ves iz sebe je izbulil oči, stisnil pesti in zavpil na ves glas:

„Nečem denarja, ampak dušo mi vrni.“

„Hočem, no prej daj meni moj rep.“

„Peljite me v sobo, da mu vrnem rep.“

Peljejo ga v sobo, vrag pa za njimi. V sobi je vse temno, ker so oknice zaprli, da bi se ničesar ne videlo in da bi se težje spoznal. Nekateri gostje se smejó, drugi ga pa milujejo, toda vsem je všeč, da bode zdravilo pomoglo.

Jurij se privleče k postelji, seže z roko pod zglavje ter izvleče lisičji rep in gledajoč v stran, molí ga vragu:

„Tukaj imaš rep, vrag!“

Vrag pa potegne iz za prsi pismo in da mu ga:

„Léti je duša Jurček, pa za naprej jo bolje čuvaj.“ To reče vrag in odide, ostali pa spravijo Jurja na posteljo, da se izspi. Ko se zjutraj zdrami, vgleđa najprej tisto pismo, ki mu ga je bil vrag pustil, skoči na noge in poprime pismo, da ga prečíta. Sladko je, spominjati se nesreče, ki se nam je srečno odvrnila iznad glave; tudi dolžnik gleda z nekim veseljem huda dolžna pisma, potem ko je bil uže dolg poplačal. — No kako se začudi, ko mesto onega nesrečnega zapisa zagleda list svojega botra Marka, ki mu tako-le piše:

„Dragi moj Jurij! Tisti vrag, ki te je toliko mučil, bil sem jaz. Ej da bi ti koncem težkega terpljenja bil angelj rešitve. Vidiš, da se o tujem terpljenji ne more živeti, temuč da se mora vsak zanašati sam na se in se s svojim trudom in znojem pomagati. Popusti dosedanji trud, ali da bolje rečem svojo bedarijo. Tistih štiri sto goldinarjev, ki sem ti jih posodil, ni treba vračati. Tudi jaz nemam nič odveč; toda ni mi žal zanje, ako te izvedem na pravi pot. Streški včerajšnega dneva so pobotani, a iz tistih tvojih gosposkih naročeb ne bo nič. Takisto je vse med prijatelji dogovorjeno bilo. Ne boj se nikake sramote, temuč bodi prepričan, da se bóde vse veselilo, da si rešen. Pameten bodi in sprejmi le-ta moj svet z ono pripravnostjo, s katero sem jaz skrbel za tvoj blagor. Ostani mi zdrav.

Tvoj Vrag — Marko.“

Jurij postane malo zamišljen; ali na enkrat vdarijo mu solze na oči, katere upre v sveto razpelo, ki je viselo v kotu, dvigne tri prste in priseže na Boga in svojo dušo: „Nikoli več!!!“

In od tistega časa ni se v loteriji mesta N. več videl Kramarjev Jurij.

Najlepši zaklad.

Na skalnatej obali razvalina stoji,
Kjer Dunav veličastni šumé se tje vali;
Tu blesketal se v solnci nekđaj ohol je grad,
V njem bival blizu Turške kristjan, Slovan bogat.

Imel je blago ženo, nje srce vse časti;
Imel je hčer prekrasno, ki daleko slovi.
Hči videla pomladi je komaj trikrat pet,
A viteški mladeneč že vsak za njo je vnet.

In poleg lepe hčerke igral je bratec mlad,
Skakljal je po livadah, nabiral cvet in sad;
In sestra, rajska slika varuha angelja,
Ga kliče, nežno svari ter mu rokó poda.

In ko večerno solnce na gradu križ zlati,
In na oboku neba se zarija žari:
Sta zopet doigrala sestra in mladi brat,
Zapuščata livade in vračata se v grad.

A tu jeklena roka zagrabi divno hčer,
En krik, en vik obupen, — in več je ni nikjer;
In fantek, bleđ, preplašen, kakor pregnana zver,
Do grada naglo teče, prispé do glavnih dver.

Tu „oče! mama!“ vikne, da v gradu zaječi,
Opešan pade, vzklikne: Zdaj sestrice več ni!
In oče praša, prosi, a fantek se ihtí,
In pol z rokama kaže, kar pol izgovorí.

Zdaj vzame oče puško, opase dragi meč,
Zajaha konja belca, ga kakor blisk podéč;
In prav na turškeje meji roparje dohiti,
In z njimi v boj obupen, v krvav se boj spusti.

Na prvega nameri . . . v krvi leži ubit;
Po drugem z mečem mahne, razkolje ga srdit;
In tretjega zabode, da zgrudi se na tla,
Raz konja nezavestna ž njim pade deklica.

Zdaj burje piš nastane, hrastovi se šibé,
Valove Dunav meče, šumí, bučí in vre;
Čelado sname oče in valček v njo vlovi,
Ko hčerko ž njim pomoči, vrnó se jej moči.

Ta otca se oklene, molécé na njem visi,
 In burja se poleže, večernica blišči;
 Zdaj oče hčerko k sebi na konja posadi,
 V objemu ljubke srečen v svoj grad domú hiti.

Ko gradu se približa, ga že pokriva noč;
 Raz konja hčerko sname, ta biser svoj cvetóč,
 Ž njo h gradu gori stopa s ponosom vsaj peljá
 V naročje ljube žene otroka dragega.

Ko stopnice doseže, nebo se zažari,
 Iz strehe plamen švigne in v ognji grad stoji;
 Na vrata s puško trešči, železni klin spusti, —
 Iz ognja ženo reši in k hčerki ž njo hiti.

Sedaj v obupu tihem objamejo se vsi,
 In grad strašanska baklja, puhti, pokljá, gori;
 A kakor grom z nebesa, ki trešči v jasni dan,
 Zavpije bleda mati: „Moj otrok! moj Milan!“

In oče, lev v obupu, se v ognja žar spusti,
 Kjer fantek zla ne sluti in v sladkem miru spi;
 Z močjo ulomi vrata, s srčkom vèn beži,
 Za njim se vdere streha, in Dunav zabučí.

In razoglav pred Bogom, otroka gor držéc,
 Spusti se na kolena, med svojimi moléc:
 Sedaj, moči sovražne, končajte kar imam!
 Zaklade sem najdražje otel, iztrgal vam!

T. Turkuš.

I r c i.

(Spisal A. Kržič.)

Vvod.

Ko smo še v Ljubljani v šolo hodili, prihajal je v naš razred neki nemški profesor zgodovinar, ki ima le Nemce rad, vse druge pa sovraži, posebno pa težko gleda nas Slovence. Kadar je bilo treba hvaliti, vselej so bili le Nemci na vrsti, in da bi se jim hvala tolikanj bolj svetila, bili so zraven grajani drugi narodi, zlasti tudi „puhli“ Francozi. Da so bili tolikrat hvaljeni Nemci, to se nam ni nič tako napak zdelo; prav, naj se le hvalijo, saj v mnogih mnogih

rečeh so res hvale vredni. Le to nam ni šlo v glavo, in meni še zdaj ne gre, zakaj bi pa vsi drugi nič ne veljali, in posebej zakaj mi nič? Zlasti pa je bilo naše boljše čutilo neko popoldne zelo žaljeno, ko je omenjeni g. profesor svoj nauk s tem pričel, da se je zelo zelo hudoval nad ubogo Irsko, češ, da so tam sami divjaki in berači, ki nimajo nobenega slavnega moža itd. Nek dijak, bolj odprte glave, naravno nasprotuje v svoji klopi in bolj natihoma zakliče: „O še celo več slavnih mož ima.“ Seveda je bil zdaj velik ogenj v g. profesorjevi strehi, kateri se je pa slednjič s tem pogasil, da je njegovim besedam neverujočega dijaka brž izmed naše družbe poiskal ter zagrmel med njim: „Kteri so? naštejte jih!“ Ko se učenec izgovarja, da je že bral, pa zdaj ne ve ravno naštevati, mu zažuga, da ga odsihdob ne bode drugače izpraševal, nego po zgodovinskih virih. Kteri se je pač „virov“ bolj zbal, izvrstni učenec ali mogočni učenik, tega nisem zvedel, toliko pa vem, da ga je kakor poprej tako poslej ne po „virih“, temuč po učni knjigi izpraševal in po svojih „škriptih“. Jaz pa, ki sem bil tudi eden izmed tistih, ki ne prisegajo na vsako besedo čedalje bolj zapeljivih učencikov, sem se iz tega po nekoliko smešnega prigodka naučil, nesrečno irsko ljudstvo, ki sem ga imel že popred posebno v srcu zapisanega, še bolj ljubiti in čislati. Saj vsakemu rahlo čutečemu človeku se mora na prvi mah prikupiti preganjana in zatirana, zraven pa vendar zmirom stanovitna nedolžnost in pravičnost. Grdo, grozovito grdo je, krohotati se nedolžnemu golobu, kojega divji jastreb v svojih ostrih krempljih davi in mesari: le črna duša zna tako. Enako žalostno je zatirati in tlačiti posameznega človeka ali pa celi narod, potlej pa s prstom kazati nanj kričé: „glejte ga, kakov je!“ Tako nekako se Ircem godi. Namenil sem se, o tem mučeniškem narodu nekatere reči tudi za Slovence napisati, ker se od njega lahko veliko naučijo, posebno: kaj se pravi veri in domovini zvestobo ohraniti, in vendar na postavni poti zmiraj ostati. Vojska je naše življenje na svetu, saj oni, ki so šli pred nami v srečno večnost, niso nič boljše imeli. Bog daj slavno zmago, nebeški mir!

1. Otok „svetnikov“.

Kdor bi hotel popisati vse krvave in nekrvave gorje irske dežele, moral bi pero pomakati v kri, ne v črnilo; kajti ni ga bolj zatiranega ljudstva, kakor je irsko ljudstvo,

ki že več kakor 700 let kapljo za kapljo svojo kri preliva, ljudstvo, ki se po pravici imenuje „mučeniški narod zahoda.“

Vendar preden se začnemo ozirati na tužnost tega nesrečnega naroda, pogledjmo pred nekoliko tiste srečne dneve, ko so bili Irci še veseli, še neodvisni, še srečni. Oj kak razloček med takrat in poznej!

Dežela, o kateri nam je govoriti, leži najbolj v zahodu Evrope, in je druge Evrope ločen, prijeten, mnogo hvaljen otok. Že angleški zgodovinar Beda ga hvali rekoč, „da je zrak tam čist in zdrav; sneg leži malo kdaj delj, kakor po tri dni; zastran zime ni treba sena sušiti, ne hlevov delati za živino; laznine ni videti, kača tu ne more živeti; pač pa je mnogo mleka in medu, veliko rib in ptičev in jelenov.“ In še dan danes je tako. Res da je mnogo močvirja, nekaj tudi kamnitih hribov, vendar je tudi dosti planjav za travnike in polja. Zrak ni oster, sneg le redka prikazen, tako, da se blago celo leto na prostem lahko pase. Dežuje pogostoma, zato so travniki tako lepi, da se otok sploh imenuje „Erin“ t. j. zeleni otok. Ljudje so dobrosrčni, tihi, potrpežljivi, blagi; možki so hrabri vojaki, ženske pa se hvalijo zaradi sramožljivosti in čistosti. Starim Rimcem, ki so imeli skoraj ves takrat znani svet v oblasti, niso bili nikoli podložni; zato se po tem lepem „zelenem otoku“ ni razširila grozovita mehkužnost in spridenost, kakoršna je bila po rimskem ajdovskem cesarstvu. Zato se nikjer sv. vera ni tako lahko in nagloma razširila, kakor na Irskem. Brez prelivanja krvi, brez mučencev je bila cela deželica v kakih 30 letih krščanska. Ko se je drugod po severni Evropi do malega povsod še gosta tema nejeverstva razširjala, bila je Irska prikazno pribežališče krščanske učenosti in svetosti.

Prvi, ki je na Irskem vspešno sv. vero oznanjal, je bil sv. Patricij. Poslan je bil sicer že pred njim tje Paladij, ki pa ni imel dokaj vspeha. Zato pošlje po njegovi smrti papež Celestin sv. Patricija, ki je bil tedaj med vsemi najpripravniji za irski misijon. Bil je namreč sv. Patricij blaga sveta duša, ki je v vseh okoliščinah svojega osodepolnega življenja zvesto Bogu služil. Šestnajst let starega so morski roparji ugrabili, na Irsko odpeljali in tam prodali nekemu višemu nejeverniku, da ga je imel za ovčarja. Vsak dan je pridno ovčice pasel, veliko molil na paši ter bitko obžaloval, da ni že pred bolj goreče Bogu služil; ljubezen božja in pobožnost se je čedalje bolj vnemala v njegovem blagem srcu, tako da je po lastnem zagotavljenji čez sto molitvic vsak

dan obmolil in ravno tako vsako noč. Čez 6 let še le je bil tega težavnega pastirstva čudovito rešen, nekaj let poznej pa je bil zopet suženj, toda samo za dva mesca. Čez dva mesca se zopet vrne na svoj očetovski dom in razodene sorodnikom svoj misijonarski namen. S solzami in ihtenjem ga prosijo, naj jih nikar ne zapusti; bogate darove, vse mu obljubujejo, ako ostane. Toda blagi mladeneč spoznavši Božji klic, se ne da preprostiti, temuč velikodušno zapusti dom in starše, vse ter 22 let star se gre pripravljat za svoj imenitni poklic. Sveti, za Božjo čast tolikanj vneti francoski škof German ga podučuje, vnema, pošlje v Rim k papežu in papež Celestin ga odpravijo z nekoliko tovarši (spremljevalci) na Irsko l. 432. V kratkem času je bila vsa deželica za Jezusa pridobljena, z velikim trudom sicer in z apostoljsko gorečnostjo, vendar brez posebnega preganjanja in prelivanja mučeniške krvi. Kamor je prišel, si je znal srca skor vseh pridobiti. Sam pravi, da kraljevi sinovi postali so menihi in kraljičine bogoljubne device: in sploh pravi, da ni skor mogoče prešteti devic; če tudi so sorodniki nasproti, če tudi gospodarji branijo, vendar posli srčno posnemajo veličastne zglede. Bil je pa tudi zares sv. Patricij pravi apostoljski mož; če tudi so mu ponujali obilna darila, ni hotel nič sprejemati, temuč le za Božje plačilo je hotel vse dovršiti; reven in zapuščen je hotel biti, kakor njegov Božji učenik Jezus Kristus: svoje življenje je bil pripravljen dati za svoje pridobljene brate in sestre. Zato je Bog tako obilno blagoslovil njegovo apostoljsko delo. Kakor v raj se je kmalo deželica spremenila; spreobrnjeni Irci so kazali prelepe krščanske čednosti, kakor se jim sploh pri prvih kristjanih čudimo. Začelo se je zgledno krščansko življenje, ki ga boljše ne morem popisati, kakor če navedem staro irsko sporočilo, da najlepša devica, z zlatom, dragimi kamni in biseri nališpana, je smela iti s popotno palico po vsej deželi od konca do kraja, pa ni se jej bilo bati ne za čast, ne za premoženje. Povsod so se jele cerkve zidati in samostani postavljati, samostani, po katerih je živelo več tisoč mnihov. Le-ti so zemljo obdelovali, pa tudi skrbeli za umetnost in učenost; sv. psalme so prepevali pa nedolžno mladino so odgojevali za čas in za večnost. Šole so tu tako slovele, da so celo iz daljnih krajev se hodili lesem učiti ne le mladi, temuč celo odraščeni; po celi deželi je bilo dosti izvrstnih učениkov, še celó drugam, v tuje kraje so jih pošiljali. Po bližnjih otokih in v daljne dežele, na vse kraje so nesli goreči irski sinovi

svitlo luč sv. vere. „Čadno res, pravi iranoski škof Dupanloup, čeravno so imeli toliko veselje do samotnega življenja, vendar jim je vedno v srcu gorel sveti ogenj za aposteljstvo. Irci se smejo imenovati misijonski narod pred drugimi. Povsod so paganstvo zatirali, na stotine ljudstev pridobili za sv. vero in omiko; ne le po hebridskih otokih in sosednih deželah so oznanovali sv. evangelje, temuč prišli so tudi med staronemške rodove in še daleč doli čez Donavo, prišli so v Španjske okrajine, prikazali so se v sredi Italije, celó na Grškem, tako da omenjeni škof slednjič vpraša: „Kje jih ni bilo?“ — Omenimo le sv. Kilijana, ki je šel med Franke sv. vero oznanovat; Willibroda so v otročjih letih irski mnih podučevali in odgojevali. 12 let se je na Irskem učil, da je potem spešno oznanoval sv. vero nevernim Frizom; sv. Bonifacij, slavni mučenec in apostelj Nemcev in vstanovitelj glasovitega samostana v Fuldi, je bil po čtetu in materi rojen Irec, še le pozneje je dobil ime Winfrid in še le kot mogunski škof se je imenoval Bonifacij. Naj bi tedaj Nemci hvaležni bili Ircem, namesti jih psovati; pa saj pravi Nemci so jim, - le zgodovinarji - skazé vse zametujejo, kar ni oznanovalo in ne oznanuje njihovega evangelja razdiralne, vse druge tlačeče, le sebe povzdigajoče liberalnosti. Še dan danes ne daja skor noben narod toliko čvrstih škofov in srčnih mašnikov v misijone, kakor Irci. „O niso ne njih kupci, temuč njih misijonarji so, ki jih povsod dobiš. Kupci so drugega naroda, a mašniki, aposteljni, mirni zmagovalci, pravi olikovalci — so katoliški Irci. — Oni imajo nalogo biti na križi in trpeti za razširjanje sv. evangelja, mi je rekel v Londonu O'Connell l. 1839“ — tako piše slavni škof Dupanloup.

Po vsej pravici se tedaj imenuje Irska „otok svetnikov in modrijanov“. Prav z umom in srcem so sprejeli blagi Irci sv. vero in so jej vsikdar zvesti ostali vkljub toliko brezštevilnim opoviram. Tukaj le eno samo reč omenim, ki jih mora v očeh slehernega katoličana nezmerno povzdigniti, kar pa že noče vseč biti vsemu svetu, še celó nekterim ne, ki so sicer dobrega duha in srca: prisrčno nagnjenje, sinovsko ljubezen so namreč že koj od začetka razodevali do rimskega papeža, do večnega mesta Rimskega. Čeravno je bila dežela Irska takrat med vsemi krščanskimi deželami najbolj oddaljena od središča krščanstva — od Rima, je vendar vedno bila in ostala v najtesnejši zvezi. Od nekdanje iz Irske romalo brez števila

romarjev, priprostih in imenitnih, ki so radovoljno prestali vse težave daljne poti, da so le tako srečni bili, opraviti na grobeh sv. app. Petra in Pavla svoje pobožne s solzami ogrete molitve. Zlasti duhovniki, ki so se pripravljali za sv. misijon kamorkoli, so vselej pred v Rim šli, da so za svoje misijone prejeli dovoljenje in blagoslov; in od papeža poslani so nesli, kakor hitri krilati angelji, veselo oznanilo narodom. Kako pogostno je bilo tako romanje pobožnih irskih škofov, mašnikov, mnihov in drugih vernih, se pač lahko vidi iz zgodovinskega sporočila, da so bile po več krajih posebno hiše vstanovljene in bogato obdarovane nalašč za sprejetje irskih romarjev, postavim v Kolinu, v Parizu, v Reznem, na Dunaji in drugod po Ogerskem in Laškem. Tako prisrčno sinovsko nagnjenje za Rim in sv. Očeta je ločilno znamenje vernih Ircov od nekdanj, kakor tudi še zdaj. V Rimu so pa tudi spoznali, kako blagi so ljudje, ki v daljni Irski na tihoma čisto krščanko živé, in Irska je po svojih pobožnih romarjih zvedela, kako veličansko in ganljivo je v Rimu. Zato je bila zaupljivost od obeh strani od nekdanj velika; zato je tudi posebno v sedanjih hudih časih otročja ljubezen med katoliškimi Irci in sv. Očetom tako goreča in stanovitna. Pij IX. so se jih vedno spominjali in v najhujših stiskah jim radi pomagali po svoji moči, Irci jim so pa tudi ob vojskinem času svoje hrabre sinove tako daleč v brambo pošiljali in — čeravno se jim je v 700 letih veliko veliko spremenilo, ljubezen do svetega Očeta se v irskih srcih ni spremenila.

Po vsem tem, kateri pravi katoličan bi ne imel sočutja s takim narodom?

2. Nesreča za nesrečo.

Toda le kratko časa je trpela taka sreča, tako blagostanje; raj se je spremenil v nasprotno puščavo, polno britke tužnosti. Kakor je Joba zadela nesreča za nesrečo, tako e prihrulo na ubogo Irsko eno gorje za drugim.

Že v 9. veku se je začela nesreča, ki ni Irske nikdar več popolno popustila noter do denašnjega dne. Najpred so Normanci in Danci ropno napadli malo deželo, ktera se jih tri sto let ni mogla znebiti in je zgubila v krvavih bojih sila žlahtne krvi svojih blagih sinov. Poprejšnji tihi mir, blagodejna edinost, poprejšnja sreča je izginila iz dežele in se do danes ni povrnila nazaj: vendar, čeravno je bila dežela raztrgana, ena reč jim je še cela, neoskrunjena ostala

— sv. katoliška vera, ki je v irskih srcih tako globoko vkoreninjena!

Pa kmalo pride v deželo še vse hujši sovražnik, anglež! — Kakor povsod, je bil tudi za Irsko začetek nesreče to, da je edinosti manjkalo in je še preveč manjka. Zlasti to je dajalo hudobnim in krivičnim angleškim vladarjem pogum, da so drug pred drugim zatirali ubogo deželico. Hudo se je sicer v starodavnih in še sem ter tje v novejših časih ravvalo s premaganimi ljudstvi, vendar tako ne, kakor delajo Angleži že kakih sedemsto let z ubogimi Irci. Angleški pisatelji sami tega ne tajé, temuč še povdarjajo pred vsem svetom ter naravnost trdijo, da je bil ob času namen angleških vladarjev, Irsko, katoliško Irsko, kar popolnoma podvreči ali pa uničiti.

Le majhen košček zemlje so si s prva prisvojili in že so hoteli biti gospodarji v deželi; zanašali so se le na svojo moč, pravice pa za Irsko niso imeli. Že takrat je veljalo, da Irec se sme brez kazni umoriti, in če pri Angležih pravice išče, je ne dobi. Ircem se je na domači zemlji jela odrekati pravica, ki so jo le pritepeni tuji uživali. Tako so se skor 200 let bojevali in rovali; a Angleži bili so zmagovalci, Irci čedalje večji in nesrečniši reveži. Sčasoma so jim vzeli vso samostojnost in popolnoma jih vklenili v jarem angleških postav: irski parlament so v nič djali, tako, da nobena postava se ni imela v irskem parlamentu predložiti brez privoljenja angleške vlade.

Tako je bila tedaj Irska že ob vso moč in veljavo še pred tako zvano reformacijo, t. j. še preden se je jel nesrečni Martin Luter in njegovi privrženci zvirati s svojimi krivoverskimi sanjami, začel sejati seme pogube med že tako ves sprideni svet.

Prav pravo gorje pa se je tam pričelo še le z luteranstvom. Za Lutrovo novo vero Irci niso bili prav nič vneti. Luter je imenoval svojo novotarijo „reformacijo“ t. j. popravljajanje, a na Irskem ni bilo kaj popravljati. Vse je bilo v irski cerkvi dobro, vse v redu, tam se ni toliko napak vrilo v cerkev, kakor drugod, zakaj izvrstna irska duhovščina se je vedno slavno borila na čelu vernega ljudstva. Ljudstvo je duhovne čislalo in ljubilo. Vera je bila vsem globoko v srce in življenje zasajena; raje bi bili dali vsi po vrsti vsak svojo glavo, kakor svojo katoliško vero. Angleška se je vrgla v naročje luteranstva, a Irska ostala je

katoliška. Nobeno ljudstvo ni za sv. vero toliko trpelo, kolikor Irska, trpi že toliko let; in vendar se še ni dala vpogniti in upanje imamo, da se ne bode dala, temuč da že kalijo in rastejo cvetice za venec slavne zmage, ker nam prihajajo vedno ugodnije novice iz Angleškega.

Poglejmo zdaj nekoliko postave tiste dobe in strmimo!

Razni vladarji so vrstoma dajali prečudne tiranske postave za ubogo Irsko. Irska se mora — hoče ali noče — podvreči, ko bi bilo treba tudi do zadnjega moža vse ugnobiti. In če so se tudi Irci zedinili in v bran postavili, kaj jim je pomagalo? Angleži bili so močnejši! Dežela je bila polagoma med Angleže razdeljena, Ircem ostala je pravica — lakote umirati. Le še tretjino svoje zemlje so smeli obdelovati in Angležem je bilo celo prepovedano, drugače prepustiti zemljo Ircem, kakor le v najem. Slednjič je izstradano ljudstvo dobilo povelje, kar zapustiti rodovitna tla in preseliti se na najrevnišo in najnerodovitnišo zemljo — v „Connaught“. „V Connaught ali pa v pekel“ je bilo slovo. In če je morala cela truma irskih otrok konec jemati, reklo se je: „Iz gnjid pridejo uši“. 80.000 Ircev so izgnali v zahodno Indijo, kjer so žalostno hirali in poginili. Po pravici je rekel neki irski namestni vladar: „Irska je, kakor preganjan jelen, ki ga vržejo psom za plačilo in si ga vsak svoj kos odtrga.“ Marsikaj so jim obljubovali posamezni vladarji, kadar so bili v stiskah, pa storili niso nič. Le še hujše je prišlo.

Take le kazenske postave celó so se jim jele dajati:

1. Noben katoličan ne sme svoje hčeri dote dati, ali pa oporoke napraviti; mož mora svoje ženi, ako ta prestopi k protestantovski veri, prepustiti izrejo vseh svojih otrok; ako sin prestopi k tej krivi veri, prejme v last vse očetovo premoženje in ako mlajši prestopi, dobi pravico prvorojenega brata.

2. Ako si kupi katoličan kako zemljišče, sme mu ga vsak protestant vzeti brez plačila; ravnotako, ako si ga katoličan pridobi po daritvi, ženitvi ali oporoki: sploh katoličan ne sme imeti posestva svojega, temuč le najeti si sme zemljišče, in še najematine za dalje nego za 31 let in — čega tako pridno obdeljuje, da mu tretjino čez

najemščino donaša, ga lahko vsak protestant kar prežene.

3. Noben katoličan ne sme imeti konja, ki bi bil več vreden, kakor 5 funtov sterl. (kakih 50 gold.), vsacega več vrednega mu sme sleherni protestant samo za toliko (pet funtov) vzeti.

4. Noben katoličan ne sme podučevati (sicer zapade kazni izdajstva); kdor daja svoje otroke katoličanom v poduk, zgubi vso pravico do svojega sedanjega in prihodnjega premoženja; ravno to velja za otroka, ki je na ptujem po katoliško izrejen.

5. Katoličan nima nobenih političnih pravic ter ne more biti niti uradnik niti častnik.

6. Kdor katoliško vero uči, razširja ali v življenji kaže, sploh vsaki menih in mašnik mora iti v pregnanstvo, in če nazaj pride, ga čaka grozovita kazen, celo obsodba na smrt.

7. Irci morajo pri vsej svojej revščini še preskrbljevati tuje anglikanske duhovne, čeravno jih ne potrebujejo, čeravno so léti brez posla in večkrat celó v družem kraji itd. itd.

Postava ne spozna katoličana na Irskem.

3. Žalostni nasledki.

Ko bi kdo ugovarjal, češ, res so bile take postave, a bile so pozneje polajšane, mnoge odpravljene, moramo mu odgovoriti z učenim Macauly-em: „Res, da so bile odpravljene, toda duh teh postav ostane!“ In take postave niso bile tako kmalo polajšane; do malega sto let so tlačile ubogo Irsko, in jej krvave rane vsekale, tako krvave, da se še danes ne morejo do dobrega zaceliti (in povrh tega vse še nikdar niso bile odpravljene). Huda revščina je nastala, nepopisljivo gorje! Možje, ki so potovaje obhodili Irsko, se kar ne morejo načuditi zapuščenosti tega naroda. Skor ne vedo, kako bi popisali gorje in bolečine mučeniških Ircev; v zadregi so, kje bi začeli, kaj bi pred povedali; ali uborno stanovanje in njihovo beraško obleko, ali pa bi pred popisali obupno lakoto in netečno hrano, kjer je še kaj imajo.

Med družimi, postavim, je obiskal Irsko l. 1835 francoz Beaumont, kojemu daja škof orleanski spričevalo, da je pošten in njegovo sporočilo zanesljivo. Napisal je celo knjigo o svojem potovanji in pripoveduje, da v neki soseski (Newport-Pratt) jih je med 16.869 prebivalci 9338, ki leže na slami in zelišči (in to zelišče, ta slama še ni v postelnjaku, in 7531 jih leži na tleh). — V neki vasi te soseske, ktera šteje 206 prebivalcev, jih ima le 39 odejo za ponoči, vsi drugi mrjó po noči — mraza in lakote. „Ob svojem potovanji, pravi dalje, našel sem 12 oseb, ki so bile o poldne še popolno tešče, zato, ker niso imele kaj v usta djati.“ — Kar pa hiše zadeva, mislite si štiri stene posušenega blata, ki ga dež kmalo spremeni v prvotni stan; za streho nekaj slame ali pa plošče posušene roše; za dimnik nerodno narejeno ljukno v strehi, največkrat pa so vrata dimu edini izhod; za pohištvo, (če ga je kaj) nekoliko slamnatih stolov, eno samo posteljo, navadno slamo in zelišča, za vso družino. Na ognjišči se vidijo na pol nagi otroci okrog brlečega ognja; v sredi med vsemi pa leži nesnažni prešič, edini prebivalec, ki je na svojem pravem mestu — in njegova pričujočnost je še znamenje blagostanja: največe pomanjkanje je v tistej koči, kjer ga ni.“

„Pač ubožno je to bivališče, pristavi Beaumont, vendar ni to še bivališče re veža; popisali smo le stanovanje irskega najemnika.“

In kaj hočemo reči o obleki irski? Nek protestantiški list je ne pred silno dalnjim časom pisal: „V Donegalu je kakih 4000 odraščениh obojega spola, ki morajo bos hoditi po snegu. Težko je tu dobiti koga, ki bi imel bombažasto srajco. Ravno tista obleka je večkrat za dva: kadar eden kam gre, ostane oni drugi doma. Pa revščina ženskih je, če mogoče, še večja. Po več sto družin se nahaja, kjer ima po pet ali šest žen le eno samo tako obleko, v kterej je mogoče kam iti.“

Kakošen imajo slednjič živež Irci? Nikoli ne jedó mesa, razun na sveti dan, ako ga imajo. Ves čas so primorani živeti le ob pozemljicah, o slabem krompirji, kojemu primeševajo v večih krajih nekako pomorsko zelišče. In zakaj? Grozovito je reči — zato, da je več, in da si s težjo prebavo bolj oddaljšajo uro, ko se ima lakota oglasiti. Svojo že tako slabo hrano morajo večkrat povžiti neosoljeno — nezabeljeno. Pa še take nimajo. Lakota jih obišče in stiska skoraj vsako leto.

Začne se mesca aprila, ko stare podzemeljice jamejo kaliti in oslabé, ter trpi do konca avgusta, da se novina prične.

In kadar še tega ubornega živeža zmanjka, tedaj je lakota nezmerno velika. Leta 1835 je bilo vladno sporočilo, da čez 2 milijona ljudi umira lakote na Irskem. In l. 1846 in 1847 je bilo še strašnejše. Bog sam ve, ki je slišal jok in stok ter ihtenje po irskih kočah. In to kolikrat se ponavlja, celó v novejših časih ponavlja! Potniki, celó drugoverci, nam grozovite reči pripovedujejo o ondašnji lakoti: kako so našli nektere bolj sèstradanim psom podobne, nego ljudem, kateri niso že imeli družega, nego kožo in kosti, kako so starši in otroci zapored lakote tužno umirali, ter večkrat še vrata zaprli, da bi jih drugi ne videli, tako žalostno umirati itd.

A, kje je vzrok tolikemu siromaštvu? Ali je irska dežela tako nerodovitna? Ali so Irci sami tako nedelavni, postopači? Ravno narobe je. Irska je rodovitna dežela. Ki so bili tam, pravijo, da bi lahko redila 25 milijonov ljudi; angleški pisatelji sami trdijo, da je deloma rodovitnejša memo Angleške, da se ne imenuje zastonj „zeleni otok“. Trikrat bi lahko preredita svoje prebivalce, ne enkrat!

Toliko silovito siromaštvo je — kakor rečeno — nasledek krivičnih postav. Ker so jim zemljo vzeli, zavezali so jim roke, da si niso mogli pripravljati ni stanovanja, ni hrane, ni obleke; ker so jim katoliške učilnice prepovedali, oropali so jih učenosti, olike, vsega napredovalnega vspeha; ker so jim pravice deloma kratili, deloma odjemali, jela je kupčija pešati, hirala je obrtnija, poljedelstvo je zastalo.

Do l. 1699 so imeli Irci dobro kupčijo s suknom ter so bolje prodajali memo Angležev. Kaj storijo Angleži? Kralja Viljelma III. naprosijo, naj zadržuje vspešno sukna-rijo. In ni bilo dolgo, kar dobijo Irci povelje, pošiljati vso svojo volno na Angleško, da se tam v angleških tovarnah izdela. In zdajci so delali Angleži, kar so hoteli in prodajali, kakor so hoteli, — tujcem pa — Ircem nazaj. Bil je čas, ko je bila vsa kupčija z Irci prepovedana; in kdor bi se bil zarad kupčije z Irci pečal, bil je za ogleduha sojen in obsojen. Za tako in enako djanje pač ni besede!

In kakšne postave so bile za mornarstvo? Irska ni mogla imeti kupčijske zveze. Vsaka barka morala se je izločiti v angleški luki, čeravno ima Irska sama zato najlepše prostore. Zato pravi Swift: „Izvrstne luke so jim toliko na

korist, kakor lep razgled jetniku v temnem stolpu zaprtemu!⁴

Pa kaj ribštvo? Ribštvo so krivične postave tudi tako zatrle, da si morajo Irci iz Škotske ali pa Angleške slanikov in drugih rib dobivati, čeravno imajo doma veliko vodá, ktere redijo najokusnije ribe — a te se pojedó na Angleškem! Pa ko bi prepovedovali Angleži ribštvo le po rekah, bi še bilo; oni gredó dalje, prepovedujejo, kar se drugod ne godi — tudi po morji. Ko bi se zrak prodajal in bi bil kupčijsko blago, kdo ve, če bi bili ohranili Irci še pravico, ga dihati?

Hočemo govoriti še o poljedelstvu? Ena beseda je zadosti: Irci nimajo svoje zemlje; domačo zemljo morajo jemati v najem od tujcev, kateri jih prepodijo tudi s tega najetega zemljišča, kadar jim ljubo in drago, tako kakor čredo, ki se pase po livadah, jih pometejo, kakor smeti iz hiše! Gospodarji imajo svoje ljudi, kateri večkrat s kruto silo najemščino iztirjavajo in seveda pri tem tudi sami obogateti želijo. Kadar si sami ne upajo prepoditi jih, pride jim vojaška sila na pomoč; po vsej Irski so nalašč v ta namen razpostavljene vojaške čete: kakih 12.000 mož. In med tem, ko vzdržujejo bajoneti ljudstvo v strahu in obupnosti, stopi poveljnik v borno kočó, razpodi ubogo družino, dá znamenje in v nekterih trenutkih je vse razdjano: vrata, okna, (ako jih je kaj), zidovje, streha, vse! — V desetih letih (piše škof Dupanloup, po katerem so večidel ta sporočila zapisana) od leta 1841 do 1851 je bilo 270.000 koč tako podrtih! — in v enem samem letu 1849 je bilo — po javnih sporočilih — 50.000 družin tako rekoč na cesto pod prsto nebo vrženih! Ganljivo je brati enake dogodbe iz Irskega, kakor se mnogokrat bere. Država Ircev ne varuje, in neusmiljeni terjalci še čakati nočejo, da bi si med tem drugo stanovanje poiskali. Na tisoče jih je pomrlo, ker niso imeli ni strehe, ni živeža!

V neki taki koči — bila je izmed boljših, kajti imela je okna in slamnato streho in pa še hlev zraven — v nekej takej koči ležala je na smrt bolna žena. Pokliče duhovna. Duhoven se prestraši, ko pride, kajti pred kočó zagleda nekatere može s kravami in koj spozna, kaj ima to pomeniti. V deželi namreč je bila takrat živinska kuga. Zato so protestantski posestniki na Irskem sklenili, s tem si dobro živinsko kupčijo zagotoviti, da so ljudi iz koč prepodili in si tako hlevov za svojo kupilno živino preskrbeli. Zato je

videl duhovnik tam čakati živino, češ, kdaj se jej bodo ljudje — katoliški Irci — umaknili! Gospodar se vstopi pred kočo, klobuček svoj v roci drže prosi, lepo prosi, naj bi mu saj do jutri odlog dali, ker danes ne more. Ni mu za se, ni mu za ženo, tudi ne za otroke, le zavoljo svoje matere prosi, za Božjo voljo prosi, ker je na smrt bolna. „Saj veste, gospodje! pravi, veste, da se nisem nikdar puntal, da sem zmiraj redno oddajal najemščino in desetino, pa zdaj — samo zdaj sem primoran se vstavljati. Kdo izmed nas, bi si dal svojo lastno mater kar tje ven na polje vreči, ko bi vedel, da je blizu smrti — in bi se Boga ne bal? ter bi mu srce ne počilo v prsih? Vedite tedaj, gospodje! danes še ne morem iti, pa svoj hlev vam prepustim, ter sem voljan vse storiti, kar sicer zahtevate.“ — Mešetar začne kričati, češ, da mu je dolžnost zavarovati žival, ki je toliko novcev stala. „Poslušajte me, gospod — začne gospodar bolj natihoma, ker premaguje se, čeravno je vse vse vrelo po njem — poslušajte me, gospod! ne bilo bi prav, ko bi me ne poslušali. Človeka lahko tudi v obupnost pripravite, in ko bi to storili, ne bilo bi prav. Smrt nam je že prav blizu, okrog postelje moje ljube matere hodi — in že steguje svoje mrzle prste po njej. Oh tako dobra je bila moja mati, ljuba mati moja! Za me je delala, za me zmrzovala, za me stradala. Ali veste, kaj je lakota, kaj mraz, kaj delo? O, ne, vi ne morete verjeti, kajti vi niste katoliški Irci! Naj li nesem zdaj, po noči, svojo umirajočo mater ven, da umrje na mokrih tleh? Ali smem dovoliti, da žival stoji tam, kjer ona leži, da jo žival prežene iz kože? Ne, zakliče — zakliče obupno — ne, tega ne storim! Vi me lahko umorite, lahko pomorite vse moje otroke in mojo ženo — a moje umirajoče matere se mi nimate dotakniti — tega mi ne smete storiti!“ In v teh besedah zavihti svojo batino, edino orožje Ircem, s tako močjo, da vsi prestrašeni odstopijo. To ni, kar si bodi, kadar obupajoči sin svojo umirajočo mater — svojo preljubo mater — brani! — V tem trenutji pride duhoven. „O, gospod! čestiti gospod! pomagajte mi, da ne bom umora kriv!“ Ves pohleven gre zdaj, batino položivši zraven sebe, z duhovnom noter, poklekne ter sklene svoje roki. Velike, debele solze se obesijo na njegov rujavi obraz — pa ne obriše si jih, počasi mu tekó doli in se skrivajo mu v gosto brado. Duhoven razpne svoje blagoslovljene roke nad umirajočo in glasno moli za njo poslednje cerkovne molitve. Smrtne težave ne trajajo dolgo, duša zapusti onemoglo truplo, ki je

svoje dni toliko pretrpelo! Sin zatisne široko odprte oči mili materi. Kmalo pride spet mešetar ter s silnim glasom tišči, naj se zdaj, ko nima več izgovora brž odpravi, kajti dalje ne more nič več odgovoren biti za krave, ki so večernemu hladu izpostavljene — naj se tedaj pred ko more spravi z ženo in otroci. „Kakor drago“, spregovori tužni gospodar, ter gre s svojo družino. Žena vzame svoje 8 dni staro dete v naročje, skrbno ga zavivši v svoj rujavi plašč; trije se ji za obleko poprimejo in plašno k njej pritiskajo, najstarejši dečki ženó krave in prešiče — eden pa nese kuretino v košu. Tako se je umaknila človeška katoliška družina neumni prodajalni živini! In kaj gospodar? Nobene stvari ne vzame iz hiše, v kateri je bil rojen, le najdraži zaklad, truplo svoje ljube, nepozabljive matere, prav rahlo zadene in varno nese, kakor bi se bal bolečine delati — nič ne govori, le moli, joka in natihoma zdihuje ter materi blagor kliče, ki je rešena iz tužne solzne doline. Milijon besedi bi mu ne povedalo toliko, kakor ta edini mrlič!*)

In res, če se prav prevdari življenje in smrt ubozega irskega kmeta, je pač jasno, da se mu mora smrt sladka zdeti po takem življenji; kajti kaj mu je to življenje? Ne-pretrgana nit različnega trpljenja, ki se začne zanj v zibelji in se konča v grobu. Pa kaj pravim „v zibelji“, saj zibelji prav za prav še nima. Irski otrok je odrejen s slabim, nezdravim mlekom svoje stradajoče, preplašene matere. Izraste v zakajeni koči, ki ga komaj varuje dežja in vetra; tu preživi svoja otročja leta, slabe podzemljice so že njegova otročja hrana, cunje njegova pičila gorkota. V mladenških letih pride delo, ki se odraslemu pomnoži in komaj zadostuje, da izplača najemščino in od lakote ne umrje. Zmiraj tista kočja (ako mu je „podiralna čreta“ ni pokončala) z blata, kjer je za dimnik ljuknja v streho, za okno ljuknja v steno. Za obleko cunje različnih barv in koščekov, ktere že v pregovoru kot „irske cape“ dalječ slovijo; za hišno pripravo nekaj slabih stolov; za hrano krompir in voda; za ležišče slama in košček odeje; delo njegovo po želji gospodarja „landlorda“; za sovražnika posestnik in trjavec najemščine in postava; za tolažbo, res da, njegova žena, otroci in duhoven njegove vasi; za edino upanje v prihodnjosti mu je

*) Tacih in enacih vnebovpijočih preganjanj se še mnogo nahaja v Irskih spominkih; angleški pisatelji sami jih ne zakrivajo.

Bog. Tako se rodi, živi in umrje na tisoče ljudi na Irskem. Srečni še, ako morejo tam umreti, da niso prisiljeni izseliti se, da ni treba lakote umreti.

4. Kakošni so Irci?

Kdor je vse pazljivo bral, kar smo do zdaj povedali, bo rad pritrdil besedam, ki jih je v zboru l. 1854 izgovoril gosp. M. Bright: „Nihče ne more popotovati, da bi ne spoznal, da se je grozovito hudodelstvo zgodilo po vladi, ktereje je podložno ljudstvo teh krajev; spoznal bo, da tu je najtužniša dežela na svetu, kraj, kjer se največ solz pretoči in gotovo se boče čudil, kako pač to, da irski narod ni že zdavno popolnoma zatrt, ni popolnoma zginil?“ Pač res se je čuditi temu. Le kdor pozna to ljudstvo po njegovej znotranjej lastniji, temu bo jasno, kako da v tolikih stiskah vendar ni omagalo, ni bilo uničeno, temuč je njegovo število še vedno obilno v kljub mnogim vojskam, ki jih je imelo — rekel bi — z domačim sovražnikom.

Dva stebra sta, ki vzdržujeta irski narod. Poglavitni steber je vera in sicer živa, djanska vera. In vera, kadar gre v glavo in v srce ter odtod v življenje — taka vera je močna, da prestavlja gorovje! Drugi steber, ki prvemu pomaga podperati še tako težko pezo, — je neoskrnjeno domoljubje — patrijotizem!

Nam za nauk in vnemo naj še o tem dvojem tu nekoliko spregovorim.

Vera daje moč, sem rekel. Kdor že tega ne more lahko umeti, naj bere verjetna sporočila o prvih krščanskih mučencih; potem naj se obrne tje gori proti severo-zahodu in prepričan bo rekel: „Vera očetov je navduševala Irce, da so mučenci postali in — ostali vsa stoletja!“ Nič jih ni bilo v stanu premagati; ne krivične postave, ne tristoletno preganjanje, ne tiransko zatiranje! Raje so stradali, raje zapustili dom in vse ter v pregnanstvu v tuji deželi raje preživeli svoje dni, kakor da bi bili izdali svetinje svoje očetnjave. Angleška se je vklanjala svojim krivoverskim kraljem ter nekako brezskrbno lehkodušno položila svojo vest pod jarem Henrika VIII., Edvarda, Marije, Elizabete, Kromvella itd. — Irska se je slavno vstavljala, nepremagana v trpljenji bila je zmiraj tudi nepremagljiva v veri. Ne krivoverstvo, ne razkolništvo je ni moglo okužiti, vera ostala jej je deviška. Vse je doživela blaga deželica, le — odpadla še ni!

In še dan danes nima sv. cerkev na vsem svetu naroda, da bi bil bolj iz srca vdan rimskemu stolu, središču krščanstva — da bi bil bolj srčen v veri, bolj veren v življenji. Kteri obiščete to deželo, pojdite v njihove cerkve in ogledjte si to ljudstvo pri molitvi; te uboge žene, uboge može klečijoče s pripognjenim obrazom, na prsi se trkajoče: kje boste našli živejšo genljivišo podobo pobožnosti in človeškega ponižanja pred Bogom? Ali vam bo mogoče brez ginjenja poslušati pri povzdigovanji presv. hostije njihovo zdihovanje, glasne molitve za svoje očete, za matere, sinove, za svoje pregnance, bolnike, za svoje sovražnike? — Kako prisrčna ljubezen in tesna zveza je med irskimi katoliškimi duhovni in ljudstvom! Plačevati morajo tisoče in tisoče za krivoverne duhovnike, kojih ne potrebujejo, in vendar zraven še za svoje lastne katoliške duhovne skrbijo z darovi svoje revščine. Duhovni pa so tudi zadovoljni, v revščini raje živijo, kakor bi bili odvisni od krivovercev in bi ne mogli po svoji vesti in dolžnosti skrbeti za svoje ljubljene, tolikanj preplašene in begane ovčice. Genljivo je brati, kako še v novejšem času prostovoljne darove donašajo, da si nove krasne cerkve zidajo ali pa svoje stare priproste popravljajo in kinčajo!

Dokler pa je kak narod za svojo cerkev in službo božjo vnet, se ta njegova vernost tudi kaže v vsakdanjem življenji: je zmira in povsod zvest, čvrst in kreposten. Že je bilo omenjeno, kako se je od nekaj pri Ircih čislala in varovala najlepša čednost naše sv. vere — sv. čistost — prekrasna nebeška čednost, ki mladim in starim ovija okrog bistrega čela nepopisljiv čestit in bliščeč venec, čednost, o kterej se mora reči: blagor narodu, pri katerem se sploh čisla in varuje, gorje deželi, kjer razsaja in mehkuži nasprotna pregreha, propad mu je blizo dušni in telesni! In ravno na Irskem nahaja se še rod, o katerem govori sveto pismo — casta generatio — čisti rod, kjer se hrani s spoštovanjem samega sebe čast domačega ognjišča, svetost zakonska, glas dobrega imena, spoštovanje očeta, matere, starih. Tu pričajo javni zapisniki, da so prestopki skor nepoznani in če se primeri kje, ne ostane brez poboljšanja. „Ako se kje prigodi taka nesreča, prideta oče in mati, oba priletna, naslednjo nedeljo v cerkev, s svečo v rokah, poklekmeta pred altar in glasno prosita za odpuščanje Boga in ljudi zavoljo pohujšanja, ki ga je dal njihov nesrečni otrok.“ Uboga, nesrečna dežela zares, vendar ohranila si je drag zaklad, ki

se ne kupuje za denar, in se zlasti pri oholih, v obilnosti živečih narodih zastoj išče. Zato dohaja od tod toliko mašnikov in misijonarjev v tuje kraje, zato najdeš po svetu toliko svetih devic, nun in usmiljenih sester z Irskega, v Ameriki, v Avstraliji in drugih angleških naselbinah, zato tudi hrabri vojaki irski, ki so se skazali doma in v tujih deželah!

Veliko so si že truda prizadjali Angleži, da bi tudi tod razširili svojo krivo vero. Imajo tako imenovane „workhouse“ hiše, kamor se jemljejo in silijo sirotni zapuščeni ali najdeni irski otroci; te so v protestantskih rokah, ki vse storijo, da bi jih v krivi veri izredili. Pa pobožni Irci se ubranijo, če je le mogoče se ubraniti. Genljivo je brati, kar je nek Irec pravil: „Vprašan sem bil, ali hočem svoje otroke v to šolo pošiljati? Djal sem, da nikakor ne. Kmalu potem dobim povelje, zapustiti, kar imam v najemu. Tedaj sem poslal svoje otroke v šolo, pa sem jih koj spet nazaj vzel. Nisem mogel več jesti kos kruba, ki bi mi bil teknil. Čutil sem, da sem delal zoper svojo vest in zoper Boga.“

Še en zgleđ, kaj je vera Ircem. Ko je prišel dan volitev, je nek preplašeni oče, ki se je bal za prihodnost svojo in svojih otrok, že hotel zoper svoje katoliško prepričanje voliti. Zdajci stopi njegova žena Brigita predenj ter resnobno reče: „Ne, spomni se svoje duše in prostosti!“ In mož uboga, če tudi mu žuga najhujše gorje.

Omenivši to domoljubno djanje, naj konečno še hvalo izrečem Irskemu domoljubju.

„Med vsemi čutili, koje je skrila previdnost Božja v globočino človeškega srca, da mogočno prevzemajo vso dušo človeško, je eno najblažih, najmogočnejših in nepremagljiviših, ravno ljubezen do domovine, do rojstnega kraja, do zemlje, ktera krije kosti naših prednikov, in ima tudi naše enkrat pokrivati. Pa kje je to čutilo tako živahno in strpno, kakor pri Ircu? To je čast tega ljudstva, in pozdravljam ga z vsem spoštovanjem svojega srca: oh! to ni njegova sreča, pač pa mu je večna čast, da se strastno oklepa svoje nesrečne dežele; da nosi v svojem srcu vtisnjeno nezbrisljivo njeno podobo, da je nikdar ne zgubi iz spomina! Pa če je zanj najbitkejša žalost, je od strani njegovih gospodov naj-sramotniša krivica, da zamore le tako ubežati grozoviti lakoti na rojstnih tleh, ako žalostno potegne v tujo deželo! Oh! kadar ubogi Irec, pregnan zavoljo lakote iz svoje dežele, stopi na veliko brodovje, ki ga ima nesti čez široko morje, v

daljše kraje; kadar zapusti svojo ljubo domovino Irsko, ki je ne bo nikdar več videl; kadar se zadnjikrat ozre nanjo: koliko solz v njegovih očeh, koliko zdihljejev v njegovem srcu, in do zadnjega, kako nezbrisljivi tužni spomini, kaka podoba oddaljene domovine! Toda ne, ona mu ni nikdar oddaljena, ona je tu v njegovem srcu vedno pričujoča. Irec ima za vselej le eno domovino. Po Amerikanskih bregovih, po Avstralijskih gozdovih, na katero stran, v ktere kraje koli ga zanesó valovi, domovina ga povsod spremlja: je njegova prva, je njegova zadnja ljubav! On ima eno samo misel, eno samo zabavo, en sam spomin: Irska, zopet Irska, vedno Irska! Kaj pravim? saj je večkrat v resnici tu pred njegovimi očmi, kajti, kadar jo za zmiraj zapustijo, večkrat vzemó seboj nekoliko prsti svojih ljubljenih tal! — Med siromašnimi zveznji, v ktere zmečejo svoje burne cunje, imajo tudi enega, kamor skrbno položijo nekoliko prsti svoje ljubljene domovine, rušo iz svoje vasi, da bi ozelenela in svetla pri koči kje tam daleč v gozdovih Avstralije ali Amerike, kjer imajo umreti, in da bi imeli tolažbo včasih jo pogledati sami; pa tudi svojim otrokom pokazati košček te preljubljene prsti.“

In za koga delajo Irci, kadar so v pregnanstvu v tuji deželi? Za dom, za svoje! — Reklo se je, da so Irci tako zapuščeni zavoljo svoje lenobe. Toda poglejte Irca v Ameriki, kjer je zemlja njegova, koča njegova, kjer ga ne plaši vedno preganjalna sila, kjer mu je zagotovljen sad njegovega dela! Kako je delaven! kako stanoviten in vpešen! Najboljši delavci so tam Irci; priča temu njihov zaslužek. In kako obrnejo svoj zaslužek? O blagi ljudi! Kar prislužijo, vsako leto pošljejo na Irsko svojemu staremu očetu, svojej ubogi materi, svojim tam ostalim bratom in sestram, koje so zapustili, ko so šli v daljne kraje delat zanje, da bi jih ložej preživili, kakor jim je bilo doma mogoče. Kdo bi verjel, kako veliko pošljejo vsako leto domu! Javno sporočilo kaže, da vsako leto 25 milijonov frankov!!

Oglasi se tedaj blagi pesnik zelenega otoka, smaragdnege Erina, Tomaž Moore! ti znaš najbolje opevati svoj dom in njegove bolečine, zapoj: „Tebe naj se spominjam? oh dokler bo kaj življenja v teh prsih, ne pozabim te, kakor si tudi zapuščena domovina: dražja si v svojih bolečinah, v svojih temnih meglah in nevihtah, kakor drugi svet o najsvitlejšem dnevu! — Ko bi bila prav taka, kakoršno te želim, velika, slavna in prosta, prva cvetlica sveta, prvi biser morja: po-

zdraviti bi te mogel z večim veseljem, z večim ponosom na čelu: bi te pa li mogel bolj ljubiti? — No tvoje verige, ki rožljajo in tvoja kri, ki se pretaka, te našim srcem le tolikanj bolj prikupijo: in otroci, kakor mladiči samotarskega pelikana, poejo ljubezen v sleherni kaplji krvi, ki teče iz tvojega srca!⁴

Te pesniške besede so genljive, a še genjiviša je ruša domače zemlje, ki jo vzemó Irci seboj čez morje na tuji svet, genjiviša je svota 25 milijonov frankov, ki jih pošiljajo vsako leto — sad svojega truda in potu — v svoj ljubljeni domači kraj!

Nikar se le samo čudite takej veri, takemu domoljubji, temuč roko na slovenske prsi — sklep in djanje!

Pristavek.

Nikakor ne morem iz rok položiti teh vrstic, da bi — saj nekoliko — ne omenil največega moža irskega, preslavnega Danijela O'Connella, kojega stoletnica se je ravno l. 1875 tako veličastno preslavljalala med navdušenimi Irci, da je njihov glas daleč na okrog odmeval in se slišal po vesoljnem svetu, povsod, kjer še navdušena katoliška srca v človeških prsih bijejo.

Ni mi pa namen, tukaj globoko se spuščati v politično delovanje, britkobno preganjanje slavnega Danijela, ker to dolžnost je že slovenski časnikar spolnil, edino le njegovo vernost in pobožnost hočem še tukaj pohvaliti. Zakaj, kakor se vidi, bo treba res v preteklosti ali pa drugod med družimi narodi tolažbe si iskati, ako pomislimo, da naši mladi ljudje, ki gredo v večja mesta više učenosti iskat in bi imeli bití enkrat naši možje, naši zastopniki, postajajo za sv. vero čedalje bolj mlačni, mrzli, ledeni — tako ledeni, da bi še druge zraven sebe radi v led spreminjene videli.

Od dobrih staršev dobro izrejen, od Boga s prelepimi darovi uma in srca obdarovan, je blagi Danijel že od mladosti vse svoje moči in sile na to obračal, da bi mogel enkrat svoje nesrečne sodeležane oprostiti, osrečiti. Kot dober katoličan se je bal punta in že v mladenških letih sprevidel, da, ako je kdaj rešenje upati, je to le mogoče na postavnih tleh, nikakor pa ne kar na vrat na nos s puntom in vstajo, kakor je bila pričela neka druhal, kateri se je pa mladi O'Connel kmalo odpovedal. — Kako pa je to težko, zdražene ljudi zbirati v družbe pa jih v miru ohraniti; nevedne, vsega naveličane privaditi, da tiho prosijo, potem pa mirno

čakajo; ljudstvo v tako imenovane „tabore“ sklicevati, pa postave ne prezirati; sestradano ljudstvo pri zborih in volitvah pijanosti ter vsega krega in pretepa obvarovati; kako težko je to, se kar popisati ne da! Kdo se ne bo tedaj čudil O'Connellu in čudé se popraševal, od kod toliko vspeha?

Res, da ga je previdnost Božja obdarila z nenavadnimi darovi, ki so se po krščanski izreji pri očetih Jezuitih precej od začetka tako lepo razvijali, da je njegov učenik naravnost pisal stricu: „Ta mladeneč je namenjen v človeški dražbi nenavadno nalogo sprejeti“; bister um, ognjena domišljija kazala se je v njegovem ostrem očesu; ljubka prijaznost in prikupljiva dobrotnost brala se mu je že na ustih; ljubeznjivo rahel doneč glas, ki se je zdaj ostro, zdaj pohlevno, zdaj resno, zdaj dovtipno razlegel, priljubil ga je pri viših, katerim je najtežavniša vprašanja umno in tehtno znal razkladati, pa tudi pri priprostem ljudstvu, kojega nagnjenja in slabosti, želje in zahtevanja, potrebe in rane, vse življenje je dobro poznal in tudi je znal porabiti: vendar sv. vera, globoko vkoreninjena vera in pobožnost ohranila ga je zmernega in treznega, zdravega in krepostnega; molitev, milost sv. zakramentov in zaupanje v Boga, dajalo mu je po vsaki zgubi ali dobitki novo moč, novo življenje. Tega, ravno tega pa večidel manjka tako imenovanim velikim možem.

Čeravno je imel po svojej nalogi, ki si jo je za vse svoje življenje odločil, sila veliko dela, vendar ni nikdar zanemarjal svojih verskih dolžnosti. Že v mladosti se je bil pri Jezuitih privadil zgodaj vstajati in to navado je pridržal vse svoje življenje. In le tako, da je vsaki dan že koj prve ure si v prid obrnil, je mogel kos biti svojim težavnim, vsestranskim orjaškim opravilom — je mogel zraven še vsak dan k sv. maši iti. In vsak dan pri sv. maši biti, ali je mogoče več hvalo izreči možu, ki je bil tako velik, da so mu bili na besedo milijoni pokorni!

O, ni ne prepustil veliki O'Connell molitve le priprostemu ljudstvu, molil je, veliko molil tudi sam in ni ga bilo sram sv. zakramentov z reveži skupno sprejemati. Lepo je, kar je pripovedoval nek Irec orleanskemu škofu.

Bil je ta Irec velik častilec O'Connellov, in ga je šel večkrat poslušat v zборе. Nek pozimski večer, februarja mesca, bila je v parlamentu velika debata (obravnavava), ki se je zavlekla do dveh zjutraj: O'Connell je govoril zadnji in skor dve uri. Slišal pa je bil omenjeni Irec, da ima

O'Connell navado vsako nedeljo in vsak praznik k sv. obhajilu iti, pri sv. maši ob šestih v neki katoliški kapelici, kakoršne so bile tedaj v Londonu. Rekel je sam pri sebi: „Tu imam prelepo priložnost videti, kako je zvest svojim verskim navadam.“ Tako mislé gre v zeló slabem vremenu, v malo kapelico; a velika je bila njegova žalost, da ni tu zagledal družega, kakor nektere dekile in uboge delavce. Vendar mislil si je sam pri sebi, da dan tolikega truda, dokončan z dolgim govorom že tako pozno v noč, je pač zadosten izgovor. Potem kmalo, ko se privadijo njegove oči te mačnosti uborne kapelice, zagleda ob stebru moža visoke rasti, v plašč zavitega. Sree mu pove, kdo je ta človek. Ko pride obhajilo, odloži O'Connell — kajti on je bil — svoj plašč, in poklekne k sv. mizi, v sredi svojih ubogih sodeželanov.“

Ker dober katoličan, bil je dober oče svoji družini, zvest mož svoji soprugi, ljubeznjiv prijatelj svojim tovaršem, radodaren dobrotnik revežem, vsemu ljudstvu neustrašen zagovornik. Najrajše se je veselil, kadar mu je čas pripustil, pri ljubljeni družini v domači hiši. Britka žalost mu toraj presune srce, ko mu v 35. letu srečnega zakona ljubljena žena umrje. Pa prav po katoliško si gre tolažbe iskat v cistercijski samostan (v Monnt Mellerey) k duhovnim vajam, da z resnobnim pogledom vidi tudi svoj konec čedalje bolj se bližati. Menihi ga sprejmó s procesijo pri samostanskih vratih, in ko ga v kor pripeljejo, zapoje vsa samostanska družina zahvaljeno pesem „Te Deum“. Veliki mož je že marsikako čast sprejel, pa takó ga še ni nič ganilo, kakor „Te Deum“ v samostanski cerkvi. Bilo mu je, kakor bi nekako čutil sprejetje v večnosti po dolgem delu in trudu.

Vendar tako hitro še ni imel iti vživat plačilo za svoj trud; čakalo ga je še težko delo; prestati mu je bila še najhujša krivica. Češ, da mir kali, da je zarotnik itd., klican je bil pred sodbo in 30. maja 1844 obsojen za eno leto v ječo, in precejšno denarno kazen. Sodnik Borton je obsodbo jokaje bral ter komaj končal. Blagi O'Connell pa je le na to mislil, kako bi ljudstvo pomiril, in šel je v zapor rekši: „Bodi Bog zahvaljen! za Irsko sem v ječi!“ Bil je sicer še dosti po človeško postrežen v ječi in že v začetku septembra je prišlo sporočilo, da je viša sodnija sodbo ovrгла, da je tedaj prost. Nezmerno je bilo veselje povsod. O'Connell skor ni mogel dalje, vse ga je hotelo videti, pozdravljati; reče

jim, naj bodo sicer veseli, „ker srečni tiček mora žvrgoleti“, vendar naj se mirno k počitku spravijo, pa Boga zahvalijo za to milost. Drugo jutro, 7. septembra gre na vse zgodaj še nazaj v ječo, da tam dokonča devetdnevnicu, ki jo je bil z drugimi katoliškimi jetniki notri pričel v čast Materi Božji za praznik njenega rojstva. Ne pozabi v svojem veselju tudi žalostnih ter odkupi 40 jetnikom prostost. Spet drugi dan, 8. sept. na mali Šmaren je bila slovesna sveta maša in „Te Deum“; in kakor v glavnem mestu, so po vsej Irski klečé hvalili Boga za toliko veselje; preganjanje storilo jim ga je še tisočkrat ljubšega in častitljivišega!

Komaj oproščen gre zopet na delo za dom in vero. Pa čedalje bolj mu peša zdravje. Sitna pravda in ječa je bila za skor 70 letnega moža prehuda poskušnja. Slaba letina 1846 je bila vzrok hude hude lakote. Še enkrat poskusi častitljiv starček svoje moči ter hiti 26. januarja 1847 v London, da bi vlada na pomoč prišla. Pa njegova prošnja je bila zavržena in njegovo srce vsled tega še bolj potrto.

Zdaj nevarno zbolí. Zdravniki mu svetujejo, naj gre v gorkejšje kraje. Tudi sam je že zdavno hrepenel romati v središče krščanstva, na grob sv. aposteljnov Petra in Pavla. V Rimu pri nogah sv. Očeta Pija IX. upal je končati svoje življenje, katero je bil vse katoliški cerkvi v službo posvetil.

In res se poda na pot ter vzame seboj svojega duhovnika, dr. Miley-a in dva sina ga spremita. Pa že v Genovi nastopi nevarnost tako velika, da starček najhujšega pričakuje in sv. zakramentov želi. Bilo je 15. majnika ob dveh zjutraj, ko stopi 88 letni viši škof genoveški s presv. zakramentom v bolnikovo sobo. O'Connell je bil že zelo zelo slab, vendar še popolnoma pri zavesti in z veliko pobožnostjo sprejme sv. zakramente za umirajoče. Najsvetejše ime Jezus, „Spomni se“ sv. Bernarda, in vrstice sv. psalmov bile so mu vedno na jeziku. Njegove misli so bile zdaj le za Božje reči: zadnjih 40 ur ni za drugo besedo ust odprl, kakor za molitev. Vse svoje življenje je svojo vero spoznal, pri srčno ljubil, zvesto spolnoval: zdaj mu je bila mogočna tolažba v smrtni temoti. „Pripravljanje za smrt“ sv. Aifonza Ligvorija so bile zadnje bukve, ki jih je bral; pri njem so jih našli, in poznalo se jim je, da jih je pogosto rabil.

O'Connell je umrl še tisti dan v saboto ob pol 10 zvečer. Smrt njegova je bila lahka, mirna; umrl je klicaje ime Jezusovo in Marijino, ravno v sredi Marijinega mesca, v saboto, ki je tudi še posebej Mariji posvečen dan.

Njegova zadnja želja, prelepa želja je bila, da „naj počiva njegovo srce v Rimu, njegovo truplo pa na Irskem!“ Ta poslednja želja tako lepo vse na kratko pové, kar se more sploh veličastnega povedati o tem imenitnem, nepozabljivem možu!

Zapuščino, ki je bila za Rim namenjena, preblago srce, v skrinjici počivajoče, prinesla sta njegov sin Danijel in dr. Milley v Rim. Msgr. Cullen ju je predstavil sv. Očetu. „Ker nisem bil tako srečen junaka krščanstva objeti, zakličejo Pij IX., naj vsaj njegovega sina objamem.“ Z največo vneto sem bral sporočila o njegovih zadnjih trenutkih; njegova smrt je bila zares blažena.“

Cerkveno opravilo za ranjcega je bilo, kar se da, slovesno 28. in 30. junija. Celi teden so umetniki raznih vrst pripravljali in kinčali prelepo cerkev sv. Andreja della Valle za to veličastno slovesnost. Od vrha do tal je bila cerkev s črnim žametom zlatoobrobljenim preprežena, da je bila že sama ob sebi, kakor velik grob. Pred velikem altarjem se je vzdigoval velik, sprelep mrtvaški oder, z brezštevilno množico sveč in luči obdan, na vseh straneh ozališan z velikanskimi črkami, pomenijočimi slavno ime O'Connell. Po stenah bili so primerni napisi iz sv. pisma itd.

Za mrtvaško mašo bila je obleka iz papeževe kapele prinesena, papeževi pevci in zboren-oršester so povikševali s tužnimi veličastnimi akordi sv. slovesnost, ki je bila tako velikanska in pretresljiva, da se ne da popisati.

Zlasti pa je bila vneto navdušenost rimskega ljudstva, ki se ga je na tisoče zbralo iz vseh stanov, da je bila velikanska cerkev kar natlačena, ko stopi slavni pridigar Oče Ventura na prižnico. Vse je strmelo in pazljivo poslušalo ves govor, ki ga je za tri ure le brati, in ga je tedaj slavni redovnik tudi na dva dni razdelil. Le nekatere reči naj iz tega vnetega govora navedemo, ktere se posebno srčne pobožnosti O'Connella tičejo.

„Kdo je bil tako pobožen, tako moliteven, kakor on? V sredi med brezštevilnimi deli svojega političnega aposteljstva, obtežen z mislimi, kako bi veliko ljudstvo, vzdržal pa še z večim se vojskoval, vendar ni nikdar zamudil, vsak dan pri sv. maši biti in en ali večkrat v tednu bližati se sodnemu stolu pokore in mizi Gospodovi. Nobeden ni imel toliko spoštovanja do imena Božjega, kakor on, in gorje mu, kdor bi ga bil vpričo njega po nevrednem imenoval. Nobeden ni tako prisrčno ljubil, tako visoko častil Kraljice nebeške.

O njej je govoril ljudstvu, kakor o Materi ljudstva, in še se spominjamo vsi dneva, ko je ves plameč pobožnosti in ljubezni do Marije, oznanjal slavo prečiste Device vpričo več kakor stotisoč ljudi, katolikov in protestantov, in zdelo se je ljudstvu, ki ga je vse zamaknjeno poslušalo, da posluša kaknega cerkvenega učenika ali očeta cerkvenega, slaviti veličastvo Matere Božje tér jej donečo hvalnico prepevati. Po svojem slavnem govoru, ki je imel katoličanom vrata v parlament odpreti, med tisto gromovito obravnavo, ko so se najslavniše državne osebe iz oči v oči med seboj borile, v tistem grozovitem trenutku, od kterega je bila odvisna Irska prostost ali sužnost: je ves miren stal O'Connell v nekem kotu sobane in molil rožni venec v čast presveti Devici, ktera je premagala vsa krivoverstva po celem svetu. Da! izročil je bil emancipacijo — rešitev svojega naroda iz sužnostnih verig — pod varstvo te velike gospe in od nje je pričakoval več, nego od svojega lastnega prizadevanja, in če je imel kak vseh, je njej čast pripisoval.“

„Gotovo genljivo in ljubeznjivo je bilo videti največega moža združenih kraljestev, prvega boritelja katoliške cerkve, moža, ki je imel največ veljave na Irskem, kterega so se na Angleškem najbolj bali, kteremu se čudi vesoljni svet, kako se vdeležuje v cerkvi med ljudstvom vseh ljudskih pobožnosti, s tisto ponižno priprostostjo, pobožnostjo in pohlevnostjo, kakoršno prevzetna učenost in ohola velikost, sicer le prerada prepušča onim malim, ki jih ima za najbolj ničeve na svetu! . . . In zares, kdor zakriva čutstvo prave vere in se sramuje njene zapovedi očitno spolnovati, kaže slabost in sicer največo izmed vseh slabosti, ktero zato tudi navadno nahajamo le pri slabih dušah, puhlih duhovih, pri ženskih in mlajših ljudeh. Pravi genij pa je od nekdej veren in se tudi očitno tacega kaže ter puhljega strahu pred ljudmi ne pozna.“

„S sv. imeni Jezus in Marija so ugasnile slednjič ustnice tistega mogočnega glasu, ki je zdrizal zemljiski krog in potlej se je povzdignil proti nebu veliki duh, ki si je bil pridobil čudenje sveta. Ni mu bilo dano, prikazati se v zemskem telesu v Rim. Prišel pa je semkaj v duhu in po svojej nežni ljubezni je tudi takorekoč tukaj umrl. Kajti njegova zadnja volja je bila: „Moje telo na Irsko, moje srce v Rim, moja duša v nebesa.“ Kakošna oporoča, kaka zapuščina je to! Si li morete misliti pobožniši testament! Irska je njegova domovina, Rim je njegova

cerkev, v nebesih je njegov Bog. Bog, cerkev, domovina, ali z drugimi besedami: Veličastvo Božje, prostost cerkvena, blagor domovine njegove, to je bil velikanski vzor vseh njegovih djanj, to blaga edina težnja njegove ljubezni. On ljubi svojo domovino, zato jej voli svoje telo; še bolj ljubi svojo cerkev in zapusti jej svoje srce; še bolj kakor cerkev ljubi svojega Boga in Njemu izroči svojo neumrjočo dušo!⁴

Truplo njegovo se je še le avgusta 1847. na Irsko preneslo in je bilo v glavnem mestu Dublinu skor po kraljevo sprejeto. Na tisoče in tisoče priprostih in imenitnih ljudi ga je spremljalo v groba mirni dom. Živel je 71 let, 9 mescev, 9 dni. Njegov spomin je vsekan v kamen in jeklo v Rimu in na Dublinskem pokopališču; najboljši pa in najtrajniši spomin si je postavil v ljubečih in hvaležnih srcih Irskega naroda, ki ga nikdar ne pozabi!

Naj v miru počiva!

Na sveti večer.

V plameni se žari visoko nebó,
Igrajo nad hlevom se zvezde svetló,
In jasli rumena zlatoba poji,
Ker Jezus nocoj se na zemljo rodi.

Ti, Betlehem, dal si mu hlevce razkrit,
Da tamkaj zmrzuje, v pleničke povit;
Tam joka se Jezus, moj stvarnik, moj Bog,
Ki iskat na zemljo prišel je otrok!

Na slami med volom, osličkom leži,
A Jožef z Marijo pri jaslih bedi;
Pastirčki klečijo, časté ga lepo,
In angelci v zraku pojo mu sladko.

Nedolžen pastirček je jagnje objel,
In Jezusu v dar ga prinesel vesel,
A suknjico drugi je njemu podal,
In tretji mu v vzglavje mahu je nabral.

Pokleknimo, kakor pastirčki klečé,
Odprimo v darove mu svoje roke;

Prepevajmo glasno mu pesen sveto,
Kar angelci božji nad hlevom pojo.

Molimo: „Začel si, o Jezus! trpet',
Ko stopil si komaj iz neba na svet;
Od zime premiraš, ubožen medliš,
In bodeš povzdignen še za-nas na križ!“

„Kakov položimo ti v jaselec dar,
Ker nebu in zemlji si ti gospodar?
Po naših dušicah samo hrepeniš,
In moje srce le imeti želiš!“

Na, srce otročje, o Jezušek moj!
Le vzemi in stvari mi v sedež ga svoj!
Naj bode nedolžno, ko tvoje srce,
In tebi pokorno do zadnjega dne!“

Trije potniki.

Po cesti so potniki sli trije,
Po cesti čez to široko polje.

Pomlad obiskala bila je svet,
Po gorah dolinah trosila je cvet.

„O krasna dežela, prvi dé,
Na svetu krasnejše srce ne vé!“

„Res“, drugi pristavi, „lep je kraj,
Ta kraj domači, je zemski raj“.

„Še bolj ko dežela mi drag je rod,
Moj narod ubogi, ki biva tod“!

In tretji — je molčal; v očeh solze
Igrale so sladke mu in grenke.

Gorázd.

Na potujčeni zemlji.

Pozdravljam, solnčna te ravan,
Ki pred menoj si razprosterta!
Ti lepa si ko sèn krasan,
Podoba rajskega si verta!

Kedo bi pač se ne zavzel
O čaroviti tej lepoti?
Kako naj duše čut vesel
O čudu tem se ne poloti?

In vendar, rajska ti ravan,
Ko na-te potnik se oziram,
Moj duh teman je in mračan,
In solze iz oči otiram.

Naš bil nekdanj je ves ta raj,
Očetom našim domovina;
Tuj narod tod se širi zdaj;
Naš raj je tujcev zdaj lastnina.

Dobi se včasí pergamen:
Nanj pesmi krasne, modre reke
Napisal bil je mož učen,
O vredne, da živé na veke!

A list je tujcu v last prišel,
On stara slova je izbrisal,
Ker njih modrosti ni umel,
Ter čerte svoje je narisal.

Tak list prostran si ti, ravan!   A zdaj zatrt je tod naš glas,
 Naš ded tu pisal svoja dela,   In tuji krog doné glasovi;
 Naš govor je donel čez plan,   Tuj trg in grad, tuj ves je kras,
 Tu pesem naša je živela.   Oh, naši so samo — grobovi!

Zatorej, solnčna ti ravan,
 Ko na-te moj pogled se vpira,
 Teman mi duh je in mračan,
 In srce tuge mi umira.

X.

D o m á.

Ljuba hiša, ki domovje
 Bila mojih si ljudi;
 Zdaj, sirota zapuščena,
 Nikdo za-te ne skrbi,

Iz dežele tuje vračam
 Sinek zopet se domu;
 Tebe še pozabil nisem,
 V tebi najdem še miru.

Potno palico odložil
 Skoraj zopet bom vesel;
 Tam pod lipo bom domačo
 Spet domače pesmi pel.

Želja se mi je spolnila.
 Spet radujem se doma;
 Tu v slovenskej domovini
 Serce moje mir ima.

Savo Zorán.

Ženitva.

Obrazec iz ljutomerske okolice.

(Zapisal Josip Karba.)

Če eden omaga, se drugi solzí,
 Če vidi, da vstaja, se ž njim veselí;
 Veselje je slajše in žalost nehá,
 Če ju sí delita med séboj obá.

V. Orožen.

Že ob času, ko se spokorni adventni dnevi začnejo bližati svojemu koncu in ko so že pred pragom veseli božični prazniki, slišijo se med ljudstvom pogovori: toti si tu ali tam išče družice, ta ali ona si želi dobiti tega fanta ali vdovca ter stopiti v sveto zavezo zakonsko. Radosti polni prazniki minejo, a pozdravijo nas „sveti tri kralji“. Živahen mladenič premišljuje, da li bi mu bilo mogoče dušico, ki mu se dopada, vjeti v kletko svojega srca. V ta namen poskusi začetkoma pozvedovati sam ali si pa na-

prosi zaupnega moža, „starejšina“, jednega samo ali dva, da mu se pomagajo vresničiti vroče želje. Ako so roditelji posestvo izročiti namenili sinu, išče si ta tovaršico, da jo pripelje v svoj rojstni dom; če pa hči ima podedovati hišo in zemljišče, prizadeva si fantič, da mu deklica, stariši in rodbina privolijo doseči zaželjeni namen. To se razumeva samo ob sebi. Tako se vrsti cela za nekatere vesela, za druge žalostna predpustna doba; jedno nameščuje drugo. V predpustu si možki, posebno fant, skoro ne upa nikamor iti. V tem času namreč imajo ljudje preveč bistre in ostre oči; kmalo začnejo tuhtati in premišljevati, zakaj neki ta samec tukaj in tod svoje stopinje meri, nemara hodi — „v ogledi!“

Človek si sneho navadno išče ob sredah in sabotah; redkoma ostale tri dni, a torek in petek sta od tega posla popolnoma izvzeta. Kteri hlapec namreč ali dekla — tako pravijo ljudje — pride služiti v torek ali v petek, tisti gotovo ne bode leta dostal, pa tudi nima sreče. Tako, kteri bi šel omenjena dva dneva iskat si neveste, rekši, bil bi tudi nesrečen. Nemara se je pri marsikterima zakoncema dotični „srečni“ trenotek spremenil v „nesrečni“ petek? Dan je dan; njegov blagoslov pa je odvisen od premodrih in nezapopadljivih namenov božje previdnosti ter od našega sodelovanja.

Ako se deklica fantu ne bi dopadala, to bi je ne bil prišel snubit. No, če se v nežno žensko srce zakvači še navzoča možka podoba, se ve da takrat ne bode težko opraviti vsega, kar želijo storiti, če le ne branijo stariši ali v obče predpostavljeni; da li so denarne razmere na potu, na to se za sedaj veliko ne gleda. Prišlecem, t. j. ženinu, starejšini in spremljajočim prijateljem domači ponudijo nekaj „za jezik in gerlo“, pijača in pečenka, to se hitro najde. Pri teh pojedinah ponavljajo in nadaljujejo pogovore, a na-pol-sneha si izbere čas, da pride na „razglédi“. Kje drugi ali tretji dan videl bodeš po ženinovej domovini postopati ptuje ljudi. Prišla ali pripeljala se je bila bodoča gospodinja, da si razgleda stanje pri namenjenem tovarišu. Danes še le deklica določno izreče svojo voljo.

Ob priliki razgledovanja, o tej priložnosti mladeneč zadovoljnici podeli kakšne srebernine ali zlatenine v dar kot neki „zádav“ ali „aro“. Ni treba omenjati, da tudi tukaj ne manjka primerne postrežbe, pri katerej razpravljajo o dediščini ali doti, — pri nas pravijo „herbija“.

O čemur so se stranke bile zmenile, temu hočejo dati postavno veljavo. V ta namen se podajo k duhovske in deželske gosposki o določenih dnevih; ako je pa k istima dovoljeno priti vsaki dan, stranke lahko opravijo svoj pot, kadar jim je ljubo. Ko so vse dotične pisarije spravili v red, razidejo se pogojevalci, a mladenič in deklina sta — zaročena.

Kakih teden dni je vse precej mirno. Sledečo nedeljo ali praznik mlada zaročenca v cerkvi — prvič okličejo. Odslje se ova „novica“ razširja od ust do ust. V tej dobi bila bi najboljša priložnost, da se popiše njuno življenje; sedaj ju ljudje pretehtujejo od jedne in druge strani, svet o njunih dobrih in slabih delih zna več, kakor ona dva sama. Novi par je marsikteremu človeku „trn v peti“, a drugim predmet radosti in zadovoljstva.

Doma začne se živahno gibanje, delajo potrebne načrte in stopinje. Fant ide in naprosi dvoje svojih najboljših prijateljev, da bi mu bila strežnika na dan poroke; mi pravimo „zdržba“ a drugod izgovarjajo „krancelfirar“. Tudi sneha skrbi si za dve družici v isti namen; pri nas je vsakej ime „svátevca“, po drugod rabijo besedo „kranceljungfrava“. Pri imenitnejših gostijah je tudi po čvetero, šestero belo oblečenih družic. — Se ve! da ne smejo pozabiti še na kuharico in dva pozavčina ali vabovca.

„Pozavčín“ je jedna najimenitnejših oseb pri gostovanji. Ko bi tega ne bilo, bi veselica splavala po vodi. Ovi naslov dobita dva spretna moška, bodisi samična ali oženjena, samo da sta od pet do glave polna burk. Navadno si ju poišče ženin sam. Kaj za posel da imate toti dve osebi, to že beseda sama razodeva; — na gostijo bodeta pozávala ali vabila rodbino, prijatelje, znance, sosede ženinove in snehine.

Kakor je najčednejša ženska „nora“ takrat, če je „trlja“ ali terica, tako najpametnejši moški misli, da mora „nor“ biti, kadar je pozavčín. — Nekega dne v drugem tednu (ker je svatovščina že tretji teden) prideta oba moža, ki sta za pozavčina izvoljena, k snehi, kjer se prav ponosno opravita in okinčata. Za klobuk si „prišpičita“ velik „pušlec“ ali kitico z dolgima trakoma; tako si tudi s kupljeno „cvetlico“ jeden okinča desni, a drugi levi sukunjn rokav nad laktom. Črez desno ramo prek ter naokoli hrbta in oprsja vsak dobi belo-modro-rudeči „šlar“ ali prevezo, toraj na-

rodno trobrojnico; včasih imata le po jedno izmed rečenih troje barv. Jednemu izročijo trobento, a drugi dobi boben; po žepih jima mirujejo „pištrole“ ali samokresi, ker na svojem potovanju strelata nedolžni zrak. Na prsih pozavčinovih visi (čez vrat obešena) posoda z vinom; navadno vzameta „džurž“, t. j. lesena, okrogla pa tenka posoda, podobna onej, kakor jo imajo lovci za „pulfer“ ali smodnik, samo da je veliko večja in „dúlec“ ali „grlo“ ima k višku obrnjeno, med tem ko lovska „pipa“ gleda proti zemlji. Ljudem, ki jih srečujeta, zagotavljata, da nosita „snehino mleko“; piti ga dajata le svojim poznancem. Trobentar drži palico v roki, na palici visi zvonček ob rudečem traku; bobnar pa ima v rokama lesca, s kojima udriha različne „marše“, ki se jih gotovo ni učil nikdar. S tem sta pripravljena za prvo potrebo. Samo še jima napovejo hrame, kjer imata koga pozvati na svatbo.

Pozavčina odideta ter se lotita svoje službe. Sè svojo „bando“ hodita od vesi do vesi, lomastita iz hiše v hišo, obiskujeta družine, ki so jima bile odkazane; ropočeta, trobentata, skačeta sem ter tje po stezah, da se jima vse smeji; ljudi rada k sebi kličeta, rekši, da bodeta jim natočila „snehinega mleka“. Burke, ki jih pozavčina počenjata, se ne dajo na tanko popisati; posebno takrat sta čez vse „korajžna“, če se jima že „ščiričeki“ v glavi svadijo in kri po vročih žilah zavrije. Nijedna voda se jima ne skrije, da bi je ne nadlegovala; skoro ni blata, da bi ga ne pocopotala; nobeden poznan človek jima ne mine, da ne bi kakšen koš besedij nasipala mu po ušesih. . . . Če v naznačeni hram privreta in v izbo stopita, pozdravita prebivalce z lepim kerščanskim pozdravom: „Hvaljen bodi Jezus Kristus! — Na večne čase. Amen!“ Kar po tem sledi, to imata „črno na belem“ napisano ter jeden čita ali bere. Če je pa kdo že večkrat bil pozavčín, ta brbota na pamet. Tukaj bodi priobčen prepis sestavka, ki ga ima mož, ki je že večkrat opravljal službo pozavčina. Glasi se:

Hvaljen bodi Jezus Kristus! Jeli so vaš hišni oče doma, ali ne?

V koti na peči sedijo, pa se močno hudo držijo.

Ah, zakaj pa bi se oni hudo držali? — Mija (mi dva) bi morala žalostna biti, ker vašega poštenega hrama nisva mogla najti. Mija sva vas z veliko žalostjo iskala „tam

dol“ pri Radgoni¹ in „tam gor“ pri Razkrižji² ter sva šla po nekej zelenej trati do kolena po blati; potovala sva po enem globokem doli, a nisva videla inamo kakor gor pa dol. Tam sva našla devojko, z imenom „kristjanka“, njena mladost bila je 90 let. Mija sva jo pitala, če bi znala za vaš pošteni hram. Ona nama hitro odgovori: „Znam, toda ne morem vama dopovedati“. Po tem je vpregnila nogó in s petó nama je pokazala tujam k vam doma. Prišla sva prav, kajti stoji pisano: „kteri išče, tisti najde; kdor trka, temu se odpira“. Mija sva iskala in sva našla; sva trkala, pa se nama je odprlo.

Zdaj pa poslušajte sv. evangelje, ki ga je popisal sv. apostol in evangelist Janez v drugem poglavji od 1.—11. vrste:

„Tisti čas je bila ženitnina v Kani na Galilejskem ... (odlomek sv. pisma za drugo nedeljo po razglašenji Gospodovem bere iz evangelijske knjige ali pa ima v svojih pismih) . . .“

Tega se pa vi, dragi kristjani, nič ne bojte, da bi se nam to zgodilo, — da bi nam vina zmanjkalo. Mija z mojim pajdašem imava od naše pivnice dolg ključ; kadar se jeden naveliča, pa drugi pride. Vina bomo dosti imeli.

Morda bi vi mislili, da ne bi imeli zadosti jesti od mesa. Mija z mojim pajdašem sva kupila enega vola; totega sva mija zaklala, pa sva nasekala z njega tri kadi in tri prepadi. Govedine bomo toraj zadosti imeli.

Morebiti bi vi mislili, da bráskega mesa (svinjetine) tudi ne bi imeli, ali ne bi imeli s čem zabelávati. To bomo vse imeli. Mija z mojim pajdašem sva kupila enega prašička kak enega volička. Znete, pa se nam je pri njem vendar en „špajs“ pripetil. Ko smo ga šli lovit, sva mija deklo vprašala: „Pokaži nama, v katerem hlevu je?“ Res, ona nama pové: „Tu notri je“. Tje sem jaz poslal svojega pajdaša; on ga je iskal, pa ga ni mogel najti. A dekla je rekla: „Mora biti notri, saj sem ga sinoči noter zaprla“. Potem sem jaz svojemu pajdašu noter podal grablje. On je pridno iskal z grabljami, je brlog skupaj zgrabljaj, vendar živali ni mogel najti. Poleg hleva ležala je nekšna stara metlja, s katero mu jaz hitro postrežem. Pajdaš začel je zmetati po hlevu, a — prašiček je skočil izpod borovega

¹ Radgona, Radkersburg, mesto ob Muri. — ² Razkrižje, Rackaniža, ves ob Muri.

lista! Dekla je vendar tako „flisik“ bila, da je „fúrtoh“ na pot podržala, pa še itak bi jej skoro ušel! Za tem smo ga komaj s „kunštjoj“ zaklali. Braskega mesa bomo toraj dovolj imeli. — Tudi zabelavati nam bo mogoče. Slanina je bila velika okoli devet centov. Po vitli smo jo gor vlekli. Med tem se je vitlo vtrgalo in se nam je silna nesreča zgodila. Slanina je namreč dol padla, predrla je devet velbov, a pod devetim velbom ali stropom je na nekej pávočini¹ obstala.

Menda bi mogli misliti, da ne bi imeli s čim črevljev mazati, ako bi jako plesali. Za to se nič ne bojte! Toti prašiček je takšno salo imel, da mija z mojim pajdašem nisma znala, kam bi ga spravila; vendar sva naposled našla eno lešnjakovo lupino ter sva ga tje shranila! To vas toraj naj nič ne skrbi, da ne bi imeli s čim črevljev mazati. — Zraven tega se je pa neka nesreča pripetila. Toto salo bilo je plivko, zato sva ga djala na okno; priletela pa je senica, velika kakor telica, je na okno poleg sala vséla, veselo zapela in sè salom — odletela! Vi se vendar preveč ne zanašajte, pa si doma črevlje namažite.

Mogoče, da bi vas noč „zadrbiščila“ ali zasačila. Postelje že dobite. Mija z mojim pajdašem sva oba za to senico „jagra“ ali lovca, sva jo že „dol vstrelila“; njeno glavo že 14 dnij 14 bab skube ter so že tri parme polne perja napháli. Vendar se ne smete zanesti na to, ker bi znabiti morali v slami spat. Mija z mojim pajdašem imama grablje, da vam smeti iz kečke (vlasi) pograbljati zamoreva.

Lahko bi se prigodilo, da vas petek tam najde. To si tudi nič vi ne belite glave. Mija z mojim pajdašem sva Muro užgala; on tam dol² pri Radgoni, jaz pa tam gor pri Razkrižji. Zdaj sva dala tri voze rib pripeljati, namreč eden voz krapov, eden voz ščuk, eden voz pak menkavcev. Krapji bodo za može, ščuke za žene, a menkavci za ledik-deklíne.

Nemara bi si vi, ki bodete na „gostúvanje“ prišli, mislili, da ne bi imeli „éscajga“. Že 14 dnij 14 kovačev v zapečku nože in vilice dela s črnimi suknjami in s črnimi mustači, kak se rečejo — kebri.

Nikarte misliti, da ne bi bili dobre volje, da ne bi imeli „ígravcev“ ali godcev. Tistih bode dovolj. Le vze-

¹ pávok = pajek; pavočina = pajčina. — ² dol = proti južnej strani, gor = proti severu; v stavku je po pozavčinovski ravno narobe.

mite seboj globoke žepe pak bistre noge. Če imate kakšno staro srebro, prinesite seboj; mi bomo vse tam imeli takšne ljudi, ki vam to „vun zbekslajo“.

Bržčas si vi že mislite, kako bi se to moglo zgoditi? — Naš mladi ženin in sneha sta hodila po logih in kraj vode. Njedva sta si tak „vkup gučala“, da sta videla ptiče na par in ribe. Tudi mija se „vkup vzemiva“, kajti mija si boma tudi lep par.

Tisto pa itak znate, da človek trikrat potrebuje človeka. Prvič, kadar dete na svet pride, rabi babico in kumo, — babico, da ga v plenice povije, kumo¹ pa za to, da ga pri krstu drži in namesto njega odgovarja, ker še otrok ne more sam govoriti. Drugič, kadar se človek ženi, si tudi ne more sam pomagati; za to potrebuje dva starejšini kot svedoka pri sprejetji sedmega sv. zakramenta, potem še dve podsnehalji in svatevci. Tretjokrat pa, kadar človek umrje, tudi potrebuje najmenje par ljudij, da mu napravijo „tružico“ kot hišico in ga spravijo v črno mater-zemljo, iz koje ga do sodnjega dneva več ne bode.

Morebiti bi vi rekli: „Vija (vi dva) nam nista nič povedala, kamo pa kako?“ — Ženin J. N. in sneha S. K. vas lepo pozdravljata in prosita, da bi se „pomójali“ ali potrudili na gostovanje priti. Ne iščite nikšnega vzroka nasproti, kakor so učinili tisti trije bogatci, ki jih je Gospod povabil na svatovščino. Tak vi se imate k S. K. „zagvišno“ postaviti v nedeljo, jako zarán. Tam bomo imeli mali zajutrek; odsod peljali bomo se k sv. meši, da njedva tam v cerkvo sprevedimo, da sprejmeta zakrament sv. zakona. Tam odsod bomo se peljali nazaj v Babince; kadar tam popijemo in pojemo, bomo odmandrali na Krapje. (Imenuje se dom poročencev.)

Ko pozavčina toto brbranje končata, dobita sladkega vinca in mastne pečenke, da sta bolje „korajžna“ in spretnejša (beri: nespretnejša) za burke.

Pozávanje ali vabljenje traja po več dnij, kakor pač razmere zaročencev dopuščajo.

Povabljenici se jamejo podvizati. Dotične gospodinje lovijo perutnino: goske, pure, race, kokoši, . . . iziskujejo jajca, grabijo moko, pripravljajo masla, sira, vrhnja (smetane) in mleka, iščejo orehov in ostalih različnih rečij, ki

¹ Tukaj je navadno zraven „babice“ le ena ženska navzoča pri krščenji; njen mož, ako ga ima, prevzame dolžnosti kuma ali botra.

jih odnesejo ter mladencema podelijo v dar. Doma spečejo navadno še „bosman“, to je dolga štruca, okinčana z vsakotakimi kiticami in šopki, kar tukajšne dekline umejo prav lepo in lično izdelovati. Darove znašajo zadnje tri ali štiri dni pred poroko.

Pri hramoma mladencev se vse vrta. Gostovanje je včasih en dan pri nevesti, drugi dan pri ženinu, včasih pa vse pri ženinu ali vse pri nevesti. Pozavčina sta pisano obleko in drugo ropotijo zamenila z navadnim „vsakdanjim gvantom“; treba je rokave podsukati in se spraviti k delu. Pozóviča morata sama mesariti ali vsaj pomagati mesarji pri klanju goved in prašičev; njuna skrb je po tem pripeljati vina, saj znata od kod, z dotičnimi goricami ali vinogradom sta se gotovo že bila spoprijaznila; na zadnje še pripravljata mize in stole v izbo; pri sosedih nabirata mizno orodje, sklede, „talére“ ali pladnje (krožnike), glaže, kupice, žlice itd.

Za dobro ime veselici v obče a svatom posebej skrbi kuharica. Ona zamési testo za razne močnjake: črni vsakdanji kruh, „bider“ ali (po drugih krajih pravijo) močnik in „kuglov“, povitice, bosmane (Hochzeitskuchen), krape in torte . . . Bolje v kuhinjstvu izurjene ženske jej strežejo pri jednem in drugem opravilu. Nekatere skubejo in snažijo perutnino, druge méšijo za kruh, tretje pletejo kite z testa in delajo „ptice“, da oboje prilepijo na bosmane. Ko so toti spečeni, si vsaka po jeden komad odnese domú, da ga okinčajo dekleta, ki se v tem obziru lahko merijo s kterosibodi mestno izdelovalko umetno napravljenih cvetlic. Tudi lovec je za kuharico nameril smrtonosno puško na zajca, da bi svati ne bili brez čislane divjačine.

„Sabólj“ ali krojač in šivelja sta sešila novo obleko za ženina in sneho, za združbadva¹ in svatevci, kolikor je pač bilo treba. Bistre oči hvalijo šoštarja, ker je tako čedno zbil lehke „šolnje“ in visoke črevlje, bodi si, da po starej navadi „na biks“ ali pa po novejšej šegi z nabranimi ali „zguzanimi“ sarami.

Sneha ženinu kupi „robačo“ ali srajco, on pa venec za svojo nevesto. Svatevci morate pripraviti vencadva za sebe, kitice ali „pušelce“ za združbadva, za starašínadva in sploh za vse ostale gostovanjščake. Kupljene rože so me-

¹ V dvojini zapostavljamo številnik: dva, dve; n. pr. brátadva, sé-stridve.

šane velikosti in lepote. Imenitnejši svati dobijo večje in lepše „cvetlice“. Sicer pa brez tega ni nikdo. Vendar umetno napravljene šopke imajo le možki, po tem posnehajidve, za ostale ženske je pozlačen rožmarin in druge naravske cvetlice.

Sloviti so mursko-poljski konji. V novejšem času vstanovalo se je „konjerejsko društvo“, ki v ljutomerskem okraju že več let vspešno deluje za povzdigo domačega plemena, tukajšnje „plohe“ ali rase. Tako si lahko razložimo, da naši gospodarji svojih vitkih žvinčet ne puščajo v némar. O svatbenih prilikah jih pa tvoje oko zamore opazovati v najlepšem svitu. Hlapci namreč in fanti v obče, ki s konji imajo opravila, za ponos svojih rejencev o dotičnih dnevih izredno skrbijo, osnažijo „koléselne“ ali (kakor drugi pravijo) „bàgerle“ in ostalo opravo, a živino samo okinčajo s cveticami in trakovi kolikor mogoče lepše.

Če opisane priprave človeško okó „zavára“ ali opazi, je to znamenje, da je dan „zdávanja“ ali poroke že pred dvermi, posebno pa, kadar vidiš, da ima nevesta in svatevci „nasúkane“ lasé, ki se imajo splesti v lepe kite.

S tem bi pred osodepolnim dnevom zadnjikrat napočila rumena zarja. Zvečer se sosedje zberejo v hiši ženinovej k malej pojedini, posedajo za mizo, napolnjeno z vsakojakimi jedili in vinom. Ko so odmolili ter si z jedjo in pijačo jezike odmebčali, zapletejo se v razgovor o načrtu pri jutranji vožnji: kake bi razvrstili vozove in koder se bodo peljali, kdo bo vozil ženina, kdo sneho, kdo godce itd. Vse je kmalo v redu, ker so se o tem možje deloma že tudi posebič spozmenili. Se ve da najličnejši vozovi bodo vzeli ženina, sneho, združbe in svatevce ter druge najodličnejše osebe. Toti sestanek je vsigdar v predvečer; če je poroka na pr. v torek, zberejo se v ponedeljek. Pri dobri volji preteče hitro pol noči; dvanajsta ura sosede razpodi domú, da si do sledečega dne pridobijo novih močij.

Zdávanje se po postavno opravljenih „ozovih“ ali oklicih navadno vrši ob nedeljah po poludne, ali v ponedeljek, ali v torek, najrajše in največkrat pa ob sredah.

* * *

Bledi mesec je nekoliko časa oživljal ponočno tihoto in skozi okna sem ter tje polukával „hrskajoče“ zaspance; zdelo se je, kakor da bi se tudi on z brezštevilnimi zvezdicami radoval nad bližnjim jutrom. Za jedne prezgodaj

a za nekatere prepozno je milo solnce začelo mračno temo poditi ter svoje blage žarke razprostirati po drugej polovici zemeljske kroglice. Rumena zarja preganja iz njihovega „berloga“ ali ležišča posebno tiste osebe, ki so zelo oddaljene od snehinega doma.

Komaj da se je nekoliko razdanilo, že pri ženinovej hiši brhka združbadva napenjata nabite samokrese ter odperata vrata slovesnosti. Godba kroži „okoli voglov“ in zdi se kakor da bi srce slehernega človeka plavalo po morju največega zadovoljstva, kakor da žalost ne bi nikomur parala otožne duše. Kuharice pripravljajo zajutrek, prihajajo moži in žene, ki se vrstijo okoli bogate mize. Pred hramom copotajo snažni konjiči z opletenimi grivami in repovi; po okolici razlega se žvenkljanje glasnih zvončkov, ki se majájo na čedno s cveticami in trakovi olišpanem oprežji ali „kširu“.

Ko so se ljudje v izbi „nazajterkovali“ a vozniki pod „vedrim“ nebom za silo okrepčali, začnejo se polniti lehkí „koleselni“. Ženin vzame slovo od svojih starišev ali odgojiteljev ter se poda na odmenjen mu vozič; ob vsakej strani pa posedata združbadva, — združba ženinove korenine ali rodbine ob desnico, a tisti bolje od nevestine strani ob levico. Ako ni sorodnikov, se zna, da morajo vzeti druge. Oni, ki sedi ob desno, o totem pravijo, da je „bolje ti prednji“.

Gosti so na vozeh, — vse je v redu. Začuje se še streljanje, ki ga oskrbljujeta združbadva; godci se oglasijo sè svojimi vsakojačskimi trobentami in žveglami, včasih „mora“ tudi velik boben pomagati; zastave zaplapotajo, vozniki naženejo konje in — — — hajd po nevesto!

Mine več ali manje časa, a že smo pri snehinem domu. Prišlece navadno že od daleč pozdravljajo gromeči „modžári“ ali možnarji, združbadva pa odgovarjata iz samokresov. Godba svira, okoličani pa prijazno sprejemajo goste, le tu in tam se še včasih kakšna nadloga v bran postavi.

A nevesta? Pri njenej hiši so — vrata zaprta, zaklenjeno je, nikdo ne more noter! Ženinovi gosti morajo si vstop izprositi. Ko od zunaj trkajo, čujejo iz „prikletja“ ali veže vprašanje: „Kdo je? kaj bi radi?“ Zunaj odgovarjajo: „Dobri prijatelji iščejo eno zgubljeno ovčico; zdi se nam, da je v totem hramu, odprite nam!“ Po tem se vrata odprejo na stežaj, a ženin sè svojimi gosti stopa v izbo, kjer so polne mize z jedjo in pijačo. — Kje je ne-

vesta? kje so svatevce? Ni jih, in ni jih! Ne dajo se videti. Zatoraj starejšina poprosi za „tisto gospó, po katero je toti mladi ženin prišel“. Po kratkem besedovanji pozavčín odnese nagle pete in prižene kakšno — staro babó! včasih tudi mlado deklino v „larvo“ ali šemo zakrito, vso raztrgano in cotavo; toto pozavčín kaže starejšini ter jo naravnost sili proti ženinu, toda ženin o tem strašilu noče nič znati. Starejšina naganja in suva „babó“ proč od ženina, ali ona se joka in stoka pa zaterjuje: „on je meni obljubil, da bo me v zakon vzel; sedaj pa me noče!“ Kmalu jo spravijo iz izbe. Za tem pozavčín prižene „bolje to prednjo“ svatevco, t. j. ono, ki je snehi po rodu bližja. Toto postavi pred ženina; no, on je „ne mara“. Svatevca ostane v izbi. Pozavčín zopet odide in pripelje „to drugo“ svatevco pred ženina, govoreč: „Menda hočete toto imeti? le pogledjte, kako ima lepo spletene kite, a nad njimi krasni venec!“ „Tudi te nečemo; le idi in priženi več!“ Sedaj pozavčín obe svatevci izroči združbama, na to gre po sneho. Nevesta pride, stopi v izbo in navzoče pozdravi z „hvaljen bodi Jezus Kristus!“ po tem vpraša: „Kaj ste mi prinesli?“ Starejšina odgovori: „Tu imamo tvojega zaročenca, — tvojega prihodnjega moža!“ Prvlje šalivo nagajanje, — sedaj izba dobi resnobno lice.

Ženin in nevesta vsedeta prva za mizo, in sicer na najodličnejšem prostoru, tako, da je on ob desnej, ona ob levej strani. Ob ženinovo desnico namesti se združba in „ženinova“ svatevca, dalje starejšina in starejšinka; ob levici tik snehe drugi združba in svatevca, potem starejšina in „posnehalja“ ali starejšinka. Za totimi vrstijo se ostali svati, to pa tako, da na desnej strani sedijo boljše ženinovi, a na levej boljše nevestini znanci. Če je navzoči kak duhovnik ali drug imeniten gost, takrat se morajo svatevce in združbe nižje pomakniti. Ljudstva je marsikterokrat do 200 oseb. Če *A* pomenja ženin, *B* nevesta, *c* svatevca, *č* združba, *d* starejšina, *e* posnehalja, *z* ostali svati, to vidimo, da so ponameščeni s sledečim redom: . . . z z z e d c č B A c č e d z z z . . . Godcem je miza pogrnjena kje pri peči.

Ko so se svati uredili in pomirili, vstanejo k molitvi, po tem se spravijo „k poslu“; urno „delajo“ sč žlicami, vilicami in noži, sicer pa tudi čašic ne pozabijo polniti in prazniti. Ženin pri tem opravilu streže nevesti, združbadva pa vsak svojej svatevci, pozavčínadva pa vsem. — Da bi

se kdo ne izdal z našim pregovorom: „Kakor pri jelu, tako pri delu“, za tega voljo se z večinoma slišijo le glasovi, navstali iz prepira med noži, vilicami in pladnji. Ovo stanje spremeni starejšina, ki vstavši zdravico napije ženinu in nevesti, potem še svatevcam, združbama, starišem, bratom in sestram. Napitnice vznemirijo zbrano družbo, vsled česar nastane brenčanje in vojska med čašami, a iz „navdušenih“ prs se po (večkrat) tesnej izbi razlegajo burni klicí: „Živijo! živijo!“ Zraven tega godba zaigráva primerni „tuš“, da se kar zemlja trese.

Svatevci ločite se od svojih sedišč, brhke noge ji odnesejo do „škatic“ s pripravljenimi „pušlci“ ali šopki. Do mala ste znovič v svatbenej sobi. Prednejša svatevca vzame krasno kitico, starejšini odmenjeno, jo položi na krožnik, stopi pred dotičnika z besedami: „Hvaljen bodi Jezus Kristus! — Oče starejšina! bi li v imenu božjem hoteli vzeti toti mali dar?“ Starejšina prejme pladenj, vzame z njega kupljeno „cvetlico“, koja s cvenkanjem nadomesti kakšni srebrnjak. (Sem ter tje „pušlce“ deli starejšinoma tudi sneha, to pa le iz dobičkarije, ker bi ona rada denar spravila.) Po tem starejšinka dobi košček rožmarina ali kakšno drugo naravsko cvetlico, redkokrat (le v sili, na pr. o zimskem času) kupljeno „rožo“. Ko je bil toti starejšina s svojo tovaršico obdarovan, se svatevca poda k snehinemu, kjer se ravno tako obnaša. Za tem še med ostale „gostovánjščake“ sporazdelite šopke, — moškim umetno narejene, ženskam naravske. Vse se že „štima“ ali ponaša s svojim kinčem, le združbadva — še nimata nič. Toda, glejte! Svatevci snamete s klinov, ali kjer bodi, združbineđva klobuka, z njima odcepečete kam v postansko izbo; za malo se povrnete s klobukoma, na kterima prikapčen je čeden in lep „pušlec“ s precej dolgim „pantelnom“ ali trakom; na to vsaka svatevca svojemu združbi pokrije glavo. Vrh tega še vsak združba dobi po jeden šopek, da si ga pripne na sukňjo o oprsji, tisti, ki sedi ob levo, si ga pripne na levej strani, a oni ob desno na desnej strani, ravno tako je z ozirom na klobuke. Svatevci, opravivši svojo nalogo, odrinete se pripravljat za vožnjo do cerkve. (Nektere svatevce jemljejo denar tudi od združbov; to pa ni prav in ne sme biti, ker združbadva itak morata skrbeti za marsikaj.) —

Konji, pripreženi k vozu za ženina in sneho, dobijo lepo belo rutico, ki se vsakemu pripne ob uzdo, — levemu

na levej, desnemu na desnej strani. Godba pred hišo na dvorišču ali na cesti svira, čuje se strel, vse se živahno giblje . . . .

Pred poslopjem cela vrsta vitkih konjičev majajoč z glavami pretresuje cingljajoče zvončke. Svatje so se sem ter tje že sponaložili na vozove, a ostalim isto dolžnost nanzanja grlo pozavčinovo, ki z vinom v roci kroži okoli ter ga ponuja, komur se poljubi malo posrkati. Natakak odloži flašo in kupice, vzame steklenko z vinom, ki se bode v cerkvi blagoslovilo, po tem zasede svoj prostor na vozu, zavihra z zastavo, a voznike sili naprej. Med tem še sneha jokaje jemlje slovo od starišev in od mile domovine, kjer je pred malo letmi zibeljka tekla in kjer se je kot hči radovala v krogu dragih roditeljev. Kdo bi o totem prizoru ne pritrdil pesniku, ko poje:

„Hitro, hitro mine čas,

Ah, ne bo ga več pri nas!“

Že ni drugače. Vse na svetu pride in odhaja. Tudi človek jeden drugemu pripravlja prostor. Starejši težavno butaro življenja nakladajo na rame mlajšemu svetu. — Sneha se poda na voz, za njo odločen; na vsakej strani sedi svatevca. Ženin spravi se na drug voz; pri mladenču sta združbada. Ako je sedalo preozko, takrat se ve, da se morajo inace ponamestiti, ker njih troje ne more „vštric“ sedeti. Včasih opazimo, da sneha sedi med združbama, ženin pa med svatevcema. Če so ljudje „bolj nobel“, onda sneha sedi ob desnici prednejšega združbe, a ženin ob levici prednejše svatevce.

Dokler so se svatje spravljali na koleselne, igrala je godba na svojem vozu. Sedaj samokres počí nekterekrali, a možnarji nastavljajo, nadaljujejo; biči zazvižgajo, vsled česar se kolesa začnejo pomikati proti — cerkvi.

Cela vrsta po 20 do 30 vozov nosi gostovanjščake, kakor v procesijah vrejo ljudje k službi božji, a okoli cerkve se zbira množina radovednih gledalcev. Ženinov voz je kje v sredini, za ovim pa snehin. Tam, kjer se pelja sneha, je navadno tudi zastava, to pa (ali narodna ali) največkrat srenjska, zaznamovana z občinskim grbom tiste soseske, iz ktere je sneha doma. Če „banda“ sicer po celem potu „spi“, vendar se zdrami takrat, ko se pripelje do kake vesnice; s svojim glasom privabi k cesti veliko ljudstva, ki gleda toto veselost.

Prvlje ali pozneje so pri hiši božji. Tukaj se ustavijo

vozovi, z istih kobacajo svatje ter se podajejo v cerkvo. Ženin, oba starejšina in združbadva jeden zraven drugega se namestijo v istej klopi kje bliže altarja; sneha, svatevci in posnehalji ravno tako; ostali svatje pa sem ter tje po cerkvi.

Šega, da so „združbe“ in „svatevci“ navzoči pri zdavanji, je zeló stara. Kakor nam zgodovina spričuje, je tota naredba obstajala že v drugem stoletji po Kristusovem rojstvu; pravijo, da jo je vpeljal papež Soter († 172). Dotične osebe imele so nalogo, da v zaročnem času bodoča zakonca podučujejo o zakonskih dolžnostih, sploh da jima pomagajo s dobrim svetom in naukom; pri „zdavanji“ ali poročanji bile so priče svetega opravila, po tem pa poročence spravili domú. Iz rečenega ne razvidimo težko, da so toto službo opravljati morali samo starejši, modri in izkušeni ljudje; ovi so po tem postali duhovna rodbina zakoncem, na pr. kakor boter otroku, ki ga drži pri kerščenji. Danes je drugače. Združba, svatevca, to so osebe, ki same najbolj potrebujejo voditelja in učitelja; danes so le „zavoljo lepšega.“ — Staro naredbo dan današnji nekako nadomestuje starejšina. Cerkveni zbor v mestu Tridentu na Tirolskem, ki je celih 8 let (1545 do 1563) prerešetoval Lutrove nauke, zahteva pri zdavanji vsaj dva svedoka; ovo službo pri nas navadno opravljata starejšinadva, sicer pa nimata posebnih dolžnosti.

Sveče na altarji se prižigajo, pri dverih iz „žagrada“ prikaže se ministrant, cerkveni zvonček naznanja prihod duhovnikov, a na „shodah“ ali koru se iz donečih orgelj verstijo ubrani glasovi. — Sveta meša je večidel popevana. Tudi na shodah pevci pojejo primerne pesmi, včasih celó kakšne nove. Tako na pr. je slavni pesnik — v ljutomerskej fari ni človeka, ki bi mu pesnikovo ime bilo neznano — za neko poroko navlašč skoval in vglasbil sledeče kitice.

1. Zalost, veselje — ste bližnji sosedi, —
Eno in drugo k nam pride večkrat,
Božja previdnost stoji pa na sredi,
Da je človeku vse lahko prestat'.
2. Komaj preteklo četert¹ nam je leta, —
Skrbno nam mater živinče vmori —

¹ Dne 27 oktobra 1879 je konj udaril v glavo ženinove matere, ki je čez pet minut izdahnila svojo blago dušo; dne 28 jan. 1880 je pa sin pripeljal nevesto pred altar.

Takrat¹ bla² črna tu meša zapeta,³
Danes pa vse se drugače godí:

3. Takrat duhovni sin⁴ milo so peli:
„Dragim pokojnim Bog večni pomaj!“
Danes pa pojejo: „Bodno veseli!
Blagoslov zakoncem novim podaj!“
4. Lastnega brata do¹ dnes poročili
S pridno nevesto — to znate sami. —
Rožice, venčeki niso vehneli —
Tudi sred zime še zdravi so vsi.
5. Taka poroka zasluži pohvale!
Dragi očetje⁵ naj vas veselí!
Če so prav matere v grob se podale,
Naj vas te dneve to ne žalostí.
6. Sami ste skušali mnogo bridkósti;
Isto še čaka vsak zakonski par, —
Pa če spolnuje le svoje dolžnosti,
Grévalo to ga ne bode nikdar.
7. Ženin, ki dnes boš nevesti dal róko,
Spomni se, to da do smrti trpí.
Vendar ne misli na žalost globoko, —
Oče nebeški nad nami bedí.
8. Kdor se težavam prehlavno bi branil,
Tisti ne služi si svetih nebés;
Božjo previdnost — in vero — bi ranil.
Ná to spominja vas pesmica dnes.
9. Danes vsa grénkost naj daleč ostane!
Kar je minolo, — to Bog je storil.
Vas pa ljubljene, tu v Bogu sèbrane,
Naj bi gostóvanski dan veselil.
10. Proste⁶ za ženina in pa nevesto,
Da bota srečna do smrti obá,

---

¹ t. j. dne 29. oktobra. — ² Bila je z naglasom, a „bla“ je enklitika; n. pr. jaz sem tam bila in jaz sem bla tam, tako: ona bla tam in ona je tam bila. — ³ Glagol „je“ se v zvezi z „bla“ izpušča. — ⁴ Ženinov brat je duhovnik. — ⁵ Tudi nevestina mati se je bila v večnost preselila. — ⁶ Prosite.

Da v tej ljubezni ostala ta¹ zvesto,
V katero tu dnes zavezana sta.

11. Tako vsa fara bo žela veselje,
Dušni pastirji in ženinov brat;
Njima cvetele do¹ zakonske lelje,
Ki jih v grob hladni ta¹ nesla enkrat.
12. Lehka bo sodba, ki slednjega čaka,
Če ta¹ storila vsak svojo dolžnost.
Ko se pa včakata smrtnega mraka,
Bog vama večno podeli sladkóst!

Če mladenča želita sprejeti zakrament presv. Rešnj. Telesa, se to zamore zgoditi po obhajilu duhovnikovem ali po sv. meši, pri kojeh se jima je prosilo za obilnost blagoslova božjega. Ako nista bila pri sv. obhajilu, se po opravljeni službi božji podasta pred altar, kjer bodeta pred župnikom ali njegovim namestnikom obljubila si dosmrtno zvestobo. Ovenčana glava nevestina, to je znamenje, da še doslje ni živela pod oblastjo možev; inace je z vdovami, one pridejo s pokrito glavo. Altar pa, pred katerim klečita, ju opominja, da milost, ki jo bodeta sedaj sprejela, izvira od Jezusa Kristusa, ki je kot pravi Bog in pravi človek na altarji navzoč v zakramentu sv. Rešnj. Telesa. Svatevca med tem oskrbi kitico za poročevalca.

Duhovnik — župnik ali njegov pooblastenec — primerno oblečen pride „zdavat“ ali poročat; obrne se proti zaročencema ter ju nagovori navadno razlagaje imenitno stopinjo, ki sta jo sklenila storiti. — Poročevalec blagoslovi zakonska prstana, ktera si potem ženin in nevesta natikata

¹ Bodeta:

1. jan - jaz bom }
2. tis - ti boš } ostal
3. de - bode }

1. nem (nen) - ne bom }
2. neš - ne boš } ostal
3. nede - ne bode }

1. mija ma (va) - mi dva boma (bova) }
mije me (ve) - mi dve bome (bove) }
2. vija ta - vi dva bota }
vije te - vi dve bote }
3. ona ta - ona dva bota }
one te - one dve bote }

1. nema (neva) - ne boma }
neme (neve) - ne bodeve } ostala
2. } neta } - } ne bodeta } ostale
3. } nete } - } ne bodete }

1. mi mo - mi bomo }
2. vi te - vi bote } ostali
3. oni do - oni bodo }

1. nemo - ne bomo }
2. nete - ne bote } ostali
3. nedo - ne bodo }

jeden drugemu na dotične prste. Prstan, ker nima začetka ne konca, je znamenje nespremenljive zvestobe, ktera naj si zakonca ohranita do smrti; prstan natekne se na levo roko, ki je bliže srca, tako naj bi tudi zakonca vedno jeden drugega v srcu nosila. — Ženin in nevesta si podasta desni roki. To pomenja, da si pred Bogom in krščansko družbo prisežeta, da jeden drugega ne bota zapustila, akoravno jima Bog nadloge pošlje, marveč da hočeta vedno ljubeznjivo in jeden drugemu pomagaje tako dolgo skupaj ostati, dokler ju smrt ne loči. Poročevalec v znamenje, da sta nerazvezljiv zakon v pričo cerkve sklenila, sklenjeni roki s štolo obviije, na njo desno roko položi, izgovarja zapovedane besede ter oba z blagoslovljeno vodo poškopri. Zdavanje sklne z blagoslovno in skupno molitvo. (Primeri „Goffine“ str. 93.) — Če so svatje seboj pripeljali vina in ga namestili na altari, se tudi toto blagoslovi; navzoči ga nekoliko povžijejo, a ostanek vzamejo seboj. Vino je podoba ljubezni, a blagoslovljena kapljica je znamenje svete ljubezni; ženin in nevesta toraj morata se ljubiti v svetej ljubezni. Čem starejše je vino, tem bolje se prilega našemu jeziku; tako mora ljubezen novoporočencev biti vedno srčnejša in svetejša. Kakor vino, ako ni dobro začepljeno, sčasoma izgubi svojo moč in prijetni okus ter shlapi in se pokvari, tako morata nova zakonca dobro paziti na sebe, da jima ljubezen v srcu ne ugasne ter da se jima božji blagoslov ne razkadi.

Svet je tako za jeden zakonski par postal bogatejši. Duhovnik zapusti hišo božjo, iz ktere se tudi ostali ljudje začnejo pomikati; mož in žena še se zahvaljujeta za sprejete dobrote, a dobrotljivega Stvarnika prosita novih milostij. Črez malo se cerkva izprazni. Svatje razidejo se po gostilnicah in drugih potih. Vozovi zbirajo se v vrsto na določenem mestu ter (posebno takrat, če je daleč do doma) hitro sprejemajo znovič svoja bremena. Ko je vse v redu, odpotijo se proti domu, to pa po prejšnjem ali drugem potu. Sedaj poročenca sedita na jednom in istem vozu, mož ob levo, žena ob desno stran; združba pa vsak zraven svoje svatevce. Ako se peljajo kje skozi ves, se rado pripeti, da veščani „šrec“ naredijo, t. j. črez cesto namečejo kup snega ali zvaljajo kakšno bervno. To storijo zaradi tega, da jim je mogoče gledati in opazovati svate. Po nekterih krajih zahtevajo denar od gostov; tote nerodnosti pri nas ni.

Domú prispevši se poročenca podasta k vežinim vratam;

tam ju kuharica počaka s kolačem kruha ter ga izroči nevesti; tota v pričo množice prereže hleb v znamenje, da bo za naprej morala pripravljati kruh ter skrbeti za živež sebi in drugim. Če je mladenič priženil se k hiši, poprosi on njene stariše, da li bi smel iti pod streho; če pa se je deklica primožila, poprosi ona njegove roditelje. Ni treba pristavljati, da se prošnja nikdar ne odbije. Med tem se meša zrak vsled streljanja, godbe in ostalega hrupa.

Kosilo o raznih časih ima posebno ime. Pri nas so sledeče besede: zájutrek zgodaj, mala júžina okoli desetih, obed o poludne, južina okoli četerete ure, večerja s konec dneva. Tako je za delavce in dninarje, za svate je inace. Toti morajo na obed čakati skoro do — mraka! Ako so se prehitro vrnili iz cerkve, takrat se raztepejo na vse kraje; nekteri se z vozovi vred podajo domú, drugi k svojim znancem, a godci, združbadva, svatevci, kar je mlajšega, v občne kdor je gibčnih kosti in lahkih pet, vse sme k nedolžnej zabavi na plesišče. To pa ni po krémah, ampak v prostornej izbi kakega čislanega gospodarja.

* * *

Solnce nameni „iti za gnado božjo“, začelo se je skrivati, zahajati. Zadnje žarke še pošilja na široke dobrave, črez ravno polje in po strmih pečinah. Prijazno se pokazuje še tu in tam; zdi se, da mu je žal, ker mu ni dopuščeno veseliti se s pobožnim in vernim Slovencem. Na zemlji postaja otožnejše, začela je vladivati nočna tihota. Ovemu stanju nekoliko v okom priti razume pozavčinova modra glava. Totidva po celej vesi obiskujeta hišo za hišo zagotovljaje, da „je že vse na mizi“. Ljudje jima verujejo ter se začnejo zbirati okoli „tistega“ hrama. Pri tej priloznosti pozoviča od drugih ljudij razpoznaš po tem, ker nosi seboj „pozavčinsko palico“, na ktorej je obešen majhen zvonček; to je znamenje, da res pozavčin gre in nikdo drugi. Se ve, da pozavčin ne pozabi tudi onih, ki so na plesišči. Ko tukaj zaslišijo glas: „Zdaj pa le k obédu:“, se nikdo rad ne obotalja, ker je marsikteremu želodec že več ali manje skrčen.

V obednici so zastave za tramovi navešene; boben, trobente in žveglje godci odložijo, svati se vrstijo okoli obloženih miz. Poročenca se posadita na svoje odlične mesto, združbadva, svatevci in ostali gosti vsi tako kakor

zarána. — Odmolivši začnejo nadevati s pajčino preprežene želodce ter prazniti glažke sladke kapljice, lepo-žarečega „ljutomercana“. Pozavčina pa vedno več „gor“ nosita ali strežeta. Ko so gostovanjščaki si nekoliko odmočili suhe jezike, vršijo se napitnice; sčasoma jamejo zabavljati o narodnih šegah, ki so pa različne po posameznih občinah. S tem se šalijo ter si kratek čas delajo. Posebno veliko besedovanja je o občinskih grbih, zlasti kadar je na gostiji zastopano več občin. Tako je runjavi medved v Ljutomeru, rusa v Bahincih, bizovina (meso od neke ribe, biza imenovane) v Cezanjevcih, rak na Cvenu, toplice na spodnjem a krap na zgornjem Krapji, gosák na Moti, mak v Pristavi, med v Stročjivesi, zlata gora na Kamenščaku, rótaš v Nuršencih, črešnje v Šalincih, kukovica v Veržeji, kruh z kanjéra (torbe) v Berkovcih itd. itd. Celi božji večer se kriči iz enega kota v drugi, da se naj pove, kakšne imenitosti je ta ali ona stvar, ki se vidi na zastavi ali v kakej posodi; kdo drug hoče vedeti, koliko dobička vrže dotična žival ali reč itd.

Za kratek čas oglejmo si le rusa pri gostiji. — „Aha! ta je prilična!“ bo rekel marsikteri njen poznanec. Tistemu pa, ki je kedaj že zabavljajal za njo, ako besedo „rusa“ izustiš, onemu bo srce začelo lezti v žep.

Kakih šestero možkih poišče rusino glavo, t. j. hlod, ki je tako pripravljen, da ga težko ločiš od konjske hrgánje. To med veščáni lahko najdeš. Zvonce in ostalo potrebno opravo znosijo dotičniki kam v postransko izbo. Tukaj se dvoje „korenjakov“ opaše z močnim remenom tako, da sta s hrbtoma skupaj, in kadar se pripogneta, gleda eden naprej, drugi pa nazaj. Oni, ki je naprej obrnjen, vzame „glavo“ rusino, nazaj obrnjeni pa dobi metljo v roki. Obojico pregrnejo z veliko gunjevino, da se ne vidi drugo, kakor le „glava“ in „rep“; na „hrbet“ položijo sedlo, ki nosi jahača. Jezdi navadno bolje lehek fant, ki „bridko“ sabljo v roci drži.

Rusa je — živa! Na vsakej strani postavi se v šemo oblečen možki; tota dva primeta vajeti in alo preč! dva pa zadej pazita, da bi se kaka nesreča ne pripetila.

„Rusa gre! — rusa gre!“ — sliši se sem ter tje med svati. Jedni verujejo, drugi ne, vendar nastane večá tihota. Ali joj! — „ide“! — „ide“! Po izbi zavлада nemir, — smeh, strah, ploskanje z rokami, vse je zmešano, — — — rusa je v sobi! Straža obstopi dveri, da nikdo ne more skozi iste. Godci, ako niso preveč zbegani, zaigrajo, zvončeki okoli „živalinega“ vrata navešeni cingčejejo, da človek sam sebe

ne bi mogel čuti. Marsikteri, ki še ruse ni videl, skrije se pod mizo ali tiči za hrbti drugih ljudij. Smeh in cela šala se ne da do čistega načrtati. Rusa gostovanjščake pozdravlja s kimanjem. Najbolje jo skrbi, poiskati tiste gostove, ki jim je pred kratkim tako na srcu ležala, da so besedovali in kramljali čez njo. Gorjé jim! ko bi ne bila pod uzdo, sicer bi ne bili varni pred njo. Gotovo najde vsakega kričača, tudi pod mizo ga zasledi.

Znancem „huda“ rusa ne učini ničesar. Zatoraj jo le domači možje zamorejo potolažiti in pomiriti. Toti pristopijo k njej, ter z roko grozijo, rekši, da naj bode mirna; ona hitro uboga, za tega voljo jo začnejo hvaliti, gladiti in božati, — „rusica, rusica, saj si pridna!“ Tako vkrotena pusti se ogledovati ptujcem, celó zabavljivcem! A samo kratko časa. Kmalo postaja nemirna. Spremljevalci slutijo njene „muhe“, vsled česar jahač vzdigne „svitlo“ sabljo, voditelja napustita vajeti, a ona se začne pomikati proti vratom. Svatje jo zadržujejo, jedni jo kličejo nazaj, drugi jej nazdravljajo, tretji želijo srečen pot itd. Nikdo se jej ne more prikupiti, stražnika odstopita, a rusa je — odšla.

Če se ozreš po ljudeh, opazil boš same zarudele obraze, ker so se do dobra razgrelí. Strežniki še namenijo nekaj „gor prinesiti“, zatoraj svatje zopet poiščejo svoja sedišča ter si z prigodki „jezike brusijo“.

Toti prizor ostane človeku v pameti skozi celo življenje. Sledeče dni je vsaka stvar in slednja reč rusa. Če vidiš kakšno ščenje ali mačko, trd kamen ali krhljav štor, vse, vse je rusa. Če koga povprašaš, kam da ide, bodi prepričan, da dobiš odgovor: „Idem ruse iskat, lovit, ubijati, kopati, vtapljati, hraniti, napajati . . .“

Pri poštenih in kratkočasnih zabavljicah nočna doba teče urno naprej v morje neizmerne večnosti. Kdor pa dosti trpi, tudi rad plačo dobi. Pozavčín prinese v sobo kakšno s slamo ovito, „ponucano“ in potrto kubačo ter oznani svatom: „Predragi gosti! Znajte, kaj se nam je pripetilo? Kubače smo vse „znucali“ in sporazbili. Naša kuharica, tudi jaz in moj pajdaš, vsi vas lepo prosimo, če bi hoteli biti tako dobrotljivi, da bi malo v žep segnili in nam v penezih kaj pomagali, da si zamoremo spraviti novih kubač in drugih potrebnih rečij!“ Govornik poda prednjemu starejšini kupico napolnjeno z vinom, in sicer na pladnji tako, da je kupičino dno od zgoraj. Starejšina sprejme okrožnik, ga okoli obrne tako, da je kupičino dno od spodaj, potem „taler“

iznad čaše odmakne ter iz iste popije vino, na pladenj pa vrže denar po lastnej volji in svojej zmožnosti. Za tem pozovič - strežnik nosi krožnik okoli po izbi od ednega do drugega, jim daja piti, a godba svira, kakor svatje želijo. Po nekterih krajih je navada, da slednji gost mora darovati toliko denarja, kolikor je dal starejšina; tote šege pri nas ni, ne eden svat ni navezan na nikogar, vsak je sam gospodar čez svojo mošnjo. Pobiralec odnese zbrane peneze v kuhinjo, kjer se razkosé na troje: eden del dobi kuharica, ostatek razdelita si pozavčina. Toti kmalu dobijo posnemovalca. Godci so namreč se prepričali, da beračenje tudi kaj zda, zatoraj hitro ednemu izmed sebe naročijo podobno dolžnost. Igrec si navlašč „razšrajfa“ svojo trobento ter ljudem kaže same „falate“ (koščeke), rekši, da potrebuje nekaj cvenka za popravljanje „štrmentov“. Ako med tem svoje oko nekoliko obrnemo po izbi, opazimo vse mize že obložene tako, da se pod težo vsakojakih jedil kar všibujejo. Z mize ne odnašajo ničesar; kar je enkrat prineseno, to miza ponuja, da lahko zavživaš, dokler ti pač pamet dopušča.

Sedaj še pride nekaj! — Pozavčina, kuharica in ostale ženske, ki so se okoli kumena (ognjišča) vrtele, prinesejo v sobo ukusno nakinčane bosmane. To pa ni toliko za zob, kolikor za oko. Jedna štruca je lepše opletena od druge; človek se samo z gledanjem nasiti, posebno kadar je želodec že prenapolnjen.

Pozavčin stopi pred ženinovega starejšino rekoč: „Oče starejšina! Bi li hoteli za ljubo vzeti toti mali, a vendar lepi dar, ki nam ga je dal večni Bog?“

Starejšina vstane, si kruh nekoliko ogleda ter pravi: „Ja, bi že vzela, ali mnogo „faling“ še ima.“

„No, kaj pa je tedaj za jedna pomota?“ vpraša pozavčin.

„Orač“ — odgovori starejšina — „orač, ki je njivo pripravljaj za toti dar, ni dobro sprašil.“

„A tako?“ začudi se pozavčin, potem vzdigne bosman kvišku. Isto storijo tudi ostali za njim stoječi. Godba zaigra, bosmanovi nosači pa plešejo posred izbe prepevajoč:

„Mi imamo ženina
Veselega in mladega.
Hopsasa in rajsasa!
Gostovanje se vživa!“

Odpevši to kitico, stopi pozavčin znovič pred starejšino pa reče: „Sedaj smo sprašili in vse prav naredili; toraj vas prosim, da prevzamete prelepi dar.“

Starejšina gleda, kima z glavo in pristavi: „Bi že vzela, ali človek, ki je gnoj spravljal na sprašeno njivo, ni dobro navozil in raztrosil.“

Pozovič in tovarši bosmane povzdignejo ter pojejo:

„Mi imamo snehico,
Veselo ino mlado,
Hopsasa in rajsasa!
Gostovanje se vživa!“

„No, oče starejšina! Poglejte kako smo sprašili, gnoj navozili in raztrosili; vzemite toraj te dar božji!“

„Da, da! Bi že bilo dobro. Toda kmet, ki je oral, ni prav splužil, posejal in zvlačil; popravite ovo okoliščino!“

Nosilci vzdignejo bosmane, se tresejo in glasijo:

„Mi imamo starejšina dva,
Krepka in vesela.
Hopsasa in rajsasa!
Gostovanje se vživa!“

„Ah, oče starejšina!“ vzdihuje pozavčín — „mislim, da bo sedaj vse v redu in po volji vam opravljeno; le sprejmite ponujane darove!“

Starejšina obrača bosman sem ter tje. Toda: „Res, nekaj že je; pšenica je sicer lepo rastle, ženske so jo čedno plele, ali žnjeci je niso poželi do čista, k temu je še hlapec zakrivil nesrečo, ker je snopje domu vozeč zvrnil; pojdite in poravnajte to reč!“

Pevci zibaje se govorijo:

„Mi imamo posnehalji dve,
„Laštni“ in veseli.
Hopsasa in rajsasa!
Gostovanje se vživa!“

„Zdaj smo pa vendar vse dobro naredili?“

„Nikar, ne! Prav ste sicer naložili ter pod streho spravili; toda mlatci niso včista zmlatili, pa še to, kar so iz slame spravili, so slabo zvejali in zvetrili. Opravite vi to!“

Bosmanski nosilci zopet zakrožijo:

„Mi imamo združba dva;
Le glejte, kak vesela sta.
Hopsasa in rajsasa!
Gostovanje se vživa!“

„Ali, oče starejšina!“ oglasi se pozavčín — „ne zadržujte nas; le pogledjte, kako je vse na svojem mestu!“

Starejšina premeri vse sè svojimi bistrimi očmi, vendar pravi: „Nikdo ne more tajiti, vsakdo mora priznati, da ste

veliko pretrpeli; tudi k mlinu ste težko vozili. Pa to vse še ni preveč velika nadloga — mlinar ni dobro zmlél, zatoraj kruh ni okusen. Pojdite po drugo zrnje, pa odpeljajte k mlinu!“

Bosmanovci:

„Imamo tudi svatevce,
Z venčeki na glavi.
Hopsasa in rajsasa!
Gostovanje se vživa!“

Pozavčinu že ni po godu, ker misli, da „šenkanemu“ konju ni treba gledati na zobe. Zatoraj še se enkrat s prošnjo obrne do starejšine.

Starejšina stegne roki, da bi dobrotljivega ponujevalca rešil težke butare, a — — — stoj! neče ga, ker „kuharica kvasa ni dobro podstavila, peči ni dobro razgrela, tudi spekla ni do cela!“

Pozavčinu pride na pamet narodni pregovor, ki pravi: „Kdor ni z malim zadovoljen, velikega ni vreden.“ Toraj še enkrat vzdigne svoj bosman, njegovi pajdaši ga posnemajo, godba spremlja plesalce, ki pojejo:

„Mi imamo tri kote;
V vsakem kotu so gostje.
Hopsasa in rajsasa!
Gostovanje se vživa!“

Da starejšina, ki je nedavno dal toliko „cvenka za popravljjanje kuhač“, ne bode brez kruha, zato mu še pozavčín jedenkrat ponudi svoj bosman. Starejšina je iz zadnjič od-popevane kitice spoznal, da ni varno se preveč obotavljati; dovoli si le še vprašanje: „Kako je ovemu daru ime?“

„Načetek“ — odgovori pozavčín.

„Kako pa priimek?“ zapita starejšina.

„Pojedek“ — reče pozavčín.

Potrpežljivi dobrotnik svoj bosman dene na mizo pred starejšino; ostale pa razvrstijo sem ter tje po mizah. Zraven njih se svatje pomenkovajo, zabavljajo, krožijo okroglo . . . . Nekatere začnejo srbeti podplati, ki se dajo pomiriti le na plesišči z pomočjo godcev. Dvanajsta ura — pol noči — jih navadno razpodi k počitku.

Gostovajska soba je zvečinoma izpraznjena. Samo tu in tam še boš zagledal po par možakov, ki sklepajo o „tatvini“. Sledeče jutro namreč, prav zgodaj, zberejo še šegavi ljudje, da po vesi „nakradejo“ vsakojačskih rečij; kar jim je prišlo do rok, to „tatovje“ kje spozaklenejo.

Solnce se znovič vzdiguje vse više in više. Marsikteri se nerad loči od mehke postelje. Pozavčini „bzika“ ali „leta“ okoli ter zaspance vabi k zajuterku. Snočkanji dogodki še niso popadali iz spomina.

Kaj pa sedaj? Med prvimi skrbmi je „leceteringa“ ali dražba „nakradenega“ blaga. Tatinski „cigani“ odprejo dotično šrambo, pospravljene reči znosijo ali zvozijo na primeren prostor. Tukaj „prodajajo“ vse. Čudno je to, da vsak predmet „kupi“ njegov prejšnji lastnik. Prodajalci niso preveč „haklik“ z denarjem, radi sprejemajo prazen papir, repino „srebro“ in krompirjev „kufer“; tudi „sama beseda“ pri njih veliko velja, voljno bodo čakali na plačilo, dokler zadnji iz Gradca ne prikobaca. To pač zahtevajo, da posamezni „kupci“ izdražbanega blaga ne pustijo na cesti.

Ko dražba mine, je zopet prosti čas. Sedaj lahko storiš vse, kar le ni zoper božjo voljo. Nekteri toto okoliščino porabijo za spanje, drugi idejo v cerkev, tretji se spravijo k domačemu opravilu . . . godci hodijo po „jutrešnjicah“ t. j. svirajo „pod oknom“ hodeč od hiše do hiše.

Obed, ki se v kratkem spremeni v večerjo, začne se kakor včeraj. Vrši se večinoma vse po vzgledu zadnje noči. Ako je to bil poslednji dan gostovanja, tedaj se zvečer (posebno če ljudje imajo daleč domu) izba začne precej hitro prazniti. Za sledeči dan ostanejo le potrebne osebe: kuharica, pozavčina, združbadva in svatevci, da pomagajo red delati, sklede, pladnji itd. vse mora najti svoj pravi prostor.

Prvo nedeljo po tem še so „na ostanke“ povabljeni starejšini, združba dva, svatevci, pozavčina in bližnja rod-bina. S tem se završi gostovanje, a nova zakonca začneta v imenu božjem po svojej moči in znanji — gospodariti.

* * *

Blagi čitatelj! Tvoje dušne oči so v okviru zelenega murskega polja po prijaznej ljutomerskej okolici gledale lično podobico o navadah pri ženitvi. Toda nikar ne zameri ter ne misli, da si naš verni in slovenski kmetič preveč streže z veselicami, rekši, naj bi se dotične reči „spoprodajale in v denarje spravile“, kakor je pisatelj teh vrtic po ptujih krajih slišal v ovem oziru besedovati. Ker tukajšnji svet že itak vsako delo tako opravlja, da mu mogoče boljši hasek ali dobiček obeta, tedaj mu včasih dovolimo primerne veselice, ki imajo svoje dobre strani, kakor nam to spričuje skušnja. Kdor si namreč ne privošči vsaj nekoliko „prostega

časa“, radostnih trenutkov in veselih ur, ta ne more biti živahnega duha, svojega dela ne bode vselej pošteno in zadovoljno opravljaj, ampak kot posvetnjak mislil si bo: „saj ne znam, zakaj naj toliko trpim.“ Prosto ljudstvo nima veselice, kakor to zasledimo po obljudenih in bogatih mestih; naj se toraj zabavlja s tem, kar mu je božja previdnost bila podarila. Pri takih okoliščinah se stori veliko prijateljstva, razdira se najhujše sovraštvo itd., v obče pa veselice mnogo mnogo pripomorejo človekovej izobraženosti ali omiki in sreči društvenega življenja.

Življenje ni praznik.

Cvetočega lica cvetočih ti let
 Zdaj prve korake namerjaš med svet, —
 Nastlali na stezo so pisan ti cvet.
 Po poljskih cveticah ti žive cvetice
 Te spremljajo ženina mlade družice,
 In svatov prijateljskih radostni roj
 Vstop prvi v življenje praznuje zdaj tvoj.
 In tebe — pač moti te cvetje na poti —
 Veselje vesolno se tudi poloti?
 Ne čutiš (naj srca ne vara te čut!)
 Da vhod le v življenji je s cvetjem posut?
 Ne slutiš, da cvetje na stezo nastlano
 Le trnje zakriva, da zvene ti rano?!
 Prijatelj, ne bodeš za zlo mi vzel
 Resnobne besede na praznik vesel:
 Ni praznik, predragi mi, naše življenje,
 Življenje naj bode ti delaven dan;
 Od zore do mraka rošan in potan
 Ti lajšaj in slajšaj človeško trpljenje.
 Ne plaši se znoja, ne straši se boja,
 Saj moško dejanje krepčuje moža,
 A pokoj mu zdrave moči pokonča;
 Dejanje mi ljubi in boj se pokoja.
 Dolžan nisamo, kar veleva mu stan,
 Kar more, to mož je storiti dolžan!
 Na delo tedaj, ker resnobni so dnovi!
 A delo in trud ti nebo blagoslovi!

Pravne razmere med sosedi (mejaši).

(Spisal dr. Fr. Sk.)

Moje premoženje bodi nedotakljivo sosedu, a sosedovo premoženje bodi nedotakljivo meni. Dokler ravnata soseda po tem nauku, bodeta si tudi gospodarska prijatelja. Eden drugemu bodeta rada pomagala, ter se tako najlažje ubranila tisti nesreči, ki dandanes gospodarski napredek toliko zavera, ta je: osebna huda volja in iz nje izvirajoče medsebojno nagajanje in poškodovanje, ki dela tožbe in pravde. Pravdanje in tožarenje jemlje kmetu dragi čas, kali dobro voljo in veselje do gospodarstva ter žré denar in ga včasih do dobrega požré, tako da pride gospodar-pravdar na be-raško palico.

Vpraša se tedaj, kako in kedaj more biti razmerje med sosedi tako lepo, da jim je medsebojno premoženje zares nedotakljivo?

Pred vsem morata soseda biti poštena in eden drugemu dobrovoljna. Če ima moj sosed te dve lastnosti, tedaj se zarad premakljivih reči v najinem premoženji ne bodeva pravdala; kajti premakljive reči so že po naturi od vseh drugih reči omejene, so bitja zase, toraj edna od druge lahko razločljive, da pomota ni tako lahko mogoča. Drugače pa je z nepremakljivimi rečmi t. j. z zemljišči in zgradami (hišami — poslopji). Volja človekova in pravo: sta nepremakljivim rečem: zemljiščem, potegnila me je, in jih še le umetno napravila sposobnim za posebno lastnino in rabo, — za obdelovanje.

Tu je tedaj pri vsej poštenosti in dobri volji večkrat pomota z mejami kriva jeze in pravd, večkrat pa tudi misel, da s svojim in na svojem sme lastnik ali posestnik vse početi, kar hoče, če bi tudi sosed na svojem iz tega škodo trpeti vtegnil. Ta poslednja misel pa ni prava; kajti lastnik sme svojo pravico le toliko rabiti, kolikor v pravice koga družega ne sega (§. 364 o. d. z.). Sam lastnik ne sme počenjati vsega, kar bi hotel s svojo lastjo. To pa zato ne, ker ni osamljen na zemlji, ker ima sosede, katerim bi njegovo početje na premoženji škodovati vtegnilo. Ko bi ne bilo zarad drugih ljudi, zarad tuje lasti, zarad sosedov, smel bi vsak s svojim storiti, kar mu drago. Ker pa človek živi s človekom, je pravica lastnika do svoje

stvari skrčena toliko, da tisto, kar dela s svojo lastnino, ne sme segati v sosedovo pravico. Sosed mora tedaj zaradi soseda nekaj opuščati, t. j. ne sme storiti, kar bi sicer smel. Vendar so tudi razmere, ki zahtevajo ravno narobe: Lastnik je na svojem posestvu nekaj storil, kar mejašu z ozirom na njegovo zemljo ali zgrado ni všeč. A mejaš mora to trpeti, če ne sega naravno v njegove pravice, akoravno mu je sitno ali celo škodljivo. Sosed mora tedaj zaradi soseda nekaj trpeti, t. j. dopuščati, da se godi, česar bi mu sicer ne bilo treba dopustiti. Da, včasih mora sosed zaradi soseda tudi nekaj storiti, česar bi sicer ne bilo treba.

S tem pa sem tudi že povedal nálog, katerega si je postavil ta sestavek. Treba namreč najprej govoriti o mejah in mejnih znamenjih med sosednimi zemljišči iz zgradami, za tem povedati, kaj mora sosed zaradi soseda opustiti in trpeti in kaj mora zaradi njega storiti.

I. O mejah in mejnih znamenjih.

Jasne meje so prva potreba, da so si sosedje dobri prijatelji. Kjer tedaj ni naravnih mej, n. pr. rek, potokov, gor, cest, — treba je imeti umetna mejna znamenja med zemljišči, n. pr. mejnike, stebre, kole, brazde, plote, živice, planke, zidovje ali prazne (puste) prostore. Dokler so mejna znamenja jasna, dobro vidljiva, toliko časa se ni prepira med sosedmi bati, nihče ne bo de iskal sodne pomoči, ker je treba ni. A mejna znamenja se s časom lahko oškodovajo ali postanejo celo nerazločljiva ali pa nastanejo zmotnjave o lasti na mejnih znamenjih, — in v teh slučajih je sodne pomoči treba, da se meje ponovijo ali na novo razločijo in da se pravice na mejnikih samih določijo.

1. Najpred je treba razločiti, ali so mejna znamenja še poznati, — ali pa se več spoznati ne morejo.

Če so mejna znamenja še poznati, vendar so se po kakršnih koli okoliščinah tako pokvarila, da se je bati, da bi jih kmalu kar poznati ne bilo, tedaj ima vsak deležnik t. j. mejaš pravico tirjati, da se meje vkupno ponovijo. K temu opraviilu je treba vdeležene sosede povabiti in meje natanko popisati. Stroške plačajo vsi primerno po dolgosti svojih mej (št. 850 o. d. z.). Tako veli postava o ponovljenji obstoječih mej. Tacega ponovljenja je treba na priliko, kedar so bili mejniki pdsuti ali so se v tla vdri

ali jih je povodenj oškodovala, ali pa tudi tedaj, kadar jih je nagajiva ali hudobna roka odpravila ali prestavila itd., vendar je kraj, kjer so pred stali, še poznati. Vsak mejaš (in kateremu kot dobremu gospodarju bi ne bilo na tem ležeče, da mejna znamenja ne zginejo) ima v takih slučajih pravico iti k sodniku, ter mu vložiti prošnjo (ne tožbo), da se meje popravijo ali ponové. Sodnik bode v svojem odloku na tako prošnjo vse mejaše k ogledu poklical, bode meje v oglednem zapisniku na tanko popisal, mejna znamenja (za katera morajo sosedge seveda sami skrbeti) dal postaviti in naposled vsakemu mejašu odlok izročiti ukazal, v katerem je zapisano, kje so se mejna znamenja postavila. Tako gladko to postopanje za ponovljenje mej seveda samo takrat steče, kadar so vsi mejaši složni, kadar vsi pridejo k ogledu ter zaradi mej ni prepira.

Ako pa nočejo priti vsi mejaši k ogledu, ali ako pri ogledu zaradi mej prepir vstane ali slednjič, ako se meje pri ogledu zares več spoznati ne dadó in poravnava med sosedi ni mogoča, — takrat bode sodnik te zapreke v zapisnik zapisati dal, — a bode s popravljanjem ali ponovljenjem mej prenehal. Kajti v vseh teh slučajih sosedge niso složni, kadar pa sloge o kaki stvari med strankami ni, tedaj je stvar prepirna, — o prepiru med strankami pa po naših postavah ni dovoljeno na prošnjo ednega ali več udeležencev po obravnavanji odločiti, ampak treba, da mejaši, kateri hočejo jasne meje, vložé zoper nasprotnike tožbo, o kateri se po pravdanji razsodi. Sodnik bode tedaj v takem slučaju s ponovljenjem mej prenehal, ter varoval pred vsem posest, kakor je najzadnje bila (§. 851 o. d. z.) t. j. ker je z mejami vred cel kos zemlje okrog dozdevnih mej v prepiru, bode sodnik sosede varoval v posesti tega kosa zemlje, kakor je najzadnje (pred preprirom) bila. Kako se bode pa to varovanje zadnje posesti godilo? V prepirnem sodnem postopanju sodnija le takrat dela, kadar tako delo sranka zahteva. Tudi tukaj je tedaj treba, da zahteva eden ali drugi mejaš, da se mu varuje njegova zadnja posest. Brez zahtevanja bi sodnik vse daljše delo vstavil. Táko zahtevanje pa se stavi tudi lahko pri zgorej popisanim ogledu, ko je sodnik izjavil, da s popravljanjem mej zaradi prej imenovanih zaprek preneha. Sodnik bode tako zahtevanje, potem izjave in dokazila obeh strank za svojo in zoper nasprotno zadnjo dejansko posest po postopnem redu

v zapisnik vzal, takó stanje zadnje posesti zagotovil, ter konečno z odlokom razsodil prepir o posesti.

Ker pa naše postave v tej stvari niso jasne, je tudi mogoče, da je sodnik tega mnenja, da je treba potem, ko je zavoljo prej omenjenih zaprek ponovljenje mej vstavil, zapisnik skleniti ter s pismenim odlokom zavrni stranke na pot posebne posestne tožbe. Prejšnje postopanje pa vtegne biti bolj pravo; naslanja se namreč bolj na zakon, kateri prepoveduje v take obravnave siliti nepotrebne formalnosti dolgotrajne pravde (nar. od 27. oktobra 1849 št. 12 d. z.).

V kakšni obliki naj se pa omenjeno zahtevanje izreče, — bodisi, da se že pri ogledu v zapisnik vzame, bodisi, da se v posebni tožbi sodniji izroči?

Zakon pravi: Sodnik varuje pred vsem posest, kakor je najzadnje bila. Tudi pri tožbah zavoljo motenja v posesti, varuje sodnik posest, kakor je najzadnje bila. Vendar bi bilo krivo misliti, da je oblika zahtevanja v tožbi za razločenje mej ednaka obliki zahtevanja v tožbah zavoljo motenja posesti. Ta poslednja tožba je namreč le tedaj na svojem mestu, kadar je bil tožnik v svoji posesti moten ali iz posesti djan. V našem slučaju, ko se samo meje popravljajo in takrat prepir zaradi njih nastane, o motenji ali izpódenji iz posesti ni govora. Tukaj eden sosed samo pravi in govori, da je v zadnji posesti dotične zemlje do določene črte in pike, drugi sosed pa to zanika in svojo posest čez ono črto in piko trdi. Nijeden pa še ni moten v posesti. V našem zahtevanju tedaj ne sme nič tacega biti, kar meri na motenje posesti. Zahtevati imamo tedaj samo to: naj sodnija spozna, da je nasprotnik dolžan pripoznati, da je tožitelj v zadnji dejanski posesti dotičnega zemljiščnega kosa do določene črte in pike. To zahtevanje moreti staviti obe stranki. Pripeti se tedaj lahko, da v tej pravdi vsaka stranka nekoliko zmore, nekoliko zgubi. Če pa je samo edna stranka to zahtevala, ter se njeno zahtevanje zavrne, je s tem pripoznana zadnja posest nasprotne stranke.

Kaj pa je treba v tej pravdi dokazati? Ker zakon pravi, da sodnik varuje zadnjo posest, je treba samo zadnjo posest dokazati t. j. dejanja, katera pričajo, da je tožnik zadnji posedel dotični kos zemljišča do mejne črte, katero zahteva. V tej pravdi se tedaj o pravici niti ne govori, ampak le o dejanskem stanju. Sodnik potem z odlokom

razsodi, kateri mejaš je v zadnji posesti tistega kosa mejnih zemljišč, o katerem se pravdajo.

To je tedaj posestna pravda o razločenji mej. Če je tožitelj to pravdo zgubil, vendar stvar sama še ni končno zgubljena. Kdor namreč misli, da se mu je z razsodnim odlokom v tej pravdi krivica zgodila, more, če hoče, začeti redno pravdo o pravici, katero ima do tistega kosa zemlje kot lastnik ali ker ima več prava do posesti tega zemljišča, kakor sosed, ali ker ima kake druge pravice do tega kosa zemlje (§. 851 o. d. z.). To je tudi pravda za razločenje mej, a ne več pravda o dejanskem posestnem stanju, ampak o lasti in o pravici do posesti. Imenuje se redna pravda za razločenje mej.

Zdaj pride drugi slučaj: če se že od kraja meje več spoznati ne dadó, ali če je že od kraja prepir o mejah. V tem slučaju ne pomaga več samo prošnja do sodnije za ponovljenje ali popravljjanje mej. Sodišče bi tako prošnjo odbilo, ker ponoviti in popraviti, kar več ni, in o čemer je prepir, se da le po pravdi. Tu je treba tožbe za to, da se razloči meja, že od kraja in sicer ali tožbe za pripoznanje zadnje posesti do določene črte in pike, tedaj zgorej popisane posestne tožbe za razločenje mej, — ali pa, če tožitelj vidi, da s tako tožbo ne bo prodril, ker ni on v zadnji posesti tega kosa, ampak nasprotnik, ali če hoče temeljito in za vselej odpraviti negotovost, — tožbe za pripoznanje lasti ali pravice do posesti ali kake druge pravice zastran dotičnega zemljiščnega kosa, tedaj redne pravde za razločenje mej.

Tudi tukaj seveda velja: kdor je posestno pravdo zgubil, ni še zgubil pravice same, — on more še redno tožbo pognati za last ali za pravico do stvari same.

Kaj je treba v posestni tožbi za razločenje mej zahtevati in dokazati, je bilo zgoraj razloženo. Kaj pa je treba zahtevati in dokazati v tej redni pravdi zaradi razločenja mej? To sledi iz odgovora na vprašanje, kaj se hoče doseči s to tožbo. Doseči pa se hoče, da se meje in mejna znamenja, kakor so bila pred, predno so postala nespoznavljiva, zopet vstavijo po oni črti in piki, katero tožitelj v tožbi zaznamova ali v teku pravde natančneje določi. Zahtevati je tedaj treba, da sodnik razsodi, da je dotični kos zemlje do določene mejne črte, katero mora natanko popisati, tožiteljeva last, ali da ima tožitelj več pravice, ta kos v posesti imeti, nego nasprotnik, — ter da je toženec

dolžan dopustiti, da se ob popisani mejni črti mejna znamenja postavijo. Kaj pa je treba dokazati? Ker je tožba prav za prav lastninska tožba ali vsaj tožba za boljšo pravico do posesti, moralo bi se dokazati, kako je dobil tožitelj ta kos zemlje v last, ali kako si je pridobil boljšo pravico k posesti tega kosa. Ali ker se ta tožba za razločenje mej vendar bistveno razloči od lastninske tožbe (v tej je namreč last celega zemljišča v prepiru, v onej samo to, do kam se razprostira zemljišče, katerega last se pa sicer pripoznava), — zato državljanski zakon za našo pravdo določi veliko lažji dokaz nego je lastninski, rekoč: Najvažnija dokazila so: izmer in popis ali tudi obris prepirnega zemljišča, potem javne bukve in druga pisma, ki se nanj nanašajo, zadnjič povedbe skušenih prič (svedokov), mnenje zvedenih mož, izrečeno po ogledu (§. 852 o. d. z.). Dokazati je tedaj treba, da prepirni kos zemlje spada k zemljišču, do katerega je tožnikova last ali druga pravica pripoznana. Če se je to dokazalo, sodnik razsodi, kakor se je zahtevalo.

Ako pa v tej pravdi za razločenje mej nobena stran ne skaže, da ima izključljivo pravico do posesti ali lasti, razdeli sodnik prepiru podvrženi prostor po dodanji mirni posesti (§. 853 o. d. z.). Zato bode previdni pravdar vselej tudi za slučaj, da se mu dokaz pravice ponesreči, eventualno ponudil tudi dokaz svoje zadnje dejanske posesti, da se mu njegovo zahtevanje prisodi, če ne zaradi pravice do posesti ali zaradi lasti, vendar zaradi mirne dejanske zadnje posesti. Ako je pa tudi posest dvomljiva, tedaj se prepirni prostor razdeljuje s pomočjo zvedenih med prepiralca po primeri posestva (zemljišča), od katerega izhaja tirjava (zahtevanje) meje in potem se potegne meja (§. 853 od. 2 o. d. z.). V tem slučaju ravna sodnik s prostorom, o katerem teče pravda, ravno tako, kakor z rečjo, ki je vsem prepiralcem skupna: tisti kos zemlje se mora razdeliti. Pri delitvi se vsacemu sosedu prisodi (v last) toliko tega prostora, kolikor ga mu pripada po dolgoti tistega zemljišča, od katerega izhaja zahtevanje. Vsakako bode tedaj treba, da k ogledovanji pridejo tudi zvedenci (zemljemerci), da se vse te razmere, od katerih odvisi ta ali drugi izid pravde, — natanko razjasnijo in določijo.

Stroške ponovljenja mej plačujejo vsi primerno po dolgoti svojih mej. Kadar pa pravda nastane, takrat odloči sodnik v razsodbi, kdo mora stroške plačati in koliko. Kdor v pravdi prodere, temu mora nasprotnik stroške vr-

ni; če nobeden popolnoma ne zmaga (kar se o teh pravdah večkrat lahko zgodi), sodnik stroške primerno razdeli ali jih medseobno vzdigne t. j. izreče, da nobeden drugemu nima nič povrniti.

Kje pa so take prošnje in tožbe vložiti? Pri zemljiških (realnih) sodiščih t. j. pri tistih, v katerih področji sosedna zemljišča ležijo. Če ležijo v okrajih različnih sodišč, ima tožitelj pravico voliti.

Po tej postavni poti se pa poravnajo meje le takrat, kadar so, ali so vsaj bila kedaj mejna znamenja med sosednimi zemljišči. Če pa tacih mejnih znamenj nikdar bilo ni, treba je svojo posest ali last do mejne črte, kakor si jo želi dotični mejaš, varovati z rednimi tožbami o lasti, posesti ali začasno s tožbo zavoljo motenja posesti.

2. Brazde, ploti, žive meje, planke, zidovi, privatni potoki, vodotoki, prazni prostori in druge take pregraje, ki so med sosednimi zemljišči, se imajo za vkupno lastnino, ako grbi, napisi ali druga znamenja in dokazila nasprotnega ne dokazujejo (§. 854 o. d. z.). Samo ob sebi se razume, da so take zagraje in pregraje, če jih je sosed naredil ali postavil na svojem in na svoje stroške, sosedova samolast. Gotovo pa je tudi, da so se taka znamenja med sosednimi zemljišči, ker so vsem sosedom ednake koristi, delala in se še delajo na skupni strošek ter tako postanejo skupna last. Če pa posebna znamenja kažejo zoper to vkupnost, takrat se domneva samolast takih pregraj. Za samolast takih pregraj govoré n. pr. grbi, napisi i. t. d., kateri pričajo, da je pregraja samolast ednega soseda. Potem priča za samolast to, da mejna stena tako stoji, da opeke, late ali kamni le od jedne strani naprej molijo ali visijo, ali da so podboji, stebri, podpornje, sohe le na edni strani vdelane. Dalje govori za samolast zidu to, da je dotični sosed priznan samolastnik zidu ednake visokosti in debelosti, ki s prvim zidom v isti potezi naprej gré (§. 857 o. d. z.). To vse so pa domneve, ki se dadó z nasprotnim dokazom ovreči, in že to, da je na vmesno steno na obeh straneh kaj naslonjeno ali nanjo naloženo ali vdelano, govori zopet za vkupnost te stene, če bi nemara tudi prej imenovane domneve govorile za samolast. Kadar si take domneve nasproti stojé, bo sodnik njihovo tehtnost po pametnem prevdarku presodil in na podlagi tega prevdarka in postavnih dokazil pravdo rabsodil.

3. Do sedaj smo govorili o mejah med zemljišči. Za meje med hišami in drugimi zgradami velja le tedaj kaj drugega, ako se edna hiša druge tišči. Ločilna stena ali zid med dvema takima hišama je ali samolast ednega, ali pa solast obeh sosedov. Ako je samolast ednega med sosedi, mora seveda tudi on sam skrbeti, da jo vzdržuje. Če pa ima drugi sosed pravico (služnost), težo svojega poslopja na to sosedovo steno, tedaj na tuje poslopje naslanjati (§. 475 o. d. z.), mora tudi stroške za ohranjenje in popravljanje te njemu služne reči plačevati (§. 483 o. d. z.); — tedaj bodeta v takem slučaju oba po primeri k stroškom vzdržanja take stene prilagala. Ako je pa stena solast obeh ali več sosedov, morata tudi oba ali vsi po primeri svojih deležev k vzdržavanju prilagati (§. 856 o. d. z.) in eden solastnik se tega prilaganja le tedaj znebiti more, ako svojo solast drugemu prepusti (§. 483 o. d. z.). Kdaj pa je stena samolast ali solast, to se določi po pravilih, kateri so zgorej pod št. 2. razloženi. Kjer so take vmesne stene dvojne, ali kjer je njih last razdeljena, opravlja vsak stroške za ohranitev tega, kar je samo njegovo (§. 856 o. d. z.).

Ker je vsak solastnik le deloma lastnik cele stene, (ker ima stena še druge lastnike) in ker noben solastnik ne sme na vkupni reči take premembe započeti, po kateri bi se z deležem kacega družega solastnika zavkazovalo, — bilo bi misliti, da se more raba take skupne stene, t. j. na kakšen način jo sme rabiti ta ali drugi sosed, le po složnem dogovoru vseh sosedov goditi (§. 828 o. d. z.). Vendar ravno za ta slučaj postava od tega pravila nekako odstopi, rekoč: Vsak deležnik brez ozira na to, ali so se sosedge dogovorili ali ne, ima pravico rabiti vkupni zid na svoji strani do srede debelosti, tudi slepe duri in omare v steni tam napraviti, kjer jih še na nasprotni strani ni. Ta raba zidu od edne strani do srede debelosti je omejena le toliko, da se s tem raba od druge strani ne zapreči; kajti sosed se ne sme v rabi svojega deleža nikdar zadrževati. To bi se pa tudi s tem zgodilo, ako bi se poslopje z dimnikom, ognjiščem, ali z drugimi napravami v nevarnost devalo. (§. 855 o. d. z.).

II. O ravnanji nasproti mejašu.

Ko so tedaj meje med sosedi jasne in nedvomne, treba pokazati, ali ima sosed oziroma sosedovih zemljišč in stavb kake pravice ali ne, ali ima kake dolžnosti ali ne in katere pravice in dolžnosti?

Vprašajmo najpred, kakšne pravice daje lastninska pravica lastniku zastran reči, katero ima v svoji lasti? Last mišljena kot pravica, je oblast, da smem s kako meni lastno rečjo po svoji volji ravnati in vsacega drugzega od tega izklepati (§. 354 o. d. z.). To pravico popisuje zakon nadalje tako, da sme lastnik praviloma svojo reč, kakor mu je ljubo, rabiti ali ne rabiti, on jo more razdjati, celo ali deloma na druge prenesti ali jo zapustiti (§. 362 o. d. z.). Lastninska pravica ima tedaj dvojno stran, i. s. a) lastnik ima pravico nad svojo lastno rečjo gospodovati, kakor mu drago in b) vsakega drugzega izključiti — ne samó od rabe njegove reči, ampak tudi od vsakega drugzega poseganja v lastninske pravice ali delovanja na njegovo reč.

Lastninska pravica je tedaj absolutna in izključljiva. To strogo načelo pa se more le tedaj izpeljati z vsemi njegovimi posledicami, ako si mislimo lastnika nepremakljive reči, ki je oddaljena in odločena od tuje lasti in osamljena tako, da osoda te reči nima kar nič vpliva na osodo drugih reči, ki so last drugih lastnikov. V tem slučaju more lastnik vsled pravice, s svojo rečjo po svoji volji gospodovati, to svojo reč n. pr. zažgati. Če si pa mislimo to nepremakljivo reč v zvezi z zemljišči ali hišami drugih lastnikov, kakor je povsod, kjer ljudje skupaj prebivajo, moramo reči, da lastniku nikakor ne more biti dovoljeno, svojo reč na tak način rabiti ali oškodovati, da bi s tem rabil ob enem tudi tujo reč, ali jo pripravil v nevarnost ali jo res oškodoval, in sicer zato ne, ker s takim dejanjem posegne čez meje svoje nepremakljive reči v sosedovo. Sosed pa ima kot lastnik svojega zemljišča in svojega poslopja tudi pravico, vsacega od oblasti nad svojo stvarjo izključiti, tedaj zavriniti vsako poseganje v svojo reč ali delovanje na svojo reč. Tukaj si stojita tedaj oni dve strani lastninske pravice nasproti, — obe na jedenkrat se ne morete izvrševati. Treba tedaj, da vsak svoje pravice nekoliko popustita, sicer bi skupno življenje ne bilo mogoče.

Kjer moja pravica z mojo lastjo neha, tam se že tuja začne, in sicer ne samo na površji zemljišča, ampak tudi nad zemljiščem ali hišo in drugačno zgradbo v zračnem prostoru, ki je v navpični črti nad njimi (§. 297 o. d. z.) in pod zemljiščem ali zgradbo v zemlji, ki je v navzdolni črti pod njim.

Seveda se v visokost in v globokost last na prostoru

(ne pa na zraku) in na zemeljni masi in kar je v njej, razteguje le tako daleč, kakor daleč sega potreba dotičnega zemljišča ali stavbe in lastnika, ne pa dalje.

Kdor tedaj svojo reč tako rabi in ž njo tako ravna, da njegovo ravnanje seže čez te meje, ta je rabil sicer svojo pravico, ravnati s svojo rečjo po svoji volji, a žalil je tudi soseda, ki ima pravico, da sme vsacega izključiti od porabe njegove reči, — od delovanja na njegovo reč ali poseganja v njo. Žaljeni sosed bode svojo pravico porabil in pravda je gotova.

Prilika bode to pojasnila: V fabriki delajo cementno apno. Apneni prah puhti vedno iz fabrike na sosedov travnik in je travo tako oškodoval, da ni bila za krmo. Tukaj je lastnik fabrike svojo last v to rabil, da je v svoji hiši (fabriki) cementno apno delal. S tem je rabil le svojo lastninsko pravico. Ali apneni prah, ki se je delal iz drobljenja cementnih opek, je zanašalo na sosedni travnik, tako da je prah travo uničil. S tem pa je posegel fabriški lastnik v pravico kmeta, čegar je travnik in kateri ima pravico, vsacega od delovanja nanj izključiti. Ta je pravda gotova. Eden bode moral jenjati, ali fabrikant od take rabe svoje reči, ki sega v sosedovo reč in pravico, ali pa gospodar travnika od pravice, po kateri sme fabriškega gospodarja od delovanja na travnik zavriniti. Kdo teh dveh bo jenjati moral, bode se pozneje pokazalo.

Pravica, s svojo rečjo po svoji volji ravnati, ima toraj svoje meje; treba je njo nekako stesniti, da ne žalimo tuje pravice. In res pravi zakon: Sploh se more pravica lasti le toliko rabiti, kolikor se s tem v pravico koga drugzega ne sega in meje ne prestopijo, katere so v postavah predpisane, da se ohrani in poviša občno blagostanje (§. 364 o. d. z.). Nasproti temu pa povdarja (§. 422 o. d. z.), da se strogo izvršuje lastninska pravica v mejah zemljišča, rekoč, da sme vsak lastnik zemlje korenine tujega drevesa iz svojih tal izdreti in veje, ki nad njegovim zračnim prostorom visijo, odsekati ali drugače porabiti. Last drevesa se namreč ne odločuje po koreninah, ki se po mejni zemlji razširjajo, ampak po deblu, katero iz tal kvišku molí. Ako deblo na meji več lastnikov stoji, je drevo njih vkupna lastnina (§. 421 o. d. z.). Lastnik zemlje sme tedaj tudi sad od vej tujega drevesa, ki nad njegovim zračnim prostorom visijo, zase porabiti, lastnik drevesa pa take v tuji zračni prostor viseče veje nazaj

vpogniti in sad, ki je od vej, katere ne visijo čez, na tujo zemljo padel, kakor tudi drevo samo, če je slučajno na tujo zemljo padlo, nazaj tirjati. Pravice solastnika drevesa se pa ravna po načelu, da noben deležnik ne more na vkupni reči take spremembe pričeti, po kateri bi se z deležem kakega drugega zavkazovalo (§. 828 o. d. z.).

V občé pa velja zgorej zapisano pravilo, da nihče z rabo svoje lastne reči ne sme segati v tujo pravico, — ne sme delovati na tujo reč.

Poglejmo zdaj, kako se pa sega v tujo last ali kako se na njo deluje?

Predno na to odgovorimo, treba opomniti, da le taka poseganja in delovanja na tuje zemljišče ali stavbe pridejo tu v pretres, katera imajo kak premoženjsk nasledek t. j. da po njih pridobi ali zgubi kdo kako pravico ali trpi škodo. Če tega ni, se sosed za taka dejanja ne bode brigal, ali če vendar toži, bode sodnik tožbo zavrnil, ker ni pravega interesa. n. pr. Peter je skopal na Pavlovi njivi kamen, da bi videl, če ni pod tem kamnom mejnik. Sodnik je Pavlovo tožbo zavrnil, ker si Peter ni lastil nikake pravice na Pavlovo njivo in tudi nič škode ni bilo.

Na zgornje vprašanje pa odgovorim to le:

1. Poseganje v tujo last ali delovanje na njo se lahko godi na dvojn način in sicer neposredno ali naravno in posredno ali nenaravno. Neposredno s tem, da kdó za boljšo porabo svojega zemljišča, ali svoje hiše tuje (sosedovo) zemljišče ali poslopje samo rabi t. j. na tuji reči nekaj dela, kar je njegovi lastni reči v prid, bodi si, da si lasti kako pravico ali da le škodo naredi n. pr. Peter hodi, vozi in goni živino čez Pavlov travnik na svoj pašnik ali v svojo hišo, napelje kap na Pavlovo zemljo, ali naslanja težo svojega poslopja na Pavlovo hišo, ali pri zidanji svoje hiše postavi oder v Pavlov zračni prostor. Takó in ednako neposredno ali naravno posegati v sosedovo last in jo rabiti, nima nikdo pravice in sosed kaj tacega ni dolžan trpeti, razun, če se je po pogodbi, zadnji volji, sodnem izreku ali zastaranji (priposestvanji) vstanovila taka služnost (servituta) ednega zemljišča drugemu t. j. pravica, vsled katere lastnik ednega zemljišča ali hiše čez tuje zemljišče hoditi, voziti, živino goniti, v tuj zračni prostor zidati i. t. d. sme. Če pa taka služnostna pravica ne obstoji, bode Pavelj tožil Petra, i. s. ako si Peter tako pravico lasti: „da ga je v posesti zemljišča ali hiše motil“, ali če to tožbo zamudi ali

nemara tudi zgubi, — (kajti ta pravda zavoljo motene posesti odloči vselej samó o zadnji dejanski posesti, nikoli ne o pravici): „da mora pripoznati, da je Pavlova zemlja ali hiša prosta take služnosti nasproti Petrovemu zemljišču ali Petrovi hiši“ (zanikalna tožba — *actio negatoria*); ako si pa Peter ne lasti pravice, tožil ga bode Pavel za odškodovanje, če mu je res kaj škode naredil.

S takim neposrednim delovanjem na tuje zemljišče ali hišo se namreč prestopijo meje lastne reči, tedaj stori več, nego dovoljuje lastninska pravica na kvar sosedove pravice, vsakega drugega izključiti od delovanja na njegovo reč.

Vendar je za nekatere slučaje z ozirom na gospodarske potrebe postava sama odločila, da mora sosed trpeti, če kdo drug njegovo zemljišče v prid svojemu rabi. To so tako imenovane postavne ali legalne služnosti, n. pr. pravica gozdne pridelke čez tuje zemljišče ali po tuji v zasebni lasti stoječi vodi izvažati, ako drugače ni mogoče ali je neprimerno drago, seveda proti vračilu škode, ki se s tem naredi, — pravica delavcev, ki plavljenje lesa oskrbujejo, ob vodi čez tuje zemljišče iti (gozdna postava), (pota za silo v drugih slučajih n. pr. k vinogradu, ko je stari pot voda vzela, naše postave ne privoljujejo) — lovsko pravo t. j. pravica, na tujem zemljišči divjačino loviti (na svojem loviti sme le lastnik 200 oralov nepretrganega zemljišča), — neogibno stopanje po sosednem zemljišči v namen stavbenih popravkov, ki so potrebni iz javnih obzirov, more oblastnija proti odškodbi dovoliti (stavbene postave), — dalje ako se iz vodotoča, po katerem je voda na gonilo napeljana ali iz zajeze, kjer voda zastaja, lahko voda dobiva za gospodarske namene brez škode gonila, tedaj mora posestnik gonila pripustiti, da se iz njegove naprave voda jemlje; podvzetniki naprav za namakanje, podvzetniki gonil in jezil morejo zahtevati služnosti za napeljavo in odpeljavo vode na tujem zemljišči, a lastnik tega ima pravico, sovživati dotično napravo; pri vodnih stavbah morajo lastniki bregov dopuščati, da se sme po njihovem bregovji hoditi, voziti, razkladati in pripravljati gradivo, (vodne postave), — domače roje čebel in druge pitomne ali pripitomljene (domače ali udomačene) živali na tujo zemljo zasledovati, če so se tja zatele (§. 384 o. d. z.). — Še mnogo drugih služnosti je vstanovljenih po raznih večinom političnih postavah; ker so večji del iz javnih obzirov vpeljane, spadajo

v javno pravo in niso predmet tega opisa, kateri govori le o zasebnem pravu med sosedi.

2. Ali tudi posredno se posega ali deluje na sosedovo zemljišče in poslopje s tem, da kdo na svoji lasti kaj dela, kar vpljiva na sosedovo zemljišče ali hišo.

Iz naslednjih primerljajev bomo spoznali, kako daleč more in kako daleč ne sme iti tako poseganje v tujo reč.

a) Že prej omenjeni primerljaj, ko iz fabrike puhtoč apneni prah uniči travo sosedovega travnika; — b) lastnik, čegar njiva niže leži, nego sosedov travnik, je na meji tisti del svoje njive, kateri se vzdiguje do sosedovega travnika, odkopal, da je njiva povsod ednako nizka, s tem pa povzročil, da se zemlja od travnika na njivo podira, kar travniku škoduje; — c) lastnik je na svojem zemljišču skopal vodnjak (šterno), vsled česar se je podzemeljski vrelec, ki je pred polnil sosedovo šterno, v njegovo obrnil, tako da je sosedova suha; — d) lastnik je v svoji hiši začel lim kuhati in zavoljo smradu, ki od tega polni sosedni zrak, sosed stanovanje zdaj komaj za 100 gld. odda, katero je popred za 200 gld. v najem dajal.

V vseh teh primerljajih, katerih vsak predstavlja celo vrsto podobnih poseganj in delovanj na tujo reč, lastnik na svojem nekaj dela, kar ima na sosedovo škodljiv vpljiv, vendar se to godi v vsacem primerljaji drugače in hoče drugače presojeno biti.

V prvem primerljaji nekaj, kar je na ednem zemljišču nastalo, prehaja na tuje zemljišče, in tam škodo na tuji reči dela t. j. apneni prah prehaja na travnik in uniči travo; — v drugem in tretjem sicer nič ne prehaja na tujo reč, vendar dejanje na ednem zemljišču oškoduje tujo reč ali jej odteguje nekaj, kar jej je dozdej dohajalo; — v četrtem pa tuja reč po vsem nepoškodovana ostane, ali kar se godi v ednej hiši ima tako neprijeten vpljiv na stanovalce sosedove hiše, da sosedu odide dosedanji dobiček.

V nekaterih drugih primerljajih, kateri pa v eno ali drugo teh štirih vrst spadajo, bode seveda policija škodljivo napravo zopet odpravila, vendar le tedaj, če je javno škodljiva. Če pa to ni, mora oškodovani na poti zasebnega prava iskati zadostenja, kolikor ga ta daje. Koliko ga daje, bomo precej videli.

Kdor se poslužuje svoje pravice med pravnimi mejami, ni odgovoren za kvar, katera komu drugemu od tod izvira (§. 1305 o. d. z.). Iz tega sledi, da je tisti, kateri rabi

svoje pravice tako, da prestopi pravne meje, za tako kvar odgovoren.

Iz česa izvira kvar ali škoda? Škoda izvira ali iz krivičnega dejanja ali iz opuščenja družega človeka ali pa iz naključbe. Krivično poškodovanje se dela ali hoté ali nehoté. Hoté storjeno poškodovanje pa izhaja ali iz hudobnega namena, ako je škoda storjena vedoma in hoté, ali iz pogreška, kadar je storjena iz nevednosti, ki se more komu v krivnjo šteti ali iz pomanjkanja potrebne pazljivosti in marnosti (§. 1294 o. d. z.). Če tedaj kdo svojo pravico, svojo reč tako rabi, da poškodova tujo reč ali iz hudobnega namena ali iz pogreška, je za škodo odgovoren. Škodo po naključji trpi vsak sam, razun če je kdo drug naključje zakrivil n. pr. s tem, da je kako postavo prelomil (§. 1311 o. d. z.). Kadar se je škoda storila iz hudobnega namena ali po očitni nemarnosti, sme poškodovani tirjati popolno zadostenje t. j. povračilo škode in dobička, kateri mu je ušel; v drugih primerljajih pa le oškodovanje t. j. samó povračilo škode (§§. 1323 in 1324 o. d. z.).

Po teh načelih bode soditi one četiri primerljaje, kar se tiče poškodovanja.

Oglejmo si jih zdaj bolj na drobno.

a) V prvem primerljaji smo rekli, da nekaj, kar je nastalo na ednem zemljišči ali v ednej hiši, prehaja ali se vsiljuje na drugo. Da se stvar še bolje razjasnuje, še te le primere: Iz vodnjaka se cedi voda skozi zemljo v niže ležečo sosedovo klet, — iz domače tople kopelji se izliva topla voda na tuj vrt, — lastnik izžiga na lastnem dvorišči sode takó blizo tujega zidu, da se te ves očrni, — lastnik svojo tekočo vodo tako onečisti, da je dolnji sosed barvar rabiti ne more, — ravno isto vodo nazaj vzpré ter s tem tuja zemljišča pod vodo dene, — gnojnica sili v tuj zid in ga izpodjeda, — iz plinove tovarne se iztekajo v sosedovo vodo škodljive snovi, ter jo delajo nerabljivo, — lastnik strelja na svojem zemljišči skale na tak način, da se vsled tega sosedovi zid pretrese in popoka ali podere, — iskre iz železničine mašine po pogrešku voditelja padajo in užgó kmetovo poslopje. —

Tukaj prehaja in se vsiluje nekaj telesnega z enega zemljišča ali poslopja na drugo. Očitno je, da se s tem prestopijo meje svoje reči. Ali tudi pravne meje, svojo reč rabiti, se s tem prestopijo, ker se ali pravica prilastuje na sosedovo reč, ali se škoda dela. Ker táko vsiljevanje

tedaj sosedovo last in pravico skrčuje in njegovo reč oškoduje, to sosed trpeti ni dolžan; mejaš, ki je temu kriv, mora tako delovanje opustiti.

Ako lastnik, s čegar reči prehajajo take telesne stvari na tujo reč, trdi, da ima pravico tacega vsiljevanja, kar bi že iz tega sledilo, da naredi posebno napravo, da apneni prah puhti naravno na sosedov travnik, da je tedaj prah, dim, voda, gnojnica napeljana na sosedovo reč, potem bo sosed zoper prilastovanje pravice na njegovo reč in zoper to napeljevanje takó postopal, kakor proti prilastovanju služnosti steze, kolovoza, gonje, zidanja v tuji zračni prostor i. t. d., o čemur je bilo že poprej govorjenje, ker tudi tukaj si eden prilastuje služnost, da spušča prah, dim, na tujo reč. Žaljeni sosed bode tedaj tožil, da je po tistem vsiljevanji „v posesti svojega zemljišča ali poslopja moten“, ali če je to tožbo zamudil ali zgubil, da je „njegovo zemljišče ali poslopje prosto bremena take služnosti“. Če si pa ne lasti pravice, bode pa vendar moral povrniti škodo, katero prizadene sosedovi reči to vsiljevanje.

Vendar je tukaj posebej omeniti navadna prehajanja tujega dima, vode i. t. d. iz tuje reči na sosedovo, to je taka prehajanja, ki so neogibno zvezana z navadno rabo te reči, n. pr. dim iz sosedove kuhinje, navadni odtok vode, ki se izlije pri sosedovi šterni. Taka vzhajanja tuje stvari v sosedovo, ki so sicer neprijetna, vendar zemljišča samega ali poslopja ne oškodujejo, mora sosed zaradi sosednosti trpeti. Drugače bi ne bilo lahko mogoče, da več posestnikov skupaj živi.

b) K drugemu primerljaju še ta slučaj: lastnik je skopal na svojem dvorišči ob sosedovem zidu jamo; vsled jame se je sosedovi zid, ker nima v temelji več trdne zaslombe, spokal, nagnil ali podrl. Tukaj se v sosedovo reč nič ne vsiljuje, nič tja ne uhaja. Vendar se sosedu škoda godi. Tudi v teh primerljajih bodedo morali reči, da lastnik s porabo svojega zemljišča ne sme tujo reč ali le kakšen del tuje reči nerabljivo storiti. Lastne reči sme rabiti le tako daleč (§. 364 o. d. z.), dokler ne zavira sosedu rabe svoje reči. Raba svoje reči se pa sosedu zavira, ako se eden del njegovega travnika na tujo njivo vsuje (tega dela potlej ne more več rabiti), ako se hišni zid razpoka, povesi ali podré (tak zid ni za rabo).

S takim kopianjem se tedaj sosed v dosedanji posesti

svojega zemljišča ali hiše, sploh svoje reči moti, ker je ne more več tako posedati (rabiti), kakor prej. Sodnik bode tedaj tako kopanje ali sploh drugo delovanje, ki bi imelo ednak učinek v škodo sosedove reči, če se toži zaradi motenja posesti, prepovedal, in ko se toži za odškodovanje, povrnitev škode prisodil.

Kriva pa bi bila misel, da se v teh slučajih s kopanjem moti posest pravice, svoje zemljišče ali temelj svojega zidu naslonjen ali vprt imeti ob sosedovo zemljišče, kajti taka pravica bi se morala s prepovedjo kopanja, kateri prepovedi se je sosed udal, pridobiti; — potem pa, ko bi se pridobila taka pravica, imel bi sosed služnost, svoj zid na tujo reč naslanjati, in potlej bi seveda ne smel sosed kopati jame, ker bi sosedu v posesti te služnosti motil. V naših primerljajih pa o služnostih ni govor, ampak le o tem, kaj mora sosed zaradi sosednosti in samo zaradi te opustiti, ker je sosedu v škodo, česar bi sicer ne bilo treba opustiti.

c) K tretjemu primerljaju še nekaj podobnih:

Z gradnjem, stavljenjem na svojem zemljišču se odtegne sosedu izgled, svetloba, zrak, — drevje zraste visoko in je sosedu v istih ozirih na poti, — deževnico, katera se je do sedaj vsled narurne lege zemljišča na sosedovo odtakala, vloviti na svojem, ter porabiti, ali k družemu sosedu zvoditi, akoravno je to odtakajočo deževnico do sedaj prvi sosed za namakanje svojega vrta ali drugače porabil, — svoje zemljišče zagraditi in tako varovati proti poškodbi po odtekajoči deževnici, akoravno potem več deževnice na sosedovo zemljišče leti.

Vprašam, ali bode sodnik tukaj tudi tako sodil, kot v drugem primerljaju? Poglejmo najpred, kako je bilo, predno se je nova, sosedu škodljiva naprava naredila? Sosed je prej imel tujo vodno žilo v svojo šterno, izgled, svetlobo, zrak, deževnico in odtok vode, vse od tujega zemljišča t. j. zavoljo narurnega stanja tujega zemljišča. Vodna žila iz tujega zemljišča je napajala njegovo šterao, imel je izgled, svetlobo, zrak, ker na sosednem zemljišču ni bilo zgrade, drevesa, ki bi to oviral, deževnico je imel, ker je lastnik višeclega dvorišča sam ni rabil ali rabiti hotel, odtekajoča deževnica prej zato ni tako zlo letela na zemljišče, ker je nekoliko odtekala na sosedovo. Če tedaj lastnik sam šterno skoplje, tako da vrelec v njegovi zemlji, ki je dozdej polnil

sosedovo šterno, v njegovo teče; če potlej sèzida hišo, vsled česar sosed zgubi izgled, svitlobo, zrak; če zavaraje svojo njivo na povesi hriba ležečo pred škodo po deževnici s tem, da naredi na zgorenji strani planke, vsled česar več vode čez sosedne njive teče, če deževnico sam porabi, — takrat je nekaj, kar daje naravno stanje njegovega lastnega zemljišča, sam zase porabil, ali škodo od lastne reči odvrnil, tako se je sosedu, ki je iz tega stanja prej dobiček ali manjšo škodo imel, ta dobiček seveda odtegnil. Tu je bil lastnik samo v porabi svoje reči in meje lastninske pravice ni prestopil, tudi ni sosedu v rabi njegove reči motil, ker si ne prilastuje nanjo nobene pravice in ker ta reč sama na sebi je še taka, kakor je bila pred novo napravo, le tega nima, kar je prej brez pravice samó po dejanskem stanju dobivala od sosedne reči, — lastnik nove naprave sosedu tudi ni škode naredil, ampak le dejanski dobiček mu je odtegnil in v zadnjem slučaju o odvrnitvi odtakajoče deževnice mu je nehal manjšati škodo.

Sodnik bode v takih primerljajih sosedovo tožbo odbil, ker brez posebne pogodbe nikdo ni dolžan drugemu dobiček dajati ali škodo, katera se mu godi, manjšati. Sosed mora zatoraj taka dejanja lastnikova trpeti, akoravno mu dosedanji dobiček odtegujejo. Samo po sebi pa se razumi, da vse to mora veljati le takrat, ako sosed ni dobil pravice, zahtevati od tujega zemljišča za svoje zemljišče ali poslopje svitlobo in zrak, deževnico za vrt in za šterno vodo, ali za del odtakajoče deževnice prostor, — toraj pravice prepovedati lastniku, da tod zida, ali že obstoječe poslopje zviša, da na takem kraji drevje sadi, ali šterno koplje, da deževnico na svojem ne lovi, ampak jo odtakati pusti, ali da svoje viseče zemljišče proti odtekajoči deževnici zagradi. Kajti če je pravico vse to zahtevati in ovirajoča dejanja prepovedati dobil, potem je v posesti služnosti, v kateri ga tudi lastnik služnega zemljišča motiti, toraj prepovedanih del podvzeti ne sme. Tukaj pa ne govorimo o služnostih, ampak samo o tem, kaj lastnik zaradi sosednosti od sosedovih dejanj trpeti mora in česar mu trpeti ni treba. Iz stališča sosednosti bode pa, kakor prej rečeno, moral trpeti vsa sosedova delovanja, katera spadajo pod ta tretji primerljaj.

Iz tega pa tudi sledi, da se lastniku hiše ne more briniti, če z ozirom na dejanski stan tujega zemljišča naredi kako napravo na svoji reči, katera tej korist prinaša, n. pr.

če v svoji steni okno na tuj vrt naredi, ki mu daje zrak in svetlobo v hišo, kajti s tem je rabil le svojo lastninsko pravico. Vendar bode moral okno zamrežiti (§. 488 o. d. z.), če od soseda ni dobil nobene pravice o sosedovem vrtu, posebej pa ne pravice izgleda.

O ulovljeni deževnici in o odvrnitvi odtakajoče deževnice pa se mora opomniti, da o stalnih tekočih, če tudi privatnih vodah, velja drugo. Zakon o vodnem pravu od 30. maja 1869 namreč določi: Lastnik zemljišča ne sme naravni odtok čez taisto tekočih vod v kvar dolenjega zemljišča samovoljno predrugačiti. Nasprotno pa tudi dolnji lastnik dolenjega zemljišča nima pravice, zavirati naravni odtok takih vod v kvar zgorenjega zemljišča.

d) Četrty primerljaj ima za podlago neprijetnosti, katere slede iz rabe edne reči za drugo t. j. neprijetni duh, ropot. To vse ne oškoduje zemljišča ali hiše sosedove, vendar je za ljudi, ki tam bivajo neprijetno. Na neprijetnosti same, ki izvirajo iz skupnega življenja ljudi, pa se zasebno pravo ne more ozirati. Sosed bode moral toraj take neprijetnosti, ki so združene z navadno porabo ene reči za drugo, voljno trpeti, n. pr. dim iz pekarjevega dimnika, smrad iz sosedove gnojnice, kovanje sosednega kovača i. t. d. Ako pa neprijetnosti sledé iz nenavadne porabe svoje reči in so javnemu zdravju, varnosti in miru nasproti, potem bode skrbelo policija, da se odpravijo.

Videli smo, kaj mora mejaš zavoljo sosednosti trpeti, da sosed dela, česar bi sicer ne bilo treba trpeti in mislili smo seveda, da sosed ta dejanja, katera so lastniku na kvar ali neprijetna, zato dela, ker so za gospodarsko rabo svoje reči potrebna. Kaj pa, če ljubi sosed s tacimi deli svojemu mejašu samo nagaja, da ga jezi in oškodova, n. pr. če dá svojo gnojnico vsako opoludne mešati, da soseda smrad nadleguje, če ravno ob času, ko v sosedovo gostilno gospoda kósit pride, mejaš nasáde na svojem vrtu z gnojnico polivati ukaže, da smrad goste odpodí. Razumi se, da vsak, kdor tujo last hudobno poškoduje, zapade kazni po kazenskem zakoniku. Kdor pa z očitno hudobnim, zanj čisto nepotrebnim dejanjem, ki sicer sosedove reči same ne poškoduje, sosedu gmotno škodo naredi, bode brez dvoma škodo povrniti moral (§. 1294 o. d. z.). Če s svojim hudobnim dejanjem nič škode ne naredí, vendar pa ima namen razžaliti, zapadel bode nemara postavnim določbam

o prestopkih zoper varnost časti. Tudi policija bi kaj takega ne trpela, če bi bilo javnemu redu ali zdravju škodljivo. Ako se pa tak hudoben namen ne da skazati, sosed ne bode mogel postopati zoper mejaša, če ta tudi iz zgolj sovražnosti in da bi sosedu jezil, delo započne, katero sosedu neprijetnost dela, ali dosedanji dobiček odteguje, ako le ostane v mejah svoje pravice, kakor smo videli pri tretjem zgorej razloženem primerljaji, akoravno dejanje zanj ni bilo potrebno ali celo nekoristno.

3. Dosedaj sem razložil, kaj mora sosed zaradi sosednosti opustiti ali trpeti. So pa tudi okolnosti, da mora zaradi sosednosti kaj storiti. Posestnik je dolžan, svoj zid in svoje planke takrat v dobrem stanu ohraniti, ako bi se bilo bati, da bi odprtina mejašu škodo delala. Vsak lastnik ima dolžnost skrbeti, da z desne strani svojega glavnega vhoda (tedaj na desni, če greš v hišo), svoj prostor (dvorišče), kjer je potreba, ogradi in ga od tujega prostora loči (§. 858 o. d. z.). S pravico okna je dolžnost združena, odprtino zavarovati (§. 488 o. d. z.). Lastnik, ki je zasebno vodo odvodil, a ne porabil, mora ostalo vodo, predno preide na tuje zemljišče, zopet v prejšno strugo nazaj napeljati, da tisti, ki imajo do vode pravico, škode ne trpijo, — lastnik jezila mora, ako voda nastopi čez določeno višino, zatvornice odpreti, da voda odteče, sicer imajo vsi tisti, ki v nevarnost pridejo, pravico tirjati, da krajna policijska oblast odtok na njegov strošek napravi ter da jim povrne škodo, — (vodne postave). Tedaj k delovanju se more mejaš siliti; — vendar pa le tedaj, če njegova naprava, katera je sama na sebi neškodljiva, zahteva kacega delovanja, da ne postane škodljiva. Kdor pa ne stori, kar je dolžan storiti, da njegova naprava ne postane nevarna, je odgovoren za škodo, ki bi od tod t. j. vsled odprtine, okna, izvirala. Tako bode tudi fabrikant za škodo odgovoren, ki je za mejaša nastala iz tega, da je parni kotel počil ali se raznesel v fabriki, ker je dolžan na to delati, da se taka nesreča ne zgodi. Pa tudi neposredno se more mejaš k delovanju siliti, da se preteča škoda odvrne. Ako namreč posestnik stvarne pravice (t. j. lastnik ali kdor ima pravico služnosti, ne pa n. pr. najemnik, ker ta nima pravice do stvari, ampak le osebno pravico do lastnika) dokazati more, da se kakšna že stoječa tuja stavba ali druga tuja reč podreti žuga in da mu očitna škoda preti, ima pravico, pri sodnji zavarovanje tirjati (§. 343 o. d. z.), seveda s tožbo zoper

lastnika poslopja, katero se sèsesta. Če se je pa res poslopje podrlo in tako škoda se naredila, sme se odškodovanje tirjati. Sicer bode pa pri takih prilikah politična oblast za javno varnost skerbela.

To so splošna načela, po katerih se je ravnati proti mejašu oziroma njegovega zemljišča ali poslopja. Ker se pa zlasti vsled zidanja hiš in poslopij sploh sosedove pravice v nevarnost pripravljajo, zarad tega ima zakon ravno o zgradah posebna določila v §§. 340 do 342 o. d. z. in v stavbenih postavah.

Kdor namreč hoče zidati ali sploh staviti nova poslopja ali tudi prenarejati že stoječe zgrade, temu je treba, da političnemu občinskemu uradu predloži načrt in prosi za dovoljenje. Ta urad bode najprvo iz policijskega stališča preiskal in spoznal, ali se more dovoliti ali ne (zoper to odločilo županovo gre pritožba do občinskega odbora in zoper razsodbo tega do deželnega odbora). Župan pa ima tudi dolžnost sklicati k ogledu sosedu ali mejaše, katerih zasebne pravice bi vtegnile v nevarnost priti, ter jih zaslišati. Sosed, ki svoje pravice tu zamolči, pozneje če se zida, ne more zahtevati, da bi se nova zgrada v prejšni stan nazaj djala t. j. podrla. Ako se mejaši ne morejo z lepo pogoditi, potem bode župan prepiralce na sodniško tožbo zavrnil. Pri stavbah na vodi daje dovoljenje in vodi sploh vse razprave ter zavrača prepiralce na pravdno pot samo cesarka politična oblastnija. Stavitelj ali graditelj bode po zavrnitvi na sodniško tožbo zoper tiste, ki zidanje branijo zavoljo svojih zasebnih pravic n. pr. ker imajo pravico izgleda, ki bi se jim po novi stavbi vzel, vložiti tožbo, v kateri prosi, da se jim naloži, da svoje pravice, na podlagi katerih branijo stavljenje novega poslopja, s tožbo tako gotovo izpeljejo, kakor bi se jim sicer vedni molk naložil t. j. da ne bodo smeli gradbe več braniti. Tako na pravdo pozvani branilci s to pozovno tožbo lahko na troji način ravnajo, ali namreč molčijo, — potem se jim naloži vedni molk; ali na pozovno tožbo odgovorijo, da pozvane tožbe vložiti niso dolžni, ker so n. pr. sami v posesti zemlje, kjer se hoče staviti, ali služnosti na to zemljo, — potem sodnija razsodi, ali morajo vložiti pozvano tožbo, da se izognejo naloženju vednega molka ali ne; ali slednjič oni vložijo pozvano tožbo, v kateri svoje pravice, zidanje braniti, izpeljejo in po kateri se razsodi o pravici samej in o tem, ali se sme postaviti dotično poslopje ali ne.

Če se pa tisti, kateri zida, na ta način, ni prej zavaroval, ako tedaj samolastno zida in postavlja, ima posestnik nepremakljive reči ali kake stvarne pravice (služnosti, ne pa n. pr. zakupnik, ki ima le osebno pravico proti zakupovalcu) pravico, prepoved take novine pred sodnijo tirjati in sodnija je dolžna, to reč, kar je moč, nagloma razsoditi. Ta prepoved se tirja s tožbo zavoljo motenja v posesti zemlje ali služnostne pravice. V njej se mora razun zadnje dejanske posesti dokazati, da je nova zgradba, ki to posest moti, že začeta, (vendar ne še dovršena) in da gradenje pravici, na katero se graditelj sklicuje, v resnici škoduje, ali bi jej škodovalo, ako bi se nadaljevalo. Dokler se reč ne razsodi, naj sodnija praviloma ne dopušča, dalje delati. Samo v bližnji očitni nevarnosti (če bi se n. pr. začeti in ne končani obok ali velb poderl, — nedodelani jez bi voda odnesla in bi se tako graditelju očitna škoda godila), naj se dovoli toliko naprej zidati, da se ta nevarnost odpravi. Pa še v drugem slučaju se dovoli, delo nadaljevati in sicer če početnik dela dáje primerno zavarovanje, da hoče (ako bi pravdo konečno zgubil) reč v prejšni stan postaviti (stavbo podreti) in škodo povrniti, prepovednik pa nasproti nobenega podobnega zavarovanja za nasledke svoje prepovedi ne daje. Iz tega sledi, da se bode delo moralo vsakako vstaviti, ako bi prepovednik zavarovanje dal, da bode početniku dela, povrnil škodo, katera izvira iz tega, da se delo vstavi; — to pa zato, ker je stavitelj s samolastnim svojim stavljenjem vse sam zakrivil, ter mora prepovednik tedaj prednost imeti.

Kar je tukaj gledé novega stavljenja povedano, velja tudi za podiranje starega poslopja, ali družega dela. Podiralec mora skrbeti, da ne oškoduje neposredno sosedove lasti, ter da podiranje samo na sebi tudi posredno ne deluje na tujo reč tako, da bi škodo trpela, kakor je zgorej pri drugem primerljaji razloženo.

S tem pa smo končali pregled zasebno-pravnih razmer med sosedi, kolikor te razmere izvirajo iz dejanskega stanja sosednosti.

C i g a n k a.

Jaz sem ciganska mati,
Moj rod lehkó živi,
On se po svetu klati,
Kmetič ga pa redí.

Gospoda razdelila
Je zemljo med seboj,
Pa kmetu naložila,
Da delo dá in gnoj.

Cigan pa nima zemlje
In delat' sila ni,
On kradoma si jemlje,
Kar z lepo ne dobí.

F. S.

67. številka, 2. nadstropje, 3. vrata.

(Črtica iz življenja nekega duhovna).

(Spis. L. G. Podgoričan).

1879. leta je k nekemu duhovnu na Dunaji prišel nekov sluga in poprosil: „Častivredni gospod! moja gospa Vas prosi, da bi takój šli k njej, močno je bolna, zató bi rada sv. zakramente prejela.“

Duhovnik služnika vpraša: „Kje pa biva?“ —

Sluga odgovori: „V ulici A . . . . , h. št. 67., v drugem nadstropji, tretja vrata.“

Duhovnik obljubi, da précej pride, služnik pa odide.

Bilo je blizu ene o poldne, ko stopi duhoven v ulici A . . . . v hiši sè številko 67. v 2. nadstropji skozi 3. vrata in najde neko starikavo, slabotno gospo, ležečo v postelji.

Gospod prijazno pozdravi bolnico, ta pa ga z jako razdraženim glasom vpraša: „Dragi gospod, kaj bi pa radi? — dajte mi mir, jaz sem bolna, me vznemirjate in jako čudno je to, ker ste tujec, pa se mi silite. Kadar Vas bodem potrebovala, dala Vas bodem že poklicati.“

Duhovnik opomni: „Ne zamerite, milostiva gospa, nisem prišel sam ob sebi. Blezu pred uro je bil Vaš sluga pri

meni in poklical me k Vam v A . . . . v ulici 67. hiši v 2. nadstropji, 3. vrata, prišel je pó-me, da idem k nekej bolnej gospi; s kratka: vse se strinja z njegovimi besedami.“

Bolnica se zahudi: „Tedad gotovo kdo burke brije z menoj, ali pa z Vami!“

Gospod zopet opomni: „Take hudobije jaz rad prizanašam, bolnik potrebuje tolažbe. Ker Vam je, milostiva gospa, moje obiskovanje neprijetno, to jaz jako pomilujem, zato pa se tudi ne bodem dolgo časa mudil pri Vas, samo, prosim, dovolite mi, da se nekoliko oddahnem; kajti danes sem moral že mnogo izpovedovati, pot lê-sem pa je tudi dolg. Dovolite mi, da sedem, morebiti Vam skrajšam dolgi čas Vašega trpljenja.“

Te besede so iznenadile bolnico in osramotile jo. Ponudila je stol duhovniku. Začela sta se razgovarjati, a prid razgovora je bil ta, da je gospa še tistega dné sprejela sv. zakramente.

Bogu hvaležen je duhovnik odšel domov, vès vesel je bil, zato ker mu je Gospod dál priliko, da je otel dušo, ki je že leta in leta bila brezi Boga. Ali še le prišel je bil duhoven v svojo sobo, kar zopet vá-njo stopi poprejšnji sluga skoro brezi sape: „Ali, veličastni gospod, prosim Vas, da bi vendar skoro šli k mojej gospodi, milostna gospa Vas strašno težko pričakuje, prav v Vas največ upa; idite vendar brzo!“

„I, dobri mož,“ — začudi se duhoven, „saj sem še le prišel od Vaše gospe.“

Sluga odbije: „Ne zamerite, gospod, jaz sem od Vas šel naravno domu in ni ganil se nisem iz svoje prednje sobe, drugega vhoda pa ni k mojej gospodi.“

Duhovnik zatrdi: „A prijatelj, jaz pravim, da sem še le prišel od neke hudo bolne gospe, kakor ste Vi povedali, iz A . . . . ulice, h. št. 67., 2. nadstropje, 3. vrata.“

Sluga vpraša: „Ali sem Vam bil 67. hišno številko povedal?“ —

Duhoven odgovori: „Kaj pak, 67. številko, 2. nadstropje 3. vrata.“

Sluga prosi in pové: „Uh, velečastiti gospod, prizanesite, zmotil sem se; mi bivamo v hiši sè 76. številko v 2. nadstropji, 3. vrata.“

Duhoven opomni: „Pač, to je kaj družega; ne žalujte, dragi moj, zavoljo te pomote, le to zmoto je Bog hotel sam

zató da je otel neko ubogo dušo. Idite z Bogom, jaz takoj pohodim (obiščem) Vašo milostivo gospo.“

Duhovnik odide, pa zopet pride domov. Hvalil je Boga, ker je tega dné dvema dušama olajšal pot v večnost. Druga dne, ne dolgo časa kasneje, ko je bilo dan odzvonilo, zapel je mrtvaški zvon dvakrat zaporedoma smrtno uro: srečno ste bili v Gospodu zaspali obe bolni gospé, ena v 67., druga pa v 76. hiši.

B a s n i.

(Posl. J. B.)

1. Osel, lisica in lev.

Prišla je lisica k oslu, kateri se je na travniku pasel. „Živijo, prijatelj! Kaj pa delaš? Vidiš kako lepo je vreme, na teh livadah pa je huda vročina, pojdi z menoj v óni gozd na sprehod.“

„Ne ljubim sence, kadar sem lačen“, odgovori osel. „Pa v gozdu bodeš najdel svojo ljubo“, pravi mu lesica. —

„Mojo ljubo?“ —

Ko sta prišla v gozd, naenkrat zagledata leva pred seboj; lesica se prestraši, ali se koj ohrabri, ter reče levu:

„Glej mogočni gospodar, pripeljala sem ti osla za zajuterk.“ „Za zajuterk mi je osel mnogo prevelik“, reče resnobno lev; „zato bodem tebe zdaj pojedel, njega pa bodem imel za južino. Tako govoreč zagrabi oba ter jih raztrga.“

Izdajavca vsak sovraži, akoravno mu njegovo izdajstvo koristi.

2. Lev na lovu.

Lev, osel in lisica bili so na lovu, — na katerem so jelena in mnogo druge male (zveradi) divjačine vjeli. — Lev zapove oslu vjeto razdeliti; — on naredi popolnoma jednake dele in reče: „Glej pravično sem razdelil in pustim vam, da si dele izberete.“

Lev se razrdi zaradi enacega razdeljenja, zgrabi osla in raztrga ga na kosce. — Potem se obrne k lesici ter jej zapove vso vjeto divjačino drugače razdeliti. Lisica odloči

vso divjačino za le a, zase pa pridrži samo mali košček.
 „Kdo te je naučil tako modro deliti?“ vpraša jo lev.

„Žalostna osoda oslova,“ odgovori lisica.
Nesreča družih nas večkrat spametva.

3. Dobro delo.

„Hvala Bogu, zdaj sem pa že v stanu revežem pomagati,“ reče stara žena, katera je mnogo premoženja podedovala.

Komaj je to izgovorila, in glej hromovega bolnega berača, kateri jo prosi za Božji dar.

Polna usmiljenja — ko vidi berača, začne stara žena britko jokati, gre hitro v sobo ter mu prinese košček — plesnivega kruha. —

Kadar si nesrečen, pa te kdo posebno miluje, boji zagotavljen, da ti ne bode pomagal.

4. Iz službe spodeni volk.

„Zakaj si vendar tako žalosten?“ vpraša lisica volka.

„Zaradi moje nezaslužene nesrečne osode. Šest let sem služil medvedu; bil sem mu njegova desna roka, zdaj me je pa zadela njegova nemilost; golega in bosega spodil me je, in nič ne vem zakaj.“

„Pa zaradi tega tako tuguješ?“ vpraša ga lisica: „Ali nij tvoj gospodar neki prevzetan, že od mladosti v bogastvu živeči lenuh. Mnogo je, da si zamogel šest let pretrpeti pri takem brezsrčnežu. Ali kaj vidim, imaš oba ušesa in vse štiri noge? O kako čudno je to! Bodi zadovoljen, da te je tvoj gospodar samo spodil, da ti ni tudi uho ali nogo odrezal, ter bi imel to za spomin tvoje zveste službe.“

Kolikokrat se dogodi, da brezsrčni gospodarji svoje zveste služabnike, ko se postarajo, brez uzroka spodijo ter jim zasluženo plačo zadržijo. To — to je v nebo vpijoč greh.

5. Volk in kmetica.

Hudo lačen volk iskal je živeža, in pride k hiši, kjer sliši mater detetu reči, katero se je jokalo:

„Molči, ali te bodem pa dala volku, da te pojé.“

Volk je to grožnjo za res imel, in je čakal, da mu žena vrata odpre; ko je pa videl, da zastonj čaka — odide. Na

večer vrne se k istej hiši, ali kako se je zavzel, ko sliši, da mati svoje dete miluje ter da mu govori: „Srček moj, ako volk pride, bodemo ga ubili.“ „Oho!“ reče volk — „bežimo, tu se drugače govori, kakor misli.“

Ne glejmo na besede, ampak na dela onih, kateri nam kaj obetajo.

6. Krokár in golob.

Mladeneč je šel na polje, da bi se učil streljati. Nankrat zagleda na drevesu krockarja in goloba. — „Jaz hočem onemu s svojim govorjenjem prevzetnemu človeku dokazati, da imajo tudi ptice glas, in da pametno in razložno govoriti znajo,“ — pravi krockar, skoči na debelo vejo in začne krockati. Mladeneč zapazi krockarja, puška počí in krockar mrtev na zemljo pade, prestrašeni golob pa odleti, govoreč: „Ubogi brbljavec! večjidel je óni, kateri molči, najpametnejí.“

Ali ní golob resnice govoril?

7. Volk in lisica.

Volk toži lisico pri opici, da mu je kokoš ukradla; izgovor lisice bil je tako zvit, da opica ní vedela, katerej stranki bi dala pravico, in lisica bi se gotovo popolnoma izrezala, ako ne bi bila opica zapazila ukradenó kokoš v žepu lisice. Na to opica reče:

„Oba sta rokovnjača in morata kazen plačati; ti volk, ker vem, da bi bil gotovo kokoš zadavil, a ti tetka zato, ker si jo ukradla.“

Ako tat tatu toži, najkrajša je sodba, da jih obema naštejemo.

8. Ris, hiena in volk.

Trije največi škodljivci med zverinami začeli so se pogovarjati, kako bi se s človekom, njihovim največim sovražnikom, pomiriti mogli. — „Jaz vem, kako se moramo obnašati,“ reče milosréno volk, „ako mi človeku njegove ovce, konje, vole in drugo žival na miru pustimo, gotovo bode on potem naš prijatelj.“

„Ali kako bodemo mi potem živeli, reče ris in hiena, več prijatelj, trava in voda nista za nas.“

„Zakaj ne, prijatelja,“ odgovori jima volk, „konji in voli tudi družega ne jedó, pa jih vidite, kako so debeli.“

„Prav imaš, tvoj svet bodemo ubogali,“ reče ris in hiena, in potem gre vsak svojo pot. —

Ko je pa volk sam ostal, začne se smeјati in reče:

„Dobro sem ogolјufal óna dva bedaka, zdaj bode ostalo meni dosti živali, katere bodem davil.“

Pa kakor volk, misli tudi ris in hiena, in stvar ostala je pri starem.

Kar se človek v mladosti nauči, to v starosti težko opusti. —

Gospodinje! skrbite za zdravje pri hiši.

Zdravju neobhodno potrebno je, da gospodinja svojim čiste, zdrave in tečne hrane podaje. Enako je treba, da so postelje čiste, in da je sploh v vsej hiši vse snažno in lepo. Razen tega še je mnogo družega potrebno; treba namreč skrbeti za za zobe, lasé, polt, oči in poprek za vse telo.

Zobe treba vsako jutro s svežo (frišno), ne premrzlo vodo izprati; tudi ne sme manjkati ščetke za zobe. Votle zobe moramo posebno marljivo čistiti, da neugodno ne vonjajo. Jedi, ki so med zobmi ostale, treba iztrebiti z lesenim mehkim zobotrebce, a nikdar ne z iglo, nožem ali viličami. Manjkanje zob (posebno prednih) grdi ves obraz; treba si je tedaj umetnih napraviti dati. Ako komu nekaj zob manjka, naj si tedaj umetnih napraviti dá. Ako komu vseh manjka, naj si naroči celo umetno ozobje, s katerim se baš tako lahko jé, kakor z lastnim.

Za možke la se je lahka skrb. Vsak dan treba glavo (vendar ne takoj, ko smo vstali) s svežo vodo izmiti, ter praha in luskin z glavnikom in s ščetko osnažiti. Zeló težko je ženskam svoje lase v redu imeti, posebno dolge in goste; one potrebujejo mnogo časa s pletenjem las. Nekedaj so tudi možje nosili kite, in to je bilo menda „lepo“! Mi pa želimo in upamo časov, ko bodo tudi žene imele „kratke lase“. Dokler pa ostane sedanja šega dolgih las, bodo morale, se ve da, gospodinje skrbeti si za prav dolge in goste lase. Uže pri novorojenci treba za lase skrbeti; glava se mu mora pridno izmivati ter pazljivo osuševati, kajti luskin

in prah dušijo lasno rast. Glave ne kaže toplo pokrivati. Lasje rasto najlepše, če je glava razkrita. Za česanje je potrebno redkega glavnika, kajti paziti se mora, da si las ne iztrgamo. Ko smo že z redkim glavnikom lase vredili, takrat še s gostejšim praha in luskin počesemo, in na zadnje s ščetko ogladimo lase. Suhe lase, posebno dolge in goste, treba s čistim navadnim oljkovim oljem namazati, da jih je lažje česati in da se ne trgajo. Luskin se odpravijo, ako se glava in lasje namažejo z dvema rumenjaka, ali žolčakoma zmešana s sokom ene citrone; pol ure kesneje treba glavo s čisto vodo izmiti. Lase žgati je škodljivo. Večkrat lase strižemo, gostejši bodo. Tudi dolgi lasje menda rasto, če jih vsak mesec pri končicah malo odrežemo. Rast las pa gotovo pospešuje umivanje z močno nahmeljenim olom (pivom), posebno če še je v njem pirničnih korenov. Pravijo tudi, da je goveji mozek in umivanje z vinom koristno lasem.

Polt je koža, katere ne pokriva obleka na rokah, obrazu, vratu in tilniku. Za olepšanje polta so izmišljena razna sredstva, koristna in škodljiva. Poglavitna reč je, da je koža snažna; vsa druga nenaravna in umetna sredstva so zastoj. Umivanje kože s flanelno capo ali gobo, z mnilom in vodo najboljše kaže. Če nam je vroče, ako se potimo in takoj ko smo iz postelje vstali, ne smemo se umivati. Na dan je potrebno večkrat se umivati, posebno po leti, po težkem delu. Pred jedjo se moramo vsikdar umiti, posebno roke. Namesto mčila zamoremo tudi mehko kuhani krompir rabiti za umivanje. Ko smo se umili, treba popolnem posušiti se ter ne iti na mrzli zrak, pa tudi ne k vročej peči, da nam ne postane hrapava koža. Dobro in celo potrebno je, da se vsak večer, predno spat gremo, umijemo. Ogrčava (mozoljasta) koža se z mazilom (pomado) iz kumare (murke) namaže. Tudi z umivanjem jagodične — rožnate — bedrenčeve vode odpravimo ogorce (mozolje). Izpokanim rokam in sploh nesnažnemu poltu je koristno tudi mandeljnovno mleko, pomešano z malo kapljicami benzoë-ove omake (tinkture). Hrapave roke treba mazati z oljkovim ali mandeljnovim oljem, in s kakaovo mastjo (Kakaobutter). Ako si znojni in zaprašeni takoj umivamo obraz, ali če se naglo razhladimo, tedaj se potnice (znojne luknjice) na obrazu prehitro stisnejo, in prah ostane v njih. Na obrazu pa vidimo mnogo črnih nesnažnih pik, katerih se je mogoče iznebiti, ako nad soparom bezgovega cvetja, skuhanega v mleku, držimo obraz in zatem se z mehko belo ruto obrišemo.

Pege na obrazi se s Hufenland-ovo lepotično vodo dajo odpraviti. Vzame se 15·6 gramov mandeljnovih otrobov in 37·5 dekag. vode od pomerančnega cvetja, v tej zmesi se razstopi 7·8 gramov boraksa, in še 7·8 gramov benzočove omake doda. S to tekočino se treba vsak večer umivati. Nekateri priporočajo tudi petrolej proti pegam. Na bradovico naj se dene mehkega usnja (z malo luknjico), namazanega z obližem (flaštrom) „diaculum“ zvanim. Bradavico, ki skozi luknjico moli, treba z očetno kislino večkrat mazati.

Potrebno je, da si vsak mesec vsaj enkrat vse telo umijemo v toplej (20—25 stopinj po R.) vodi z milom in gobo. Gotovo pa treba, da si vsak mesec enkrat ali dvakrat noge umijemo. Pri kopanju moramo paziti, da se ne prehladimo. Kopanje v mrzlej vodi po leti je silno koristno zdravju. Vsaka mati naj skrbi, da se otroci (posebno dečki) naučé plavati. Plavanje je koristno zdravju. Kako dolgo smeti kopati se in plavati, vsak sam najbolje zna. Ako je zrak hladen, ali če je vetrovno, treba, da se hitro osušimo, obrišemo in oblečemo, ko smo se skopali. Na solnci (če je dovolj toplo) se osušiti je celo prijetno in zdravo. Namesto kopanja v mrzlej vodi se more rabiti tudi polivanje tela z mrzlo vodo, kar pa ni tako koristno. V mlačnej in toplej vodi se zamoremo lepše osnažiti, nego v mrzlej.

O varstvu in skrbi oči. Že oči novorojenega otroka moramo na skrbi imeti. Na preveč svitem kraju (n. pr. poleg jasne luči, pri oknu i. t. d.) ne puščajmo otroka ležati. Solnčnih žarkov ga moramo posebno varovati. Na straneh in za zibelo ali posteljo ne sme biti nobenih reči, katere bi opazoval, kajti drugače se lahko zgodi, da bode razok ali škilav. Pod milim nebom v zelenej naravi naj se uči razpoznavati in gledati oddaljenih stvari, da se mu vid ojači. Pri igri in učenji moramo otroka navaditi, da se naravno drži, da se mu obe očesi vežbate. Mati naj mu nikdar ne dopušča v mraku ali na solnci čitati ali pisati i. t. d.; vsikdar mora imeti dovoljne in dobre luči.

Izguba vida se ne more z nobeno nesrečo primerjati. Zdrave oči so tedaj največe vrednosti. Premočna luč škoduje očem tudi odrastlih ljudi. Zeló svetlih reči tedaj ne smemo niti naglo niti predolgo gledati. Tudi slaba luč, oblačno vreme po zimi, mrak, nagla prememba iz svetlega na temno in narobe je škodljiva očem. S hitrim in dolgim čitanjem (posebno malega pisma) trpi oko mnogo, več nego

s pisanjem. Varovati se tedaj treba neprenehoma in dolgo čitati. Prav tako škoduje očem, ako mnogokrat in dolgo gledamo na drobnogled ali na daljnovid; tudi v enomer gledati z enim očesom je škodljivo. Pri slabej luči v mraku ne smemo delati ničesar, kar naš vid preveč napenja. Luč mora biti tako postavljena, da je plamen nad očmi, ter da ne pada neposredno na oči. Trpolenje ali plehetanje luči škoduje očem neizmerno; prav tako spanje v temnih sobah, ako smo s obrazom obrnjeni k oknu, skozi katero nagloma solnčna svetlost na oči pada. Nečist zrak, močno vetrovje, prah, dim, razjedav vonj slabijo tudi oči. Ljudje, ki po vse dni sedijo, morajo vsak dan nekaj časa pod milim nebom se sprehajati. Mize, pri katerih pišemo, šivamo i. t. d., morajo biti poleg okna in sicer tako postavljene, da od leve strani na nje luč prihaja. Tudi boje sobinih sten (malanih ali prepreženih tapeciranih) morajo biti očem ugodne, ne presvitle ali pretemne, pa tudi ne odveč pisane ali raznovrstne. Tudi velika vročina ognja je škodljiva očem: vsaka mati naj tedaj pazi na se in na svoje hčeri, da ne stopajo bliže k ognju, kakor je treba.

Na očeh nekaterih ljudi (zlasti otrok) se napravi v spanji neka vrst sluz ali gnoja, katerega treba s čisto gobo ali z mehko capo in z mlačno vodo izmiti in izbrisati. Bolnih oči si nikdar sami ne zdravimo, marveč vsakokrat treba, da pri pametnem zdravniku vprašamo za svet, ter točno in natančno storimo vse, kar nam je zapovedal.

Domača lekarnica ali apoteka.

Vsaka gospodinja potrebuje tudi majhne lekarnice (apoteke); kajti za vsaka malo bolehnost ali vnanje poškodovanje še ni vredno takoj po zdravnika ali zdravil pošiljati; tudi jih povsod ni moči hitro dobiti. Gospodinja pa mora tudi vedeti, čemu so razna zdravila koristna, in kako jih treba pripravljati.

Za domačo rabo naj ima pripravljenih teh le zdravil: 1. Slezov čaj (eibišté) proti kašlju. 2. Bezgovo ali lipovo cvetje proti prehladu; treba ga kuhanega piti, in zatem v toplo posteljo leči. 3. Kamilični čaj pospešuje in olajša bluvanjanje. 4. Grižne rože (svedrec); pije se na tešče, če je že-

lodec bolan. 5. Sirotica (viola tricolor) čisti krv. 6. Hoffmannove kaplje proti čutniškej omotici, omedlevici, maternici, želodčnemu krču in koliki. Vzame se ena ali dve kaplji na sladkorji ali z vodo. 7. Melisovec proti krčevitej slabosti čutnic, pri napadu mrtuda, proti omedlevici, šumenju po ušesih, glavo- in zoboboli. Melisovca ali v sé dihamo, ali z vodo pijemo, pa tudi mazanje ž njim hitro pomaga. 8. Mincelteljni in gomezeči prah proti gorečici ali zgagi. 9. Grenka ali angleška sol je dobro čistilo. Otrokom zastuje mala žličica v enem decilitru vode. 10. Magnezija odstranjuje želodčno kislino pri otrocih; tudi je čistilo. 11. Proti krči v zobeh pri otrocih je izvrstno sredstvo. Baš tako pomaga proti gorečici, želodčnemu krču in koliki in maternici je dobro sredstvo, ako se ga 5 do 6 kapljic v ječmenovem ali rajževem služi vzame. 12. Mandlji za mandljevo mleko proti pritoku in bljuvanju krvi; poprek je dobro hladilo, vendar ga ne sme premočnega piti. 13. Boljše hladilo nego je mandljevo mleko je limonada; treba tedaj v gospodinjstvu zmiraj tudi nekaj limon imeti. 14. Kolinska voda (Kölnischwasser) za vdihanje v omedlevici; tudi ocet ali kis je proti omedlevici. 15. Testo iz gorušične moke se devlje na podplate, ali meča, ako v glavo krv močno sili. 16. Selzenovec (Malva rotundifolia) za kopelji pri vnanjem poškodovanji. 17. Gouarlardska voda pri vnanjih oteklinah. 18. Črvivec ali árnik pri otiskah, zvijenji, ranah. Prilije se mrzlej vodi za vlažne zaveže. 19. Muškatovalo hladilo (balzam) proti krču, koliki in bramorjem pri otrocih je baje močno zdravilo, če se z njim maže. 20. Kafra, razpuščena v olji je mazilo proti počasnemu revmatizmu. 21. Francosko žganje, nasičeno z morsko soljo, je tudi proti revmatičnemu bolenju; prav tako olje iz jelovih češarkov. 22. Kis iz španskih muh. Platnena krpica namočena v njem, dene se n. pr. pri zoboboli za ušesi, pri želodčnem krču na želodec. 23. Diaculum (obliž ali „flašter“). 24. Angleški obliž za majhne rane, da ne more do njih zrak ali prah. 25. Laško olje. („Slov. Gospodar.“)

K a z a l o.

	Stran.
Loterijo je pustil	3
Najlepši zaklad (pesem)	29
Irci	30
Pesmi: Na sveti večer	54
Trije potniki	55
Na potujčeni zemlji	55
Domá	56
Ženitva	56
Življenje ni praznik (pesem)	80
Pravne razmere med sosedi (mejaši)	81
Ciganka (pesem)	102
67. številka, 2. nadstropje, 3. vrata	102
Basni	104
Gospodinje! skrbite za zdravje pri hiši	107
Domača lekarnica ali apoteka	110

